

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAMİ BİLİMLER ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**MEHMET ZAHİT KOTKU’NUN HADİSLERLE NASİHATLER -I-
İSİMLİ ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gülten YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Fikret KARAPINAR

KONYA- 2011

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAMİ BİLİMLER ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**MEHMET ZAHİT KOTKU’NUN HADİSLERLE NASİHATLER -I-
İSİMLİ ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gülten YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Fikret KARAPINAR

KONYA- 2011

İÇİNDEKİLER

	I
Bilimsel Etik Sayfası	IV
Tez Kabul Formu	V
Önsöz	VI
Özet	VIII
Summary	IX
Kısaltmalar	X
Giriş	XI
I. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	XII
II. Araştırmanın Metodu	XII
III. Araştırmanın Kaynakları	XIII

BİRİNCİ BÖLÜM**MEHMET ZAHİT KOTKU'NUN HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ**

Mehmet Zahit Kotku'nun Hayatı ve ilmi kişiliği	1
1.1. Mehmet Zahit Kotku'nun Doğumu ve Yetiştirilmesi	1
1.2. Mehmet Zahit Kotku'nun Yaşadığı Dönem	2
1.3. Mehmet Zahit Kotku'nun Tasavvufi ve İlmî Yönü	3
1.4. Mehmet Zahit Kotku'nun Tekkesi	6
1.5. Mehmet Zahit Kotku'nun Hocaları	9
1.5.1. Ömer Ziyâüddîn Dağıstanî	9
1.5.2. Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi	10
1.6. Mehmet Zahit Kotku'nun Arkadaşları	11
1.6.1. Abdullah Hasib Efendi	11
1.6.2. Abdülaziz Bekkîne	12
1.7. Mehmet Zahit Kotku'nun Eserleri	14

İKİNCİ BÖLÜM**MEHMET ZAHİT KOTKU'NUN *HADİSLERLE NASİHATLER* ADLI ESERİNİN (I. CİLT) TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRMESİ**

2. Hadislerle Nasihatler	
2.1. Hadisler ve Tahrici	19
2.1.1. İlmin ve Dinin Afetleri	20
2.1.2. Cennetin Vasıfları	23
2.1.3. Münâfıklığın Alâmetleri	24
2.1.4. Namaza Gitmenin Âdabı	26
2.1.5. Biatın Gerektirdiği Şartlar	26
2.1.6. Kadınların Camiye Gidip Gidemeyecekleri	27
2.1.7. Cuma Günü Duaların Kabul Saati	27

2.1.8. Bereket Büyüklerle Beraberdır	28
2.1.9. Müminlerin Sevincine Vesile Olan Haller	28
2.1.10. Allah'ın Rahmetinden Uzak Olan Kişiler	31
2.1.11. Allah'ın En Sevmediği Helâl	31
2.1.12. Nefse ve Dünyaya Hâkimiyet	32
2.1.13. Allah'ın En Ziyâde Buğz Ettiği Kimseler	33
2.1.14. Allah'ın Rızası Zayıfların Hoşnutluğu İledir	34
2.1.15. Ramazan Ayının Bereketi	34
2.1.16. Allah'a Şirk Koşmadan len Cennete Girer	35
2.1.17. Hastalara Dua Etmek	35
2.1.18. Allah İçkiyi İçene, Hazırlayana Lanet Eder	36
2.1.19. Ulemaya Tâbi Olmak	37
2.1.20. Yetime Merhamet Etmek	43
2.1.21. Çok Dua Etmek	43
2.1.22. Fakirlere İkram Etmek	44
2.1.23. Şirk ve Gizli Şehvetten Korunmak	44
2.1.24. Gıybet	45
2.1.25. Takva Cennete, Götürür	46
2.1.26. Kötülüğün Arkasından İyilik Yapmak	46
2.1.27. Allah Korkusu ve Emirlerine İtaat	47
2.1.28. Haramlardan Sakınmak, Taksime Rıza ve İhsan	47
2.1.29. İnsanların Aralarını İslah Etmek	48
2.1.30. Namaz Hakkında Allah'tan Korkmak	48
2.1.31. Zulümden Sakınmak	49
2.1.32. İbadetleri Yerine Getirmek	52
2.1.33. Sultanların Kapısından Uzak Durmak	53
2.1.34. Müminin Ferasetinden Sakınmak	53
2.1.35. En Hayırlı Yardımcı Allah'ı Tesbhdır	54
2.1.36. Kalbde Nr Olmadan Kabirde Nr Olmaz	54
2.1.37. Namazda Saf, Rükû ve Secde dabı	55
2.1.38. Faiz	57
2.1.39. Güzel Ahlâk	57
2.1.40. Sıla-i Rahim ve Komşu Hakkı	58
2.1.41. Dilini ve İffetini Muhafaza etmek	61
2.1.42. Yemekleri Toplu Halde Yemek	62
2.1.43. Cemaattan Ayrılan Ateştedir	62
2.1.44. Yedi Tehlike	62
2.1.45. İçki Kötülüklerin anasıdır	63
2.1.46. Kibirten Sakınmak	66
2.1.47. İmamları Hayırlı Kimselerden Seçmek	66
2.1.48. Namazların Bazılarını Evde Kılmak	66
2.1.49. Davete İcabet, Hediyeği Geri Çevirmemek	67
2.1.50. Allah'a En Sevgili Olan Ameller	67

2.1.51. Nemmamlık ve Gurur	74
2.1.52. Nefse ve Şehvete Uymak	75
2.1.53. Zekâtı Vermemek ve Arzulara Uymak	75
2.1.54. Köle Efendisinin Kardeşidir	75
2.1.55. Farzlara İttibâ, Haramlardan İctinab	76
2.1.56. Zekâtı Verilmeyen Mal Necistir	77
2.1.57. Kabir Azabının Sebepleri	77
2.1.58. Hac ve Umreye Devam Etmek	77
2.1.59. Selâmlaşmak	78
2.1.60. Def'-i Hacetin Âdabı	81
2.1.61. Mü'minlerin Birbirlerini Allah İçin Ziyaret Etmeleri	81
2.1.62. İlim ve Âlim	82
2.1.63. Yolculuk Âdabı	85
2.1.64. Allah Bir Kulu İçin Hayır Murâd Ederse	86
2.1.65. Dile Hâkimiyet Saadete, Yalancılık Felakete Götürür	88
2.1.66. Besmele'nin Fezâili	91
2.1.67. Ölüme Hazır Olmak	93
2.1.68. Zina ile İman Bir Arada Bulunmaz	93
2.1.69. Mümini İyilikler Sevindirir, Fenalıklar Üzer	97
2.1.70. Sabah Namazından Sonra Dua Etmek Rızkı Genişletir	97
2.1.71. Farz Namazlarından Sonra Dua ve Tesbihat	99
2.1.72. İkinci Namazını Kaçıranın Hali	100
2.1.73. Kadınların Kurtulmasına Vesile Olan Dört Şey	101
2.1.74. Ailede Karşılıklı Mesuliyet	101
2.1.75. Yalan ve Gıybetten Uzak, Güzel Ahlâk İle İbadet Etmek	102
2.1.76. Müminler Bir Binanın Parçaları Gibidirler	105
Hadislerin Sıhhat Durumuna Göre Sınıflandırılması	106
Sonuç	109
Bibliyografya	111
Ekler	116
Özgeçmiş	119

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gülten YILMAZ
	Numarası	084244021012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı/Hadis Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktor ☐
	Tezin Adı	Mehmet Zahit Kotku'nun Hadislerle Nasihatler -I- İsimli Eserindeki Hadislerin Tahriç Ve Değerlendirilmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gülten YILMAZ
	Numarası	084244021012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı/Hadis Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktor ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Fikret KARAPINAR
	Tezin Adı	Mehmet Zahit Kotku'nun Hadislerle Nasihatler -I- İsimli Eserindeki Hadislerin Tahriç Ve Değerlendirilmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Mehmet Zahit Kotku'nun Hadislerle Nasihatler -I- İsimli Eserindeki Hadislerin Tahriç Ve Değerlendirilmesi başlıklı bu çalışma 21/10/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Doç. Dr. Fikret KARAPINAR	Danışman	
Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Muhittin OKUMUŞLAR	Üye	

ÖNSÖZ

Peygamberler, yüce yaratıcının insandan istediği hayat ve ahirete hazırlık konusundaki ilahi hükümleri insanlara birinci kaynaktan en doğru biçimde aktaran ve yaşayarak örnek olan Allah elçileridir. Onlar, Hak'tan aldıkları hakikatle insanların yollarını aydınlatmışlardır. Peygamberlerin vârisleri olan âlimler de aynı yolu takip ederek peygamberlerin sünnetini, günümüze kadar doğru bir şekilde insanlara ulaşmasına, insanların hak yola dönmelerine vesile olmuşlardır.

Gerek insanlığa gönderilmiş peygamberlerin gerekse ilmî gelişmelere ivme kazandırmış âlimlerin tutuşturdukları meşaleler, insanlığı kendi zamanlarında aydınlattığı gibi ölümlerinden sonra da aydınlatmaya devam etmiştir. Bunların açtıkları çığır ve yaptıkları hizmetler vicdanlarda unutulmamıştır. Bugüne kadar ulaşan İslâmî ilimler birikimi, bu ilimler için çalışan ve eserler vücûda getiren âlimlerin katkılarıyla oluşmuştur. Her dönem âlimleri, ilmi çalışmalarlarıyla ve eserleriyle daha sonraki dönemlere kaynak ve yol göstericisi olmuştur. Bu bakımdan İslâm ilim geleneğine katkıları olan âlimlerimizi tanımak, sonraki kuşaklar için gerekli ve önemli bir husustur.

İslâmî ilimlerin oluşumuna ve gelişimine etki eden hadislerin doğru ve güvenilir yollarla öğrenilip, öğretilmesi ise hiç şüphe yok ki hayatî öneme sahiptir. Bu bağlamda hadislerin taşıyıcıları ve nakledicileri olan şahıslar hakkında detaylı çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmada hem ilmi hem de tasavvufi yönü ile ön plâna çıkmış Cumhuriyet dönemi âlimlerinden olan yaptığı çalışmalarla insanlara rehberlik eden, dünyâdaki hizmeti âhirete taşıma gayreti ile ömür süren, Mehmet Zahit Kotku'nun (1897/1980) hayatı, hadis alanında kaleme almış olduğu *Hadislerle Nasihatler* adlı eserinde bulunan hadislerin kaynakları ve sıhhat dereceleri değerlendirilmiştir.

Çalışma giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Girişte, konunun önemi ve metodu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümünde, Mehmet Zahit Kotku'nun hayatı, ilmî kişiliği ve tasavvufi yönü üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümünde ise eserde kullanılan hadislerin tahriçleri yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise, tahriçlerini yaptığımız hadislerin kaynaklarına, isnatlarına ve sıhhatlerine dair genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında benden yardımını esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Fikret Karapınar'a, çalışmamı okuyup inceleyerek gerekli katkıları sağlayan Yrd. Doç. Ömer Özpınar'a teşekkür ederim.

Gülten YILMAZ

KONYA

Ekim / 2011

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gülten YILMAZ	Numarası: 084244021012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı	
	Danışmanı	Doç. Dr. Fikret KARAPINAR	
Tezin Adı		Mehmet Zahit Kotku'nun Hadislerle Nasihatler -I- İsimli Eserindeki Hadislerin Tahriç Ve Değerlendirilmesi	

ÖZET

**MEHMET ZAHİT KOTKU'NUN HADİSLERLE NASİHATLER -I- İSİMLİ
ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gümüşhanevî ekolünün meşâyihından olan Mehmet Zahit Kotku (1897/1980) yıllarında yaşamış yüksek ahlâkî meziyetlere sahip bir hadis bilginidir. Medrese çıkışlı ve şeriata sıkı sıkıya bağlı olan Kotku, Hadis, Fıkıh, Kıraat, Akâid, Siyer, Tasavvuf gibi dini ilimlerin tamamına vâkıf olup Kur'ân hafızlığı ile de ön plana çıkmıştır. Tezimizin temel kaynağı olan Hadislerle Nasihatler adlı eseri, İslam'a ve sünnete tam bağlılık, güzel ahlâklarla donanmak, her türlü çirkin davranışlardan uzak durmak, iyi huylarla hem hâl olmak, kötü âdet ve alışkanlıkları kalpten kovmak ve kalben Allah'ı zikr gibi konuları içermektedir. Râmuz'dan sentezleyerek aldığı hadisleri kitabında açıklarken felsefî olmaktan ziyâde, âvâmın da kolay anlayabileceği bir tarzda açık ve sade olarak ifade etmiştir.

Çalışma bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın konusu, amacı, önemi, çalışmanın metodu ve kaynakları hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Mehmet Zahit Kotku'nun hayatı, hocaları, arkadaşları, eserleri ve dini şahsiyeti üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise bir hadis kitabı olmakla birlikte hadisle tasavvufun iç içe bulunduğu bir eser olan Hadislerle Nasihatler adlı kitabının içerisindeki hadislerin tahrici, tercümesi ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda Mehmet Zahit Kotku'nun hadis kullanım metodu, hadise bakışı ve hadise verdiği değer ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma bibliyografya ile sona ermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kotku, Nakşibendîlik, Hadis, Rivayet, İsnad, Sahih, Râvî.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Student's	Full name	Gulten YILMAZ	Number: 084244021012
	Department / Major	Department of Fundamental Islam Studies / Hadith	
	Mentor	Assoc. Prof. Fikret KARAPINAR	
Thesis	Revealing and Assessing the Prophet Muhammad's Sayings in Mehmet Zahit Kotku's book headed "Hadislerle Nasihatler -I- (Sermons/Advices through the Prophet Muhammad's Sayings -I-)"		

SUMMARY

REVEALING AND ASSESSING THE PROPHET MUHAMMAD'S SAYINGS IN MEHMET ZAHIT KOTKU'S BOOK HEADED "HADISLERLE NASIHATLER -I- (SERMONS/ADVICES THROUGH THE PROPHET MUHAMMAD'S SAYINGS -I-)"

Mehmet Zahit Kotku who was one of Gumushanelian sheikhs and lived between 1897 and 1980 is a Hadith scholar with high moral qualities. Mr. Kotku who was graduated from madrasah and deeply committed to the shari'a (religious law) was very competent on Hadith, Fiqh, Recitation (*reading*), Rules of Faith, Siyer (Life Story of the Prophet Muhammad), and Sufism and stood out due to his capability of memorising Koran. The book headed "Hadislerle Nasihatler (*Sermons/Advices Through The Prophet Muhammad's Sayings*)", which is the fundemantal source of our thesis, covers topics/subjects such as full commitment to Islam and tradition, getting equipped with social ethics, staying away from all types of unpleasant behaviours, mingling with good habits, staying away from bad habits, and mentioning about God by heart. He expressed the Prophet Muhammad's Sayings, *which he received from Râmuz by synthesising*, clearly and plainly in such as way that people can easily understand.

The study has one introduction and two parts. In the introduction part, information about the subject, goal, importance, method, and sources of the study was provided.

In the first part, Mehmet Zahit Kotku's life, teachers, friends, works, and religious personality were emphasized.

In the second part, the Prophet Muhammad's Sayings in the book headed "Hadislerle Nasihatler" which interlocks Hadith and Sufism as well as being a Hadith book were revealed, translated, and assessed. In consequence of this study, Mehmet Zahit Kotku's method of using Hadith, his attitude to Hadith, and the importance he attached to Hadith tried to be revealed. The study ended with bibliography.

Keywords: Kotku, Naqshbandism, Hadith, Rumour, Source/Attribution, Authentic/Accurate, Rawi (*Relater, a narrator of Ahadeeth*).

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser
agm.	: adı geçen madde
a.s	: aleyhisselam
b.	: ibn
bkz.	: bakınız
bs.	: baskı
c.	: cilt
c.c	: celle celâlüh
Çev.	: çeviri
DİA	: Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
h.	: hicrî
Hz.	: Hazreti
İs. Mec.	: İslam Mecmuası
İst.	: İstanbul
muk.	: mukaddime
nşr.	: neşreden
r.a	: radıyallahu anh, anhâ
s.	: sayfa
s.a	: sallallahu aleyhi ve sellem
şrh.	: şerh eden
thk.	: tahkîk eden
thr.	: tahrîc eden
trc.	: tercüme eden
trs.	: tarihsiz
tsh.	: tashîh eden
vd.	: ve diğerleri
vs.	: ve sâire
yay.	: yayınları

GİRİŞ

Mutasavvıfların başlangıçtan beri hadis ilmiyle meşgul olduğu ve ilk zahit sûfilerin ekserisinin muhaddis olduğu bilinmektedir. Allah'ın Rasûlünde sizin için güzel bir örnek vardır.¹ Ayetinde de ifade edildiği gibi Hz. Peygamber'i (s.a) model alarak insan-ı kâmil olma yolunda ilerlemeyi gaye edinen tasavvuf ilmi ile Hz. Peygamber'in (s.a) hadis ve sünnetini yaşayıp yaşatma gayreti içinde olan muhaddis sûfilerin uğraşlarından biri de hadis derlemek olmuştur. Ancak mutasavvıfların hadis rivâyeti konusunda muhaddislerin gösterdikleri titizliği gösterdiklerini söylemek zordur. Mutasavvıflar hadisleri bir irşat vesilesi ve ahlakî öğüt şeklinde değerlendirmiş ve hadis rivayetinde özellikle senet konusu üzerinde pek fazla durmamışlardır.² Tasavvufî hayatın temelini oluşturan Hz. Peygamber'in (s.a) ruhî ve zühdî hayatı ve bu konudaki sözleri tasavvuf ilmi ile hadis ilmini birbirine yaklaştırmıştır.

Sûfilerin, hadise (sünnete) bağlılıkları çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Onlar sûfi olabilmek için sünnete bağlılığı şart koşmuşlardır. Daha başlangıçtan itibaren Kur'an'dan sonra dinin ikinci kaynağı olarak hadisi almışlar, Kur'an ve hadis kaynaklı bir ilmi esas almışlar. Bu ilimle amel etmeyi, yaşantılarının vazgeçilmez bir parçası haline getirmişler ve ilimsiz bir tasavvufun olamayacağını söylemişlerdir.³ Bu hususta pek çok sûfi görüş belirtmiştir. Cüneyd Bağdâdî (ö: 297/909), "Bu ilmimiz kitap ve sünnetle kayıtlanmıştır. Sülûkundan önce Kur'an okumayan, hadis yazmayan, fıkıh öğrenmeyen kimseye uymak câiz değildir. Bizim ilmimiz Rasulullah'ın (s.a) ilmiyle kenetlenmiştir" der.⁴

"Sûfiler ile diğer âlimleri birbirinden ayıran önemli fark sahabede olduğu gibi, onların ameli biraz daha fazla öne çıkartmaları ve bu hususta hassasiyet göstermeleridir. İlk dönemde sûfileri için kısmen ilim ile ameli cem etmeye gayret etmişlerdir," denebilir.⁵

Cüneyd Bağdâdî der ki: "Hocam Serî Sakatî, kendisinin yanından ayrıldığı vakit kimlerle oturduğumu bana sordu. Ben de "Muhâsibî ile" dedim. Serî, "Evet onunla otur. O'nun edep ve ilminden al." dedi. Sonra yönümü dönünce şöyle dediğini duydum "Allah seni

¹ Ahzab,33/22.

² Bkz. Yılmaz, Hasan Kamil, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 60.

³ Bkz. Karapınar, Fikret, *Muhaddis Sufilerin Hadis Usulü ve Hadisleri Anlama Yöntemleri*, s. 30.

⁴ Bkz. Uludağ, Süleyman, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 80.

⁵ Karapınar, Fikret, *Muhaddis Sufilerin Hadis Usulü ve Hadisleri Anlama Yöntemleri*, s. 28.

önce hadiste ve diğer ilimlerde âlim sonra ise sûfî kılsın, evvela sûfî sonra ise âlim yapmasın.”⁶ Bu sözü ile hadis ilmi okuduktan sonra tasavvuf ile uğraşmanın felah bulacağına ilimsiz tasavvufa girenin helâk olacağına işaret etmiştir. Bu ilke tasavvuf yoluna girmek isteyen bütün müslümanlara rehber olmalıdır. Hadise dayanan tasavvuf anlayışı daha ilmî ve daha Muhammedîdir.

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMAÇ VE ÖNEMİ

İslamın anlaşılmasında ve açıklanmasında hadislerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu sebeple İslam’ın daha doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve bu değerlendirmenin hayata düzgün bir şekilde aktarılabilmesi için Hz. Peygamber’in (s.a) sahih sünnetinden yararlanmaya ihtiyaç vardır.

Araştırmanın konusu, Mehmet Zahit Kotku’nun (1897/1980) *Hadislerle Nasihatler* isimli eserindeki hadislerin tahriç ve değerlendirilmesidir. Mehmet Zahit Kotku’nun hayatı, ilmi kişiliği, hocaları ve eserleri de çalışmamızın konusu içerisinde yer almaktadır.

Amaç, eserin hadis ilmi açısından değerinin ortaya konulması ve eserdeki hadislerin aslî hadis kaynaklarında bulunup bulunmadığını, sahih olup olmadığını tespit etmektir. Hadislerin nasıl ve ne şekilde kullanıldığının ortaya konulması, eserde kullanılan hadislerin halkı bilgilendirmesi hususundaki yeterlilik durumunun tespit edilmesidir.

II. ARAŞTIRMANIN METODU

Çalışmada dikkat edilen hususlar ve takip edilen metod şu şekilde sıralanabilir: Bu çalışmada ilk olarak, kaynak tarama ve bilgi toplama, daha sonrada toplanan bilgilerin hadis metodolojisi bağlamında düzenlenip değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma sırasında hadiste tespit ettiğimiz bir kelimedenden asıl metne ulaşılmaya çalışılmıştır. Fakat bu esnada bazı rivayetlerde râvînin verilmemiş olmasından kaynaklanan güçlüklerle karşılaşmıştır.

Kaynaklar dipnotta gösterilmiş, ilk geçtiği yerde kaynağın tam künyesi verilmiş, daha sonraki atıflarda kaynağın tanınmasını sağlayacak şekilde kısaltmalar yapılmıştır.

Hadisler incelenirken sırayla hadis numarası, incelediğimiz metinde hadisin geçtiği cilt ve sayfa numarası, hadisin arapça metni, tercümesi ve sonunda da hadisin tahrici verilmiştir.

⁶Bkz. Ateş, Süleyman, *Cüneyd-i Bağdâdî Hayatı Eserleri ve Mektupları*, s. 9. (Ebû Talib Mekkî, *Kûtu'l-Kulüb*, ‘den naklen I, 322.)

Eserde, müellif kitabına aldığı hadisleri çoğunlukla muhtasar olarak, hadisin tüm metnini değil uygun gördüğü kadarını aktarmıştır. Bu sebeple çalışmada yazarın aktardığı kadarına yer verilmiştir.

Kütüb-i tisa'nın herhangi birinde bulunduğu halde hakkında hüküm verilmeyen ve olumsuz bir değerlendirme yapılmayan hadisler sahih olarak kabul edilmiştir.

Kaynaklar verilirken çalışmanın uzamasından endişe edildiği için müttefekun aleyh olan rivayetlerde başka kaynaklar vermeye gerek duyulmamıştır.

Sahîhayn'dan birinde tahriç edilen ve metni hakkında herhangi bir tenkide rastlanmayan hadisin "sahîh" olduğuna hükmedilmiştir.

Hadislerin sıhhat değerlendirmesi yapılırken başta Tirmizî olmak üzere Heysemî, Şuayb Arnavût gibi âlimlerin görüşlerine müracaat edilmiştir.

Sıhhat değerlendirilmesine ulaşılamayan üç rivayet olmuştur. Bunlar hakkında tevakkuf etmekle yetinilmiştir.

Bu değerlendirmelerden elde edilen sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir.

Hadislerin muhtevası hakkında muhtelif hadis kitaplarından elde edilen önemli bilgiler çalışmaya ilave edilmiştir.

Hadislerdeki rivayet farklılıkları gerekli görülen yerlerde verilmiş, anlamı değiştirmeyen lafız farkları ise verilmemiştir. Hadisler eserde geçtiği sayfa numaraları ve konularına göre verilmiştir. Bir başka başlık ismi verilmemiştir.

Bu araştırma sonucunda Mehmet Zahit Kotku'nun hadis kullanım metodu, hadise bakışı ve hadise verdiği değer ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ekler bölümünde ise çalışma ile ilgili resimlere yer verilmiştir.

Araştırmayı yaparken birçok kaynağa müracaat edilmiştir. Bu kaynaklardan da kısaca bahsedelim.

III. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Çalışmanın birinci bölümünde Mehmet Zahit Kotku'nun hayatı, ilmi kişiliği, hocaları ve eserleri ile ilgili kısmı hakkındaki bilgiler Mehmet Zahit Kotku'yu anlatan eserlerden ve DİA'dan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, hadisler ilk olarak kütüb-i sitte olmak üzere, İmam Mâlik'in (ö.179/798) *Muvatta'*, Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned'i* Dârimî'nin (ö. 255/869), *Sünen'i*, vb. ilk dönem hadis eserlerine müracaat edilmiştir. "Concordance" ve

“*Mevsûatu etrâfi'l-hadis*” gibi hadis fihristleri ile “*Elfiye*” ve “*Şâmile*” adlı CD'lerden de yararlanılmıştır. Bu CD'lere baktıktan sonra elde edilen bilgiler matbu nüshalardan da kontrol edilmiştir. İkinci adımda ise bulamadığımız rivayetler için, eserin içindeki hadislerin daha çok ahlakla ilgili olması sebebiyle ahlak kitapları taranmıştır.

Hadisler, şayet kütüb-i tis'a'da geçmiyor ise, hicri beşinci asırdan önce yazılan hadis kitaplarından Abdürrezzâk'ın (211/827) *el-Musannef*'i İbn Hıbbân'ın (354/965) *es-Sahîh*'i, Taberânî'nin (360/971) *el-Mu'cemu'l-kebîr*, *el-Mu'cemu'l-evsat*, *el-Mu'cemü's-sağîr* adlı eserleri, İbn Ebî Şeybe'nin (385/996) *el-Musannef*'i, Dârekutnî'nin (385/995) *es-Sünen*'i, Hâkim'in (405/1011) *el-Müstedrek*'i, Beyhakî'nin (458/1066) *Sünen*'leri gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.

Bunların dışında, Münzirî'nin (656/1258) *et-Terğîb ve't-Terhîb*'i, Mizzî'nin (742/1341) *Tehzîbü'l-Kemâl*'i, Zehebî'nin (748/1348) *Mîzânü'l-İ'tidâl*'i, Heysemî'nin (807/1404) *Mecma'u'z-Zevâid*'i, Suyûtî'nin (911/1505) *Câmiu's-Sağîr*'i, Ali el-Müttakî'nin (975/1567) *Kenzu'l-Ummâl*'ı, Münâvî'nin (1031/1621) *Feyzül'Kadîr*'i ve Aclûnî'nin (1162/1784) *Keşfu'l-hafâ*'sından faydalanılmıştır.

İstifade edilen diğer kaynaklar, araştırılan hadisin bu kaynaklarda yer almaması ya da farklı lafızlarla yer alması durumunda söz konusu hadisi ihtiva eden diğer kaynaklara başvurulmuştur.

Bunların dışında özellikle Şuayb Arnavud'un tahrîç ve tahkîk ederek neşrettiği Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855), Tirmizî'nin (ö. 279/892) ve İbn Hıbbân'ın (ö.354/965) eserlerine müracaat edilmiştir. Şuayb Arnavud'un bu eserlerde yaptığı değerlendirmelere çalışmada yer verilmiştir. Ayrıca Elbânî'nin (1420/1999) hadislerin tahrirci ile ilgili eserlerindeki değerlendirmeleri dikkate alınmıştır.

Araştırmanın konusu, metodu ve kaynakları hakkında bilgi veren bu girişten sonra, şimdi de Mehmet Zahit Kotku'nun doğumundan başlamak üzere hayatını, yetiştiği çevreyi, ilim tahsilinde rehber edindiği kişileri, yaptığı hizmetleri ve verdiği eserleri tanıyalım.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHMET ZAHİT KOTKU'NUN HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ

MEHMET ZAHİT KOTKU'NUN HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ

Tarihte yaşamış olan ilim adamlarını ve onların tavır ve davranışlarını iyi anlayabilmek için yetiştikleri ortamı iyi bilmek gereklidir. Bu sebeple öncelikle Mehmet Zahit Kotku'nun hayatı, ilmi kişiliği ve eserlerinden bahsedelim.

1.1. Mehmet Zahit Kotku'nun Doğumu ve Yetiştirilmesi

Mehmet Zahit Kotku, hicri 1315 miladi 1897 'de Bursa Pınarbaşı'nda doğmuştur. Baba ve annesi Kafkasya'dan 1297'de göç eden müslümanlardandır. Dedeleri Kafkasya'da Şirvan'a bağlı eski bir hanlık merkezi olan Nuha'dandır ki burası dağ eteğinde, ipekçilikle meşhur, ahalisi müslüman, hâlen Azerî Türkçesi konuşulan bir yerdir. Babası İbrahim Efendi'dir. İbrahim Efendi Bursa'ya 16 yaşlarında iken gelmiş, Hamza Bey Medresesi'nde ilim tahsil etmiş ve muhtelif yerlerde imamlık yapmıştır.⁷ Annesi Sabîre Hanım, Mehmet Zâhit Kotku üç yaşında iken vefat etmiştir. Bu anne ve babadan doğma bir ağabeyi ve kardeşi vardır. Ağabeyi Ahmed Şâkir, Kudüs'te Çanakkale'de bulunmuş, siperlerde hastalanmış ve Yirmi sekiz yaşlarında iken vefat edip Söğütlüçeşme'ye defnedilmiştir. Küçük kardeşi ise çok yaşamamış daha birkaç aylık iken vefat etmiştir. Üvey annesinden olma üç kız kardeşi vardır. Bunlardan Pakize Hanım'ın eşi Bursa Ulu Camii imamlarından ve İsmail Hakkı Tekkesi şeyhlerinden Ahmet Efendi'dir.⁸

Mehmet Zahit Kotku, öğrenimine Oruç Bey Mahalle Mektebi'nde başlamıştır. Daha sonra Maksem'deki idâdîde ve Bursa Sanayii Nefise Mektebi'nde eğitimini devam ettirmiştir. Prof. Dr. Esad Coşan, Kotku'nun okul yıllarında eğitiminin yanı sıra ipekçilik ve arıcılık gibi bir takım işlerle de meşgul olduğunu ifade etmiştir.⁹

I. Dünya Savaşı sırasında on sekiz yaşlarında iken askere alınarak Suriye cephesine gönderilmiş, ordunun Suriye'den çekilmesinin ardından İstanbul'a dönmüştür. Hatıra defterindeki kayıtlarına göre Temmuz 1919'dan Mart 1922'ye kadar askerlik şubesinde yazıcı olarak askerlik görevine devam etmiştir.

İstanbul'da cami derslerine ve vaazlara devam eden Mehmet Zahit Kotku 1920'de, Cağaloğlu'nda bulunan Fatma Sultan Camii yanındaki Gümüşhânevî

⁷ Bkz. Vakkasoğlu, Vehbi, *İz Birakanlar*, s. 85.

⁸ Bkz. Albayrak, Sadık, *Osmanlı Uleması*, II, 45.

⁹ Bkz. Coşan, Esad, "Mehmet Zahit Kotku Üzerine Konuşma" *İs. Mec.* sayı. 159, s. 58.

Tekkesi'ne giderek Şeyh Dağıstanlı Ömer Ziyâüddîn Efendi'ye intisap etmiştir.¹⁰ Ömer Ziyâüddîn Efendi'nin vefatı üzerine Seyrî sülûkünü, postnişin olan Tekirdağlı Mustafa Feyzi Feyzi Efendi'nin yanında sürdürmüş, Yirmi yedi yaşında iken hilâfet almıştır. Beyazıt, Fâtih Fâtih ve Ayasofya Cami ve medreselerindeki derslere devam etmiş, bir yandan da hafızlığını hafızlığını tamamlamıştır.

Tekkelerin kapatılması üzerine Bursa'ya dönerek babasının imamlık yaptığı İzvat köyüne yerleşmiş, babası ölünce de babasının görevini devralmıştır. 1946 yılına kadar köy imamlığı yapmış, ardından da Üftâde Camii imamlığına tayin edilmiştir. 1952 yılı Aralık ayında Gümüşhânevî Dergâhı'ndan arkadaşı Abdülaziz Bekkine'nin vefatı üzerine Kotku'nun görevi Bekkine'nin vazife yaptığı Zeyrek'teki Ümmü Gülsüm Mescidi'ne nakledilmiştir. Bu mescidin istimlâki söz konusu olunca Fatih İskenderpaşa Camii'ne tayin edilmiş, (1958) vefatına kadar da bu camide görevini sürdürmüştür. 1979 yazında gittiği Hicaz'dan, 1980 Şubatında ağır hasta olarak dönmüştür. Hac mevsimi gelince tekrar hacca gitmiş, 13 Kasım 1980'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Cenaze namazı 14 Kasım 1980'de Süleymaniye Camii'nde kılındıktan sonra Kanunî Sultan Süleyman Türbesi hazîresine defnedilmiştir.

1.2. Mehmet Zahit Kotku'nun Yaşadığı Dönem

Bir âlimin veya fikir adamının düşünce sistemini, olaylara bakışı ve onları nasıl anlamlandırıldığını tespit etmek için, yaşadıkları çağın şartları içinde düşünmek ve değerlendirmek gerekir. Mehmet Zâhit Kotku'nun yaşadığı devir (1897-1980), bir yandan yıkılışların ilerleyen zamanlarda ise yeni oluşum ve kuruluşların olduğu bir dönemdir. (Balkan Savaşları, I. Dünyâ Savaşı ve Kurtuluş Savaşı) Bu dönem Osmanlı Devleti için siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik alanlarda oldukça sıkıntılı geçmiştir. Cumhuriyetin kuruluşu ise yeni oluşumların yaşandığı bir dönemdir. Mehmet Zahit Kotku'nun çocukluğu ve gençliği Osmanlı'nın son dönemlerinde, yetişkinliği ise Cumhuriyetin kuruluş yıllarında geçmiştir. Kotku'nun Gümüşhânevî Dergâhı ile olan ilişkileri bu yıllarda başlamıştır.¹¹

Yaşadığı dönemdeki çağdaşları; Mehmet Âkif (ö. 1939), Mahir iz (ö. 1974), Babanzâde Ahmed Nâim (ö. 1934), Tâhirü'l Mevlevî (Olgun) (ö. 1951), Bediuzzaman Said Nursî (ö.

¹⁰ Bkz. Binatlı, Yusuf Ziya, “ Dağıstani Ömer Ziyâüddin”, *DİA*, VII, 406.

¹¹ Bkz. Gündüz, İrfan, *Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî'nin Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı ve Halidiye Tarikatı*, s.14.

1960), Hasan Basrî Çantay (ö. 1964), Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942), Ramazanoğlu Mahmûd Sâmi Efendi (ö. 1984), Gönenli Mehmet Efendi,(ö. 1991), Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1984) gibi ilim, fikir, edebiyat ve aksiyon adamlarıdır.

1930-1950 yılları arasındaki dönemde, yeni Türkiye’de laikleştirmenin baskısı hissedilmiştir. İslamiyeti halkın zihninden ve kalbinden sökmek için gerekli çalışmalar yapılmış, dini eğitim yasaklanmış, ezan Türkçeleştirilmiş, Ayasofya müze haline getirilmiştir.¹²

Tekke ve medreseler kapatılarak dini hayatın önemli dayanakları fiilen yıkılmış ve Diyanet İşleri Başkanlığı kurularak, din kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. 1940’lı yıllarda ülkede kimse kolay kolay dini öğretim yapma ve yaptırabilme cesaretinde bulunamamış bu faaliyetler ancak gizli olarak yürütülmüştür.¹³

Bu durum, Türkiye’de ilk defa çok partili seçimin yapıldığı 1946’ya kadar sürmüştür. 1946’da seçimle iş başına gelen hükümet, bir sonraki seçimleri kazanabilmek için dini konularda taviz vermek zorunda kalmıştır. 1948’de ilk defa hacca gitmek isteyenlere döviz verilmeye başlanmış, 1950’lerde de bazı türbeler yeniden ziyarete açılmış, sosyal, siyasal ve kültürel alanda Türkiye yeni bir değişim sürecine girmiştir.¹⁴

Mehmet Zâhit Kotku’nun yaşadığı devir hakkındaki kısa bilgiden sonra şimdi de kitaba, sünnete uygun tasavvufu benimsemiş “Kâle Allah, Kâle Rasûlullah” diyerek hâl ile kâl’i birleştirmiş olan Kotku’nun Tasavvufi ve İlmi Yönünden bahsedelim.

1.3. Mehmet Zahit Kotku’nun Tasavvufi ve İlmi Yönü

Tasavvufî düşünce ve yaşantı, dinin özünü teşkil etmesi bakımından Hz. Âdem’den (a.s) başlayıp asr-ı saadete kadar bütün peygamberlerin hayatlarında mevcuttur. Tasavvuf, özü itibariyle gönül âleminin selim bir hale gelmesini, mânen tekâmül etmesini ve mârifetullaha ulaşmayı sağlayan bir ilim olarak tanımlanmıştır.¹⁵

¹² Bkz. Mardin, Şerif, *Türkiye’de Din ve Siyaset*, s. 115.

¹³ Bkz. Öcal, Mustafa, *İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları*, s. 40.

¹⁴ Bkz. Mardin, Şerif, age., s. 124.

¹⁵ Bkz. Topbaş, Osman Nuri, *İmandan İhsana Tasavvuf*, s.16-22.

Mehmet Zahit Kotku Gümüşhânevî Dergâhı'ndandır. Nakşibendî tarikatının Halidiye kolundandır. Tasavvufî şahsiyetinin oluşmasında hizmeti geçen ona hocalık yapan Şeyhi Dağıstanlı Ömer Ziyâüddîn Efendi'dir. Şeyhinin 1920 yılında vefatından sonra Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi'nin yanında tahsil-i kemâlata devam etmiş, onun nezaretinde halvete girmiş, 27 yaşlarında icazetnamesini almıştır. Osmanlı medreselerinde o dönemde medrese müfredatında bulunan, Arapça, Sarf, Nahiv, Mantık, Bedî, Beyan gibi alet ilimlerini, Tefsir, hadis, Fıkıh, Kelam gibi şeri ilimleri okumuş ve bunlardan icâzet almıştır. Daha sonra *Ramuzu'l-ehâdis*, *Hizb-i Azam* ve *Delâilu'l-Hayrat*'ı okutma icazetnamelerini de almıştır. Bayezıt, Fatih ve Ayasofya Camii ve medreselerinde derslere devam etmiş, bu esnada da hafızlığını tamamlamıştır.¹⁶

Kotku, tasavvufî anlayışında Kur'an ve sünnet çizgisini devamlı muhafaza etmiştir. Kur'an ve sünnete bağlılıkla ilgili pek çok sözleri, konu ile alakalı görüşleri vardır. . Kur'ana sınıksız sarılmanın lüzûmuna dair bazı sözlerini nakledelim.

“Din, Kur'an olduğu için, Kur'anı bilmek ve anlamak her mü'min ve muvahhidin birinci vazifesidir. Kur'anı bilmemek ve anlamamak, dîni bilmemek demektir. Bütün ilimler, Kur'an'dadır. Kur'an dünyanın nuru ve ışığı olduğu gibi, ahiretin de nuru ve ışığıdır. Allah Teâlâ'yı ancak Kur'an vasıtasıyla bilebiliriz. Ona ancak Kur'an vasıtasıyla gidilebilir.”¹⁷

“İnsanların imanlarındaki dereceleri, Rasûlullah'a olan muhabbetleri nisbetinde olacağı gibi; küfürdeki dereceleri de, yine Rasûlullah'a olan buğzlarına göredir. Rasûlullah'ı can u gönülden sevmek ve onun sünnetinden zerre kadar ayrılmamakla mümkündür.”¹⁸

Gümüşhânevî çizgisini takip eden Kotku hem tasavvufa hem de hadise dair eserler vermiş, düzenli olarak hadis okumaları gerçekleştirmiştir. Başta hadis, fıkıh, tefsir olmak üzere muhtelif ilimlerle uğraşarak değerli hizmetlerde bulunmuştur. Çok sayıda talebe yetiştirdiği gibi birçok eser de yazmıştır. Kotku ilme bakışını *Cennet Yolları* adlı eserinde şöyle zikreder: "İlimle meşgul olmak, kurb'un en efdali, tâatin en değerlisi, hayrın ve ibadetlerin en önemlisidir. İlimler arasında en önemli olan ise hadis ilmidir."¹⁹ Mehmet Zahit Kotku, kaynaklara yönelmiş bir âlimdir. İslâmî bilgilerin öğrenilmesi konusunda *Hadislerle*

¹⁶ Bkz. Binatlı, Yusuf Ziya, age. , VII, 406.

¹⁷ Bkz. Kotku, M. Zahit, *Tasavvufî Ahlâk*, IV, 252-258.

¹⁸ Bkz. Kotku, M. Zahit, *age.*, IV, 20-21.

¹⁹ Bkz. Kotku, M. Zahit, *Cennet Yolları*, s. 21.

Nasihatler adlı eserinde şunları yazmıştır: "İslâmî bilgiler Türkçe kitaplardan öğrenilebilirse de Arapça'yı güzelce öğrenip Kur'an-ı Azimüşşan'dan, hadîsi nebevîlerden ve fıkıh kitaplarından doğrudan doğruya öğrenmek daha evlâdır. Suyu membandan içmek başka, bir de onu şişelerden alıp içmek başkadır."²⁰

Kotku ilmi ikiye ayırır: Dünya ilmi, ahiret ilmi. Dünya ilimlerini dünya ahiret ilmini de ahiret âlimlerinden öğrenmek gerektiğini düşünür.²¹

Kotku'nun tasavvuf anlayışı ferd ve toplumu bütünüyle ele alan hem dünyevî hem de uhrevî hayatı düzenleyen aktif bir anlayıştır. Yorulmadan, çalışmadan ilim ve hikmete ulaşamaz. O'nun sahip olduğu bu anlayışta müntesibi bulunduğu Nakşî-Hâlidî geleneğinin etkisi bulunmaktadır.

Kotku'ya göre kerametler, mürid olmak, mürşid olmak önemli değil önemli olan şey Allah'ın sevgili kulu olmaktır. Ne dervişlikte, ne şeyhlikte, ne de imamlıkta iş yok. İş Allah'ın rızasını kazanabilmektedir.²²

Kotku'nun tasavvuf anlayışında ferdî planda kâmil insanlar yetiştirme hedefi gözetilirken, ictimâî hayatın da asla ihmal edilmediğini görüyoruz. Esasen O'nun tasavvuf eğitimiyle ulaşmak istediği asıl hedef îmanıyla, ahlâkıyla kemâle ermiş, şuurlu müslümanların oluşturduğu ideal bir toplum ortaya çıkarmaktır.

Mehmet Zahit Kotku insan eğitimine önem vermiş, kendisini fertlerin iç dünyalarının zenginleştirilmesine adanmıştır. Cuma vaazları ve önemli günlerdeki konuşmaları yanında özel sohbetleriyle de halkı eğitmeye çalışmıştır. Vaaz ve sohbetlerinde dinî konuların yanı sıra ülkenin ekonomik, politik, kültürel ve sosyal problemleriyle ilgili görüşlerini de ifade etmiş, bu tavrıyla bilhassa üniversite öğrencileri üzerinde etkili olmuştur. Eğitim ve yardımlaşma amaçlı bazı vakıflar onun tavsiyesi üzerine kurulmuş, ayrıca birçok hayır kurumunun tesisine vesile olmuştur.²³

Sanayi atılımını teşvik etmiş müridlerini mühendislik üzerine çalışmalarını tavsiye etmiştir. Türkiye'de ilk yerli makine sanayii onun teşvikleriyle başlamış ve "gümüş motor" adıyla kurulmuştur.

²⁰ Bkz. Kotku, M. Zahit, *Hadislerle Nasihatler*, I, 249.

²¹ Bkz. Kotku, M. Zahit, age. , s. 136.

²² Bkz. Kotku, M. Zahit, age. , s. 358.

²³ Bkz. Coşan, M. Esad, "Kotku, Mehmet Zahit", *DİA*, XXVI, 227.

Herkesin görünmeyen üniversite diye bildiği İskenderpaşa Camii İmamı Mehmet Zahit Kotku, bürokrasiden, siyasi alandan, sivil hayattan pek çok kişiler yetiştirmiştir. Başta merhum Prof. Dr. Mahmud Es'ad Coşan olmak üzere Prof. Dr. Necmettin Erbakan, T.C Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Prof. Dr. Korkut Özal, Prof. Dr. Cevat Akşit, Prof. Dr. Osman Nuri Çataklı, Ali Rıza Demircan, merhum Prof. Dr. Celaleddin Ökten, gibi isimlerin hocası olarak hatırlanmaktadır.²⁴

Mehmet Zahit Kotku (ö.1980) zamanında dergâh hizmetleri yurt çapında yaygınlaşmış, cemaat, imamlık görevi yaptığı camiden dolayı İskenderpaşa Cemaati olarak anılır hale gelmiştir.²⁵

Tasavvufi ve ilmi yönü hakkındaki bilgiden sonra şimdi de Mehmet Zahit Efendi'nin mensup olduğu dergâh hakkında bilgi verelim.

1.4. Mehmet Zâhit Kotku'nun Tekkesi

Her ilmin tâlim ve tedarik edildiği bir müessesesi vardır. Tarikatlarında tasavvuf ilmini, âdâbını, erkânını öğrendikleri eğitim müesseseleri tekkelerdir. Tarih sahnesinde tarikatlar yürütmekte olduğu tüm faaliyetleri tekkeleri vasıtasıyla yapmışlardır.

Mehmet Zâhit Kotku'nun mensup olduğu Gümüşhânevî Tekkesi Mevlânâ Halid Bağdadî'nin halifelerinden Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin İstanbul'a görevli olarak gönderilmesi ile başlamıştır. Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî'nin (ö.1311/1899) yetiştirilmesi bu yolun İstanbul'a yerleşmesine ve Gümüşhânevî Dergâhı'nın kurulmasına zemin hazırlamıştır.²⁶

Gümüşhânevî'nin asıl adı Ahmet b. Mustafa b. Abdurrahman Gümüşhânevî'dir. Gümüşhânevî nisbesi ile şöhret bulmuştur. Hayatının ilk on yılını Gümüşhâne'de geçirmiştir. Daha sonra ailesi ticaret için Trabzon'a göç etmiştir. Bir müddet fiilen ticari hayatın içerisinde bulunmuştur. Ticaret için geldiği İstanbul'dan geriye dönmeyerek ilim tahsiline başlamıştır.²⁷

İstanbul'da Beyazid Medresesinde Hikmet, Ahbar, Tasavvuf ve Fen gibi akli ve nakli ilimleri öğrenmiş, daha sonra Mahmut Paşa Medresesinde ilmi çalışmalarına devam etmiştir. Ayrıca burada bir takım Nakşi şeyhlerinden manevi dersler de almıştır. On üç yılda icazet alan

²⁴ Bkz. Gürdoğan, Ersin Nazif, *Görünmeyen Üniversite*, s. 36-39.

²⁵ Bkz. Erkaya, Metin, *Anılarla Mehmet Zahit Kotku*, s. 350.

²⁶ Bkz. Yılmaz, Hülya, *Dünden Bugüne Gümüşhânevî Mektebi*, s.12.

²⁷ Bkz. Gündüz, İrfan, *age.*, s. 17.

Gümüşhânevî Beyazid Medresesi'nde müderrisliğe başlamıştır. Gümüşhânevî'nin tesirinden dolayı dergâh Gümüşhânevî Dergâh-ı Şerifi diye şöhret bulmuştur. Halifelerini çeşitli bölgelere göndererek islam âleminin irşadına çalışmıştır.²⁸

Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî, şeyhi Ervâdî'den Kadiriyye, Kübreviyye, Sühreverdiyye, Rifaiyye, Şazeliyye, Desûkiyye, Halvetiyye, Nakşibendiyye, Mazhariyye ve Halidiyye tarikatlarının hilafet-i tâmme ile icazetlerini aldığını ve Nakşibendî, mezheben Şazelî olduğunu belirtmektedir.²⁹

19. yüzyıl Osmanlı toplumunda Nakşî-Halidî geleneğinde Ziyâiyye şubesinin kurucusu olan Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî, velûd bir âlim olup pek çok eser vermiştir. Bunlardan biri de onun tasnif ettiği, sürekli olarak okunup müracaat edilen *Râmûzu'l- ehâdis* kitabıdır. Gümüşhânevî bu kitabı okumayı ve okutmayı tarikatının bir rûknü haline getirmiş, kendisinden sonra da halifeleri bu geleneği devam ettirmiştir.

Bu dergâhta yüzlerce hadis âlimi yetişmiş olup bazıları huzur dersleri muharrirliği ve muhataplığına kadar terfî etmiştir. Daha ziyade ahlakî ve tasavufî hadislerin bir araya toplandığı eser, bedelsiz olarak neşredilip dağıtılması nedeniyle halk arasında yaygınlaşıp meşhur olmuştur. Dergâh adeta bir Dâru'l-hadis vazifesi görmüştür. Etkileri günümüze kadar ulaşmıştır.

Gümüşhânevîlik'te şeriat ve tasavvuf birbirini tamamlayan birer unsur olarak kabul edilir; sohbet önemli düsturlardan biridir. Nakşibendîliğin en önemli prensiplerinden biri olan “Halvet der encümen”³⁰ prensibine uygun bir biçimde her türlü ictimai faaliyet ve hizmetlere katılma teşvik edilmiş ve kâmil insan yetiştirme hedefi gözetilmiştir.

Gümüşhânevî, zâhirî ilimlerin tahsiline önem vermiş, halifelerinde herşeyden önce ilmî yeterliliğin bulunmasını şart koşmuş, hadis eğitimini ön planda tutmuştur. Tekkelerde görülen yozlaşmaya karşı çıkmış, ulema ve meşâyih arasındaki anlaşmazlıkları gidermek için çaba sarf etmiştir.³¹

²⁸ Bkz. Gündüz, İrfan, *age.*, s. 45.

²⁹ Bkz. Gündüz, İrfan, *age.*, s. 11.

³⁰ Bkz. Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 221.(Halk içinde, halktan ayrı olmak manasındır.)

³¹ Bkz. Gündüz, İrfan, *age.*, s. 276-277.

Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî tasavvufta irşad görevine başladığı ilk yıllarda Mahmud Paşa medresesindeki hücresi ile iktifa etmiştir. Zamanla cemaatin müntesiblerinin sayısı artınca burası yetersiz kalmıştır. İbadete kapalı ve metruk durumda bulunan Fatma Sultan Camii 1859'de tekke olarak düzenlenmiştir. Bu mekân Gümüşhânevî Dergâhı olarak tanınmıştır.

Gümüşhânevî'nin İstanbul başta olmak üzere, Anadolu'nun muhtelif bölgeleri, Kazan'dan Komor Adaları'na, Mısır'dan Medine'ye, Çin'den Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyada halifeleri mevcuttur. M. Fevzi *Hediyye* adlı eserinde Gümüşhânevî'nin yüz on altı halifesinin isimlerini manzum şekilde zikretmiştir.

7 Zilkade 1311/13 Mayıs 1893 Pazar günü saat onda “Hepsini isterim yâ kibriyâ” diyerek vefat ettiği bilinmektedir. Cenazesine dönemin devlet ricali de katılmış, cenaze nedeniyle oluşan kalabalığı Bayezid Meydanı almamıştır. Mezarı Süleymaniye Camii avlusunda, Kanuni Sultan Süleyman'ın türbesinin kible duvarına bitişiktir.³²

Mehmet Zahit Kotku, bir din tebliğcisi, bir mürşid mutasavvıf ve nihayet kendi cemaati ile anılan bir tarikat kurucusu olarak gümüşhânevî silsilesinin bir halkasıdır.

Mehmet Zâhit Kotku'nun Tarikat Silsilesi

1. Hazret-i Muhammed Mustafâ (S.A.S.)
2. Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk (R.A.)
3. Selmân Fârisî (R.A.)
4. Kâsım Bin Muhammed (R.A.)
5. Câ'fer-i Sâdık (R.A.)
6. Bâyezid-i Bistâmî
7. Ebu'l-Hasan Harakânî
8. Ebû Ali Farmedî
9. Yûsuf Hemedânî
10. Abdülhâlık Gucdüvânî
11. Ârif Rivegerî
12. Mahmûd İncir Fağnevî

³² Bkz. Kara, Mustafa, *Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî'nin Halifeleri, Gümüşhânevî Sempozyum Bildirileri*, s. 121-129.

13. Ali Râmitenî
14. Muhammed Baba Semmâsî
15. Emir Külâl
16. Şâh-ı Nakşibend Muhammed Bahâeddîn Buhârî
17. Alâuddîn Attâr
18. Yâkûb Çerhî
19. Ubeydullah Ahrâr
20. Kadı Muhammed Zâhid
21. Derviş Muhammed Semerkandî
22. Hâcegî Muhammed İmkenegî
23. Muhammed Bâki Billâh
24. İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fâruk Serhindî
25. Muhammed Ma'sum Serhindî
26. Muhammed Seyfeddin Serhindî
27. Nur Muhammed Bedâyunî
28. Mirza Mazhâr-ı Cân-ı Cânân
29. Abdullah Dehlevî
30. Mevlânâ Hâlid Bağdâdî
31. Ahmed İbn-i Süleyman el-Ervâdî
32. Ahmed Ziyâüddîn-i Gümüşhânevî
33. Kastamonu'lu Hasan Hilmi
34. Safranbolu'lu İsmâil Necâtî
35. Ömer Ziyâüddîn Dağüstânî
36. Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi
37. Abdullah Hasib Efendi
38. Abdülaziz Bekkîne
39. Mehmet Zahit Kotku

1.4. Mehmet Zahit Kotku'nun Hocaları

1.4.1. Ömer Ziyâüddîn Dağistanî

1850 yılında Kuzey Kafkasya'da Koysu Nehri kıyısında bulunan Çerkay kasabasına bağlı Miyatlı köyünde doğmuştur. Babası müderris Abdullah Dağistanî Avar Türklerindedir. Ailesinin sekiz çocuğundan yedincisi olarak dünyaya gelen Ömer Ziyâüddîn babasından Arapça ve çeşitli Kafkas dillerini öğrenmiş; ayrıca medreseye devam ederek dini ilimleri tahsil etmiştir. 1876 Osmanlı Rus Savaşı sırasında Şeyh Şamil'in oğlu Gazi Mehmed Paşa'nın maiyetinde Kafkas cephesinde muharebeye katılmış, savaşın ardından İstanbul'a giderek Gümüşhânevî'ye intisab ederek ondan tefsir, hadis, fıkıh icazeti aldı ve halife tayin edilmiştir.³³

Hocasının kendisine Hafız Ömer hitabı üzerine çalışarak altı ayda hıfzını tamamlamıştır. *Buhârî* başta olmak üzere diğer bazı hadis kitaplarını da hıfz etmiştir. Kuvvetli hafızaya sahip olan Dağistanî, yıllarca Gümüşhânevî Dergâhı'nda hatimle teravih namazı kıldırmıştır.

Ömer Ziyâüddîn Efendi, şeyhülislamlığa takdim ettiği *Tecvid-i Umûmî* isimli eseriyle taşra ruûsuna nail olmuştur. Aralık 1878'de Edirne ikinci Ordu Alay müftüğüne getirilmiş. Ertesi yıl kendisine İstanbul müderrisliği tevcih olunmuştur.

1892'ye kadar Edirne'deki görevinin ardından 1893-1901 yılları arasında Malkara kadılığı görevinde bulunmuştur. 1903'te Kudüs mevleviyetine, ertesini yıl Tekirdağ kadılığına, bu görevde iki yıl kaldıktan sonra meşrutiyetin ilanıyla İstanbul'a gelmiştir. 1909'da 31 Mart vakasına karıştığı, İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti ve Derviş Vahdetî ile ilgisi olduğu iddiasıyla Divan-ı Harbî Örfî tarafından müebbet kale bentliğe mahkum edilmiş, cezası bir süre sonra sürgüne çevrilerek Medine'ye gönderilmiştir. Sonra İstanbul'a dönerek 1919'da Süleymaniye Medresesi'nde hilafiyat ve 1920'de hadis müderrisliğine tayin edilmiştir. Bu görevin bir nişanesi olarak *Zübdetü'l-Buhârî* isimli eserini neşretmiştir.

Aynı yıl İsmail Necati Efendi'nin vefatı üzere boşalan Gümüşhânevî Dergâhı meşihatına getirilmiştir. 30 Kasım 1920'de vefat etmiş Süleymaniye Camii haziresinde Gümüşhânevî'nin halifelerine ayrılan bölüme defnedilmiştir.

³³ Bkz. Binatlı, Yusuf Ziya, age. , VII, 406.

Ömer Ziyâüddîn Efendi, başta hadis olmak üzere Fıkıh, Kıraat, Tecvid, Tasavvuf, Siyer gibi ilimlerle meşgul olmuş, çeşitli eserler yazmıştır. Kendisi, Gümüşhânevî'nin çizgisini devam ettiren, son devrin ilim ile tarikatı birlikte yürüten muhaddis mutasavvıflardan biridir.³⁴

1.4.2. Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi

Ömer Ziyâüddîn Dağstânî'nin vefatından sonra postnişin olmuştur. Mustafa Efendi Ahmet Gümüşhânevî'nin icazet verdiği dört halifeden biridir. Mustafa Feyzi Efendi, 1851 yılında Tekirdağ'ın Kılıçlar Köyü'nde doğmuştur. Çiftçilikle uğraşan Emrullah Ağa'nın oğludur. Tahsiline memleketinde başladıktan sonra, 1868'de İstanbul'a gelerek ağabeyi Bayezid Camii dersiâmlarından Tekirdağlı Mehmet Tahir Efendi'nin ders halkasına dâhil olmuş, 1883'de ulûm-u âliyeden icazetname almıştır. 1883'de ruûs imtihanında başarı göstererek tedrise mezun kılınmış ve ders vekili sıfatıyla Bayezid Camii'nde derse çıkmış ve 1898'de ders halkasına devam eden talebelerine ilk icazetini vermiştir.³⁵

1887 senesinde İstanbul müderrisliği vazifesi verilir. 1907'de Şehzadebaşı İsmail Paşa Medresesi müderrisliğine tayin edilir. Ardından 4. Osmanî ve 4. Mecidî nişânı ile taltif edilerek 1910 senesinde huzur dersleri muhataplığına tayin edilir. En son huzur dersinin yapıldığı 1919 senesine kadar bu vazifesine devam etmiştir. Gümüşhânevî'ye intisap eden Mustafa Feyzi Efendi, onun önde gelen halifelerinden biri olmuştur. Ömer Ziyâüddîn Efendi'nin 1920'de vefatından sonra Gümüşhâneli Dergâhı postnişini olarak göreve başlamıştır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar bu görevi sürdürmüştür. Yeni Camii'de bir müddet hadis dersleri okutan Mustafa Feyzi Efendi, Gümüşhâneli Dergâhı'nda beş sene kadar görev yapmış, pek çok talebe ve âlim yetiştirmiştir. Her sene bir kere hatim yapmak üzere *Râmûz* okutmuştur. Son halvetinde Serezli Hasib Efendi, Kazanlı Abdülaziz Bekkîne, ve Bursalı Mehmet Zahit Efendi'ye hilafet vermiştir. Aynı silsile sırasıyla bu zatlar tarafından devam ettirilerek günümüze kadar canlı bir şekilde intikal ettirilmiştir. 1926 senesinde 75 yaşında iken Gümüşhâneli Tekkesi'nde vefat etmiştir. Kabri Süleymaniye Camii haziresinde tekke arkadaşlarının yanındadır.³⁶

³⁴ Bkz. Gündüz, İrfan, *age.*, s. 149-150.

³⁵ Bkz. Yılmaz, Hülya, *age.*, s.109-110.

³⁶ Bkz. Işın, Ekrem, "Ahmed Ziyâüddin Gümüşhânevî", *DiA*, IVX, 135.

1.5. Mehmet Zahit Kotku'nun Arkadaşları

1.5.1. Abdullah Hasib Efendi

Abdullah Hasib Efendi Gümüşhânevî Dergâhı'nın beşinci şeyhidir. 1864 yılında Serez'de dünyaya gelmiştir. Babası "Muavin" nâmı ile mâruf Halis Efendi oğlu Ali Efendi'dir. Ali Efendi Serez'de Cami-i Atik imamı, aynı zamanda da Serez Rüşdiyesi'nde öğretmen ve müdür muaviniydi. Muavin lakabı buradan gelmektedir.

Hasib Efendi orta tahsilini Serez Rüşdiyesi'nde tamamladıktan sonra, İstanbul'a gönderilmiş ve tahsiline Çarşamba semtindeki Mahmud Ağa Medresesi'ne devam etmiştir. Burada on sene kadar kaldıktan sonra, 1893 yılında Tokatlı Hacı Şakir Efendi'den müderrislik icazeti almıştır. Bu icazet merasiminde, Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddîn Efendi de davetli olarak hazır bulunmuştur. Bu sırada, Nakşî meşayihinden Sandıklılı Hasan Efendi'ye intisab etmiştir. Daha sonra Serez'e dönüp Cami-i Atik'te görev almıştır. Burada *Buhârî* okutmuş ve pek çok talebe ve hafız yetiştirmiştir. 1924 senesinde, mübadelede tekrar İstanbul'a gelmiş ve Eyüp semtine yerleşmiştir. Bu sırada Aziz Efendi ve Mehmet Zahit Kotku ile tanışmıştır. Gümüşhâneli Dergâhı'na kendisini Hacı Aziz Efendi ile Mehmet Zahit Efendi getirmiştir. İlk şeyhi Hasan Hilmi Efendi'nin vefatı üzerine, Gümüşhâneli Tekkesi'nin postnişini olan Mustafa Feyzi Efendi'den halifelik icâzeti almış olup, kendisine irşad yetkisi verilmiştir.

Hasib Efendi, 1949'da vefat etmiştir. Hocaefendi'nin kabri Edirnekapı Sakızağacı Şehitliği'ndedir.³⁷

Vefatından evvel bize:

"Benden sonra Aziz'le devam edersiniz, onun ömrü de kısa görülür be yâhu." demiştir. Bu kerameti çıkmış ve Hacı Aziz Efendi kendisinden üç buçuk sene sonra ahirete intikal etmiştir.

Mehmet Zâhit Kotku Efendi için:

"A be, ondan sonrakinin ömrü bize göre daha uzun görünür." demiş.

Bu sözünü de sonradan öğrendim.³⁸

³⁷ Bkz. Erkaya, Metin, *age.*, s. 131-135.

³⁸ Bkz. Erkaya, Metin., *age.*, s. 133.

1.5.2. Abdülaziz Bekkîne

Abdülaziz Bekkîne (1895-1952) miladî 1895 yılı civarında İstanbul evlerinde dünyaya gelmiştir. Babası tüccardan Mehmed Molla oğlu Haris Efendi, Fatma Hanımdır. Haris Efendi aslen Kazan'lı (Rusya) olup, 1880'lerde ailesi ile ettikten sonra Asmaaltı'nda toptan yağ ticareti ile meşgul olmuştur. Beyazıt kaptanpaşa imamı Halil Efendi'den Arapça ve din dersleri aldıktan sonra Dârütedris Mektebi'ne girerek buradan mezun olmuş, Onbeş yaşında ailesiyle birlikte Kazan'a gitmiş, Öğrenimine bir süre Kazan'da devam ettikten sonra Buhara'ya geçerek devrin tanınmış âlimlerinden dinî ilimler okumuştur. Babası vefat edince tekrar Kazan'a dönmüş, 1917 Sovyet devriminin ardından İstanbul'a gitmek üzere yola çıkmış, bir süre Bakü'de kaldıktan sonra Batum'a gelmiş, Batum'dan da 1921'de bir Türk gemisi ile İstanbul'a gelmiştir. Kısa bir müddet erkek kardeşleri ile beraber Asmaaltı'nda bir dükkân açıp çalıştırmışlarsa da, sonra dükkânı kapatıp, bir müddet Çarşıkapı'daki Bayezid Medresesi'ne derse devam etmiştir.³⁹

Beyazıt Medresesi'ne (Vakıf Hat Sanatları Müzesi) devam ettiği bu yıllarda Hacı Aziz Efendi mürid arayışını bize şöyle anlatmıştır: Kazan'dan İstanbul'a döndükten sonra artık bir müride bağlanma zamanının geldiğine inanmışım. Biliyordum ki insanın mânevî olarak olgunlaşması ve ilerlemesi bir mürid-i kâmile bağlanıp onun hizmetinde bulunmakla olabilir. Bunu daha çocukluğumdan itibaren hem öğrenmiş, hem anlamışım. Bu sebeple İstanbul'daki mürid-i kâmil olarak tanınmış kimseleri soruşturup onları ziyaret etmeye başladım. Abdülaziz Efendiyi, Çarşıkapı Medresesindeki yakın arkadaşı Mehmet Zahit Kotku, Nakşibendî-Hâlidî Şeyhi Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhanevî'nin halifelerinden olan Tekirdağlı Şeyh Mustafa Feyzi Efendi'ye (ö. 1926) götürmüştür. Mustafa Feyzi Efendi Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddin Efendi'nin halifesidir. Kendisinden sonra dördüncü postnişin olarak irşad vazifesinde bulunmuştur. O zaman Gümüşhâneli Dergâhı, Bâbı Âlide vilayetin karşısında, Fatma sultan Camii yanındadır. 23 yaşında Mustafa Feyzi Efendi'ye intisab eden Abdülaziz Efendi, onun sohbetlerine devam etmiştir. Kendisinden icâzet ve Gümüşhanevî'nin *Râmûzü'l-ehâdis* adlı eserini okutma izni almıştır. (1922) Şeyhinin vefatından sonra uzun yıllar Serezli Hasib Efendi (ö.1949)'den (1949) istifade etmiştir.

³⁹ Bkz. Çataklı, Osman, *Hacı Hasib Efendi ve Hacı Aziz Efendi*, s. 37.

Abdülaziz Efendi, irşâd izni aldıktan sonra imamlık görevine başlamış; Beykoz ve Aksaray'da adı tesbit edilemeyen iki camide bir süre görev yaptıktan sonra Yazıcı Baba ve Baba ve Kafevî Camilerinde daha sonra ise görevi,1939 da Zeyrek'teki Çivizâde Ümmü Ümmü Gülsüm Camii'ne nakledilmiştir. Soyadı kanunu çıkınca "Bekkîne" soyadını almıştır. almıştır. 2 Kasım 1952'de vefat etmiştir. Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Edirnekapı Sakızagacı Şehitliği'ne Hasip Efendi'nin yanına defnedilmiştir.⁴⁰

"Hasip Efendi Hazretleri'nin de Bekkine için:"

Aziz Efendi geceleri hiç uyumaz. Ancak öğleden biraz evvel (vakit bulurlarsa) kaylule uykusu uyurlardı. Kendini talebelerinin ve toplumun yetişmesi yolunda feda etti. Gündüz demedi, gece demedi, sabahlara kadar oturup, anlattı, izah etti, karşındakini ikna edip hidayetne ve doğru yola gelmesine vesile olmak için didindi durdu.⁴¹ O zamanın Fatih müftüsü olan Ali Rıza Hakses Abdülaziz Hocanın yerine Bursa'daki Üftâde Camii imamı olan Mehmet Zahit Hocaefendiyi, Zeyrek'teki Ümmügülsüm Camii'ne naklen tayinini yapmıştır.⁴²

1.6. Mehmet Zahit Kotku'nun Eserleri

Bir şahsiyet incelenirken onu bizlere anlatan en sağlam kaynak eserleridir. Eserlerinden hareketle yazar hakkında bilgiler elde edebiliriz. Kotku dini bir kavramın veya meselenin izahında sade halk dili kullanarak herkesin anlayacağı şekilde izahlar getirmiştir. Eserleri kitap yazmak maksadıyla değil sorulan sorulara verilen cevaplar gibi adeta kürsüde sohbet ediyormuşçasına yazmıştır. Eserlerinde günün konuşulan kelimelerini kullanmıştır. Kitaplarındaki temel kaynak Kur'anı Kerim ve Hadislerdir.

Aşağıdaki listede Mehmet Zahit Kotku'nun eserlerine yer verilmiştir.

Tasavvufî Ahlâk

Tasavvufî Ahlâk'ta tasavvuf terimleri, nakşibendiyyenin esasları, silsiledeki hocaefendilerin hayatları işlenir. Nefsin mertebeleri, sevilen ve sevilmeyen huylar anlatılır. Tasavvufta kişinin merâtibini teorik ve pratik yönleri anlatılmaktadır. Velilerin özellikleri, usul ve kaideleri, müride gerekli olan seyler, kâmil mürşid olabilmenin şartları, tasavvuf ehline dair ifade ve ıstılahlar, tasavvufî makamlar açıklanmaktadır. Her bölümde yapılan

⁴⁰ Bkz. Azamat, Nihat, *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, X, 33-34.

⁴¹ Bkz. Çataklı, Osman, *age.*, s. 37.

⁴² Bkz. Erkaya, Metin, *age.*, s. 133-138.

açıklamalar ayetler ve hadisler kullanılarak desteklenmektedir. Kısacası nakşibendiyye tarikatının âdâb ve erkânı ile ahlâkî konulardan oluşur. Kitap beş cilttir.

Cennet Yolları

İlmin ve ulemânın önemini hadislerle dayanarak açıklayan eser âlimlerin siyasî ve sosyal alanlarda da etkin olması gerektiğini anlatır. İki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm cennete gitmenin yollarını ikinci bölüm de ise cennete girmeye mani olan haller anlatılır.

Ana Baba Hakları

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Allah hakkına riayet, Hz. Peygamber'in (s.a) ve ulemânın hakkına riayet, ikinci bölüm ise evlâdın babasındaki haklarına, karı koca hakları, komşu hakları ve millet haklarına riayet konularını ihtiva etmektedir.

Mehmet Zahit Kotku'dan Özel Sohbetler

Mehmet Zahit Kotku'nun son yıllarına ait İskenderpaşa Camiinde yaptığı bazı konuşmaları vaaz ve özel sohbetlerini ihtiva etmektedir. Konuşmalar bir müslümanın nasıl olması gerektiği hakkındadır.

Ehl-i Sünnet Akaidi

Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Her bölümde klasik hadis kaynaklarından alıntılar var. *Fıkh-ı Ekber*, *el-Milel ve'n-Nihal*, *Sevâdü'l-Azam* iktibasları ihtiva eden eser açıklamalarla zenginleştirilmiştir. Ameli ve itikadi meseleler, cennet, cehennemle ilgili konular vardır. Üçüncü ve dördüncü bölümde ise küfre götüren meseleler incelenmiştir.

Nefsin Terbiyesi

Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Mukaddime bölümünde müminin nefsine hâkimiyet anlatılmaktadır. Birinci bölümde nefsin mertebelerine geniş yer verilmiştir. İkinci bölümde tarikat erbabına göre nefsi terbiye metodlarına üçüncü bölümde ise kur'ân sûrelerindeki hâssalar anlatılır. Kısacası Seyrû sülûk ve nefis eğitimini işler. Ona göre nefsi terbiye edip ruhun emrine âmâde hale getirmenin ilk şartı günahları

tanıyıp onlardan kaçınmaktır. Eserin bir kısmı kendi el yazıları ile ve bir kısmı da ziyaretçilerinin kâtipliği ile meydana getirilmiştir.

Hadislerle Nasihatler I-II

Daha ziyade ahlakî ve tasavufî hadislerin bir araya toplandığı bir eserdir. Vaaz kitabı da diyebiliriz. İslam ahlakından, ilimden, olgun müminin vasıflarından, yalan söylemekten, içkiden, zinadan, nefis, tevbe, zikir, zühd, ibadetlerin fazileti gibi farklı konulardan bahsetmektedir.

Müminlere Vaazlar

Müminlere Vaazlar iki ciltlik bir eserdir. Birinci cildi dua, dua adabı, dua sözleri ve meşhur zatların dualarına yer verir. İkinci cildde ise büyük ve küçük günahlardan ve azalarla işlenen günahlardan bahseder.

Faydalı Dualar ve Otuziki Farz

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde otuziki farz ve Amentü ile bazı kısa bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise 1923 yılında Mehmet Osman tarafından telif edilen *Necatü'l-Melhuf* adlı risalenin sadeleştirilmiş halidir.

Tezkiretül-Evliya

Feridüddin-i Attar'ın kitabını Kotku özetleyerek yayına hazırlamıştır. Osmanlıcadan latin alfabesine aktarılmıştır. Mutasavvıfların hayat hikayelerinden bahseder.

Halidiye Risalesi

Mevlana Hâlid-i Bağdâdî'nin eserinin tercemesidir. Kitapta müridlerin uyması gereken kurallar anlatılmıştır. Bu konular niyet, rabıta, mürşidin huzurunda bulunma mürid ile konuşma adabı gibi konulardır.

Evrad-ı Şerif

Kotku'nun ilk basılan eseridir. Cemaat tarafından hergün okunan dua kitabıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

MEHMET ZAHİT KOTKU'NUN *HADİSLERLE NASİHATLER* ADLI
ESERİNİN (I. CİLT) TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRMESİ

2. Hadislerle Nasihatler

Birinci bölümde, Mehmet Zahit Kotku'nun hayatı, ilmî kişiliği, hocaları, arkadaşları ve eserleri hakkında bilgi aktardıktan sonra. Kotku'nun *Hadislerle Nasihatler* adlı eserinin hadis ilmi bakımından, değerini tespit etmeye geçelim.

2.1. Hadisler ve Tahrîci

Tahrîç, “Bir hadisin veya kitaptaki hadislerin kaynak eserlerdeki yerlerini tespit ederek değişik yönlerden değerlendirmesini yapma” manasına gelmektedir.⁴³ Çıkarsama yapmak, meselenin bir yönünü açıklamak, alıştırmak ve yöneltmek anlamlarına da gelir.⁴⁴

Hadisçiler arasında Hadisin, içerisinde geçtiği aslî kaynaklardaki yerinin gösterilmesi, gerekirse sıhhat derecesini açıklanması anlamına gelir. Bu anlam yaygınlaşmış ve tahrîç kelimesi özellikle son asırlarda bu manaya tahsîs edilmiştir⁴⁵

Tahrîç, Kısa, orta ve uzun olmak üzere üç çeşittir. Kısa tahrîç, râvî ismi ve hadisin rivâyet edildiği kitap belirtilerek yapılır. Orta tahrîç, Kısa tahrîce ilâve olarak, rivâyet edildiği eserdeki bölüm ismi, bâb numarası ve hadisin sahih, hasen veya zayıf oluşunun zikredilmesidir. Uzun tahrîç ise, bütün bunlarla beraber, râviler arasındaki ihtilaflar, hadisin rivâyet tarîklerinin karşılaştırılması, muhaddis ve münekkitlerin bu konudaki görüşlerinin ele alınması demektir.⁴⁶

Hadis edebiyatı tarihinde, başlangıçta her hadisin elde edildiği kaynağı, şahıs isimleri (râviler) olarak baş tarafında (sened) ihtiva ettiğini, sened zikretmenin, hadisin kaynağını göstermek anlamına geldiği görülmektedir. Hadis edebiyatının tasnifinden sonra, artık, sened ve metniyle birlikte hadisin yazılı metninin bulunduğu kitaptaki yerini göstermek önem kazanmıştır. Zamanla bu gelişme, aynı hadisin, kaynak niteliği taşıyan kitapların hangilerinde yer aldığının topluca bilinmesine ve değerlendirilmesine yol açmıştır.⁴⁷

⁴³ Bkz. Aydınli, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, s. 305.

⁴⁴ Bkz. Tahhân, *Usûlü't-Tahrîc ve Dirâsetü'l-Esânid*, s. 7, 8.

⁴⁵ Bkz. Koçyiğit Talat, *Hadis Istılahları*, s. 419.

⁴⁶ Bkz. Tahhân, *age.*, s.9,10.

⁴⁷ Bkz. Çakan, İ. Lütfi, *Hadis Edebiyatı*, s. 211, 212.

Hadisleri senediyle birlikte kaydetme geleneğini hicri beşinci asırdaki eserlerde görebiliyoruz. Ebû Nuaym İsbahânî'nin (430/1039) *Hilyetü'l-Evliyâ*'sında, Beyhakî'nin (458/1065) *Sünenü'l-Kübrâ*'sında ve Şuabü'l-İmân'ında, Hatîb Bağdâdî'nin 463/1071) *Târihu Bağdâd*'ı gibi daha pek çok eserde hadisler senetli olarak zikredilmişlerdir. Senetsiz hadis nakletme geleneğinin başlangıcı ise hicri beşinci asrın sonlarıdır.⁴⁸

Hadislerin kaynağını bulmak, bir başka ifade ile hadislerin ilk ve aslî hadis kaynaklarında yer alıp almadığını tesbit etmek, sadece ilmî araştırma açısından değil, günlük hayatta karşılaşılan herhangi bir sözün hadis olup olmadığını merak edenlerin yönelttikleri soruları cevaplandırmak bakımından da önemlidir.⁴⁹

Hadis ilimiyle meşgul olan âlimler, kaynak gösterilmeden sadece hadislerin metinlerini zikreden eserlerdeki rivâyetlerin aslî kaynaklarını göstermek için müstakil eserler yazmışlardır. Ali Osman Koçkuzu tahrîcin amaçlarını şu cümlelerle ifâde etmektedir: “Tahrîcin amacı, hadisin çıkış mahallini, kaynağını öğrenmek; sağlamlık derecesini, kendisinden hüküm istihrâcına ehil olup olmadığını anlamaktır.”⁵⁰

Bu bölümde *Hadislerle Nasihatler*'in birinci cildinde yapılan tarama sonucunda ulaştığımız 180 hadis incelenecektir. Tahrîç işlemi esnasında sırasıyla hadis numarası, hadislerin geçtiği cilt ve sayfa numaraları, hadislerin orijinal metni, tercümesi ve hadisin kaynağı ile sıhhat değerlendirmelerine yer verilecektir.

Tezin başında eser ve müellifi hakkında bilgi verildikten sonra bu bölümde eserde yer alan hadisler sıhhat açısından değerlendirilecektir.

2.1.1. İlmin ve Dinin Afetleri

1. Hadis I/3

عن الاعمش عن النبي صلى الله عليه وسلم قال افة العلم النسيان ، وإضاعته أن تحدث به غير أهله

A'meş 'den (r.a) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"İlmin felaketi unutmak, zayi edilmesi de onu ehli olmayana rivayet etmendir."

⁴⁸ Bkz. Yardım, Ali, *Hadis*, II, 108.

⁴⁹ Bkz. Çakan, İ. Lütfi, *age*, s. 213.

⁵⁰ Bkz. Koçkuzu, Ali Osman, *Hadis Arastırma Teknikleri*, s. 4.

Ahmed b. Hanbel (ö.241/855),⁵¹ Dârimî (ö.255/869),⁵² İbn Mâce (ö.273/886),⁵³ tahriç etmişlerdir.

Münavi, İbn Ebî Şeybe (ö. 335/996), ve İbn Abdilberr (ö. 463/1071),⁵⁴ ‘in bu hadisi mu'dal⁵⁵ olarak rivayet ettiğini belirtir. İbn Ebî Şeybe, Ameş'in, Tabîî olmasına rağmen, Sahabeden semâ'ı sabit olmamıştır, demiştir.

2. Hadis I/4

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أفة الدين ثلاث فقيه فاجر وإمام جائر ومجتهد جاهل

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

“Dinin afeti üçtür: Günahkâr âlim, zalim idareci ve cahil müctehid.”

Hadisin ravilerinden Nehşel b. Said hakkında İbn Hibbân (354/965)⁵⁶ “sikalardan onlara ait olmayan hadisleri rivayet eder, onun hadislerinin yazılması caiz değildir.” demiştir. Deylemî (509/1115),⁵⁷ "Firdevs"⁵⁷de hadisi Nehşel b. Said ed-Dahhâk-İbn Abbâs senediyle rivayet etmiştir. Zehebî (748/1348)⁵⁸de İbn Rahuye'den Nehşel'in yalancı olduğunu nakletmiştir. Suyûtî (911/1505),⁵⁹ *Câmiu'l-Kebir*'de bu hadisi Deylemî'nin rivâyet ettiğini nakletmiştir. Münâvî (1032/1623),⁶⁰ bu hadisi *Feyzu'l-Kadîr*'de nakleder.

3. Hadis I/5

عَنْ أَبِي جَمْرَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ قَدِيمٌ وَقَدْ عَبْدَ الْقَيْسِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْرُكُمْ بِأَرْبَعِ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ - ثُمَّ فَسَّرَهَا لَهُمْ - شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولَ اللَّهِ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَأَنْ تُؤَدُّوا إِلَيَّ خُمُسَ مَا عَنِمْتُمْ

⁵¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 266.

⁵² Dârimî, *Mukaddime*, 51.

⁵³ İbn Mâce, *fiten*, 26.

⁵⁴ Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, I, 52.

⁵⁵ Bkz.Çakan, İsmail Lütfi, *Hadis Usulü*, s. 131-147. (Mudal hadis, senedinin herhangi bir yerinden peş peşe iki veya daha çok râvinin düştüğü hadistir.)

⁵⁶ İbn Hibbân, *Mecrûhîn*, III, 52.

⁵⁷ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 76.

⁵⁸ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, IV, 275.

⁵⁹ Süyûtî, *Câmiü'l-Kebîr*, I, 323.

⁶⁰ Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, I, 52.

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Dört şeyi size emrederim; "Allah'a iman" sonra Allah'a imanı şöyle tefsir etti: Allah'tan başka ilah olmadığına benim de Allah'ın elçisi olduğuma şehâdet edip, namaz kılmak, zekat vermek ve ganimet olarak ele geçirdiğiniz şeylerden beşte birini vermektir."

Buhârî (ö.256/870),⁶¹ Müslim (ö.261/875),⁶² Ebû Dâvûd (ö.275/888),⁶³ (ö.279/892),⁶⁴ Nesâî (ö.303/915)⁶⁵ tahric etmişlerdir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

4. Hadis I/8

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : ان الله يرضى لكم ثلاثا ويسخط لكم ثلاثا يرضى لكم أن تعبدوه ولا تشركوا به شيئا وأن تعتموا بحبل الله جميعا وأن تناصحوا من ولاه الله أمركم ويكره لكم قيل وقال وكثرة السؤال وإضاعة المال

Ebû Hüreyre 'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:"Allah sizin üç şeyinize razı olur ve üç şeyinize razı olmaz. Sizin O'na ibadet edip de kendisine ortak koşmamanıza, topluca Allah'ın ipine (dinine) sarılmanıza ve Allah'ın işleriniz için idareci tayin ettiği kimselerle iyi idare etmenize razı olur. Sizin dedikodu etmenizi, çok soru sormanızı ve malı israf etmenizi kerih görür."

Hadisi, Buhârî (256/870),⁶⁶ Müslim (261/875),⁶⁷ Ebû Nuaym (430/1038),⁶⁸ İbn Hıbbân (354/1965),⁶⁹ tahric etmişlerdir. Şuayb Arnavud hadisin isnadının Müslim'in (261/875) şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.

⁶¹ Buhârî, Mevâkitu's-Salat, 2.

⁶² Müslim, İman, 33.

⁶³ Ebû Dâvûd, Eşribe,7.

⁶⁴Tirmizî, İman, 5.

⁶⁵Nesâî, İman ve Şerâihü, 25.

⁶⁶ Buhârî, Edebü'l-Müfred, 158.

⁶⁷ Müslim, Akdiye, 10.

⁶⁸ Ebû Nuaym, Hilye, VIII, 329.

⁶⁹ İbn Hıbbân, Sahih, X, 423.

Söz konusu hadis, Taberânî (360/971)⁷⁰ ve Heysemî (807/1404)⁷¹ tarafından, Ömer b. Mâlik isnadıyla da rivâyet edilmiştir.

Hadis müttfekun aleyhtir.

2.1.2. Cennetin Vasıfları

5. Hadis I/ 10

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أتى باب الجنة يوم القيامة فأستفتح فيقول الخازن من أنت فأقول محمد فيقول بك أمرت لا أفتح لأحد قبلك

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Ben kıyamet gününde cennetin kapısına gelerek açılmasını isteyeceğim. Cennetin bekçisi (bana) : Sen kimsin? Diyecek. Ben de: Muhammedim diyeceğim. Bunun üzerine: Ben ancak sana açmaya memur oldum. Senden önce hiç bir kimseye (cennetin kapılarını) açmayacaktım."

Bu rivâyeti Enes b. Mâlik'ten; Ahmed b. Hanbel (241/855)⁷², Müslim (261/875)⁷³, İbn (261/875)⁷³, İbn Mende (ö. 470 / 1077)⁷⁴ Deylemî(509/1115)⁷⁵, Aclûnî (1162/1784)⁷⁶ tahriç tahriç etmişlerdir. İbn Mende rivâyetin isnadının sahih olduğunu ifade etmiştir.

Hadis sahihtir.

6. Hadis I/11

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَدَمْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ فَمَا قَالَ لِي إِفْ قَطُّ وَمَا قَالَ لِي لَشَيْءٍ لَمْ أَفْعَلْهُ إِلَّا كُنْتُ فَعَلْتَهُ وَلَا لَشَيْءٍ فَعَلْتَهُ لَمْ فَعَلْتَهُ

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:"Nebi'ye (s.a) on yıl hizmet ettim, bana: "üf" bile demedi. Herhangi bir şey için "Bunu neden yaptın?" veya yapmadığım bir şey için: "Neden yapmadın?" diye bir şey söylemedi."

Buhârî,⁷⁷ Ebû Dâvud,⁷⁸ İbn Hıbbân⁷⁹ ve Beyhakî,⁸⁰ Enes b. Malik 'ten (r.a) rivâyet etmiştir.

⁷⁰ Taberânî, *Mu'cemü'l-kebîr*, IX, 28.

⁷¹ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, XV, 391.

⁷² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 136.

⁷³ Müslim, *İman*, I, 333.

⁷⁴ İbn Mende, *İmân*, II, 838.

⁷⁵ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 423.

⁷⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 11.

Hadis sahihtir.

7. Hadis I/12

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن في الجنة عمودا من ذهب عليه مدائن من زبرجد تضيء لأهل الجنة كما تضيء الكوكب الدرّي في جو السماء قلنا يا رسول الله لمن هذا قال للمتحابين في الله

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Cennette altından bir direk ve üzerinde zebercedden (zümrüt cinsinden parlak, yeşil, kıymetli bir taş) şehirler vardır ki, onlar cennete yıldızlar gibi ışık verirler. "bunlar kimin için ya Resulallah?" dedik. Rasûlullah (s.a) "Allahü teala için birbirini sevenler içindir, buyurdu."

Beyhâkî (ö.458/1066),⁸¹ Suyûtî (ö.911/1505),⁸² Hindî (ö.975/1567),⁸³ tahriç etmişlerdir. Heysemî (ö.807/1404),⁸⁴ hadis için "zayıf" der.

2.1.3. Münâfıklığın Alâmetleri

8. Hadis I/13

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم قال حب الانصار اية الإيمان وبغض الانصار اية النفاق

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Ensarı sevmek iman'ın alâmeti, ensara buğz etmek ise münâfıklığın alâmetidir."

Buhârî,⁸⁵ Müslim⁸⁶ ve Nesâî⁸⁷ tahriç etmişlerdir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

⁷⁷ Buhârî, Edeb, 39; *Edebü'l-müfred*, I, 105.

⁷⁸ Ebû Dâvud, Edeb, 1.

⁷⁹ İbn Hibbân, *Sahih*, VII, 152.

⁸⁰ Beyhakî, *Şuâbu'l-İman*, II, 154.

⁸¹ Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I,195.

⁸² Beyhâkî, *Şuab*, XI, 318.

⁸³ Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 25557.

⁸⁴ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, X,493.

⁸⁵ Buhârî, İman, 10; *Menakıbü'l-Ensar*, 4.

⁸⁶ Müslim, *İman*, 16.

⁸⁷ Nesâî, İman ve Şerâihü, 19.

2.1.3.1. Yalan Söylemek ve Va'dinde Durmamak

9. Hadis I/14

أبى هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال آية المنافق ثلاث إذا حدث كذب وإذا وعد أخلف وإذا أئتمن خان

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Münafiğın alâmeti üç şeydir: Söz söylerken yalan söyler, va'd ettiğinde sözünde durmaz, kendisine emânet edildiği zaman hıyanet eder." buyurmuşlar.

Buhârî⁸⁸ ve Müslim'de⁸⁹ Ebû Hüreyre isnadıyla rivâyet edilmiştir. Tirmizî⁹⁰ ise aynı ise aynı hadisi, Ebû Hafs Amr b. Ali, Yahyâ b. Muhammed b. Kays Alâ b. Abdirrahman, Ebû Abdirrahman, Ebû Hüreyre isnadıyla rivâyet etmiştir.

Şuayb Arnavud hadisin isnadının Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.⁹¹

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.3.2. Yatsı ve Sabah Namazlarında Cemaate Gelmemek

10. Hadis I/16

سعيد بن المسيب أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال بيننا وبين المنافقين شهود العشاء والصبح لا يستطيعونها

Said b. Müseyyeb'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Bizimle münafıklar arasındaki fark yatsı ile sabah namazında bulunmamızdır. Onlar bu iki vakte gelemezler."

Bu hadis, Malik'in Muvatta'nda Mürsel⁹² olarak rivayet edilmiştir.

2.1.3.3. Zemzemi Doyasıya İçmemek

11. Hadis I/18

ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إن آية ما بيننا وبين المنافقين أنهم لا يتصلعون من زمزم

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

⁸⁸ Buhârî, İmân, 24.

⁸⁹ Müslim, İman, 107.

⁹⁰ Tirmizî, İmân, 14.

⁹¹ İbn Hibbân, *Sahih*, I, 490.

⁹² Koçyiğit, Talat, Hadis Terimleri Sözlüğü, s. 341-345. (Tabîinden birinin sahabîyi atlayarak doğrudan Hz. Peygamber'den (s.a) rivayet ettiği hadistir.)

"Bizimle münafıklar arasındaki fark onların zemzem'den kana kana içememeleridir."

Ahmed b. Hanbel,⁹³ Dârimî,⁹⁴ İbn Mâce,⁹⁵ Taberânî,⁹⁶ bu hadisi İbn Mâce sahih rivayet etmiştir.

2.1.4. Namaza Gitmenin Âdabı

12. Hadis I/19

أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اتَّوَا الصَّلَاةَ وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ فَصَلُّوا مَا أَدْرَكْتُمْ وَاقْضُوا مَا سَبَقَكُمْ

Ebû Hureyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Namaza, sükûnet ve vakarla geliniz, yetiştiğinizi kılınız, geçeni kaza ediniz."

Ahmed b. Hanbel,⁹⁷ Dârimî,⁹⁸ Buhârî,⁹⁹ Müslim,¹⁰⁰ İbn Mâce,¹⁰¹ Ebû Dâvûd,¹⁰² Tirmizî¹⁰³ ve Nesâî¹⁰⁴ tahric etmişlerdir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.5. Biatın Gerektirdiği Şartlar

13. Hadis I/23

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ ثُبَايْعُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَزْنُوا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَعُوقِبَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَسَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ

⁹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 25.

⁹⁴ Dârimî, *Mevâkit*, II, 288.

⁹⁵ İbn Mâce, *Menâsik*, 78.

⁹⁶ Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*, XI,124.

⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 237.

⁹⁸ Dârimî, *Salat*, 59.

⁹⁹ Buhârî, *Cuma*, 16; *Ezan*, 20, 21.

¹⁰⁰ Müslim, *Mesâcid*, 151, 152, 153.

¹⁰¹ İbn Mâce, *Mesâcid*, 14.

¹⁰² Ebû Dâvûd, *Salat*, 55.

¹⁰³ Tirmizî, *Salat*, 244.

¹⁰⁴ Nesâî, *İmamet*, 57.

Ubâde b. Sâmit'den (r.a) rivâyete göre, şöyle demiştir: Bir gurup içerisinde Rasûlullah'la (s.a) beraberdik. Rasûlullah'da (s.a): "*Allah'a hiç bir şeyi şerik koşmayacağınıza, zina yapmayacağınıza hırsızlık etmiyeceğinize, Allah'ın haram kıldığı nefsi haksız yere öldürtmeyeceğinize dair bana bey'at ediyorsunuz. Şimdi sizden her kim sözünde durursa onun ecri Allah'a âittir. Kim bunlardan birini yapar da o sebeple cezalanırsa bu da onun için keffârettir. Ve kim bunlardan bir şey yapar da Allah onu ört bas ederse onun işi de Allah'a kalmıştır. Dilerse kendisini affeder; dilerse azâb eyler.*"

Ahmed b. Hanbel,¹⁰⁵ Dârimî,¹⁰⁶ Buhârî,¹⁰⁷ Müslim,¹⁰⁸ Tirmizî¹⁰⁹ ve Nesâî¹¹⁰ tahriç tahriç etmişlerdir.

Hadis müttetekun aleyhtir.

2.1.6. Kadınların Camiye Gidip Gidemeyecekleri

14. Hadis I/27

عبد الله بن عمر قال النبي صلى الله عليه وسلم ائذنوا للنساء إلى المساجد بالليل

Abdullah b. Ömer (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"*Kadınlara geceleyin meşicidlere gitmek için izin veriniz.*"

Ahmed b. hanbel,¹¹¹ Dârimî,¹¹² Müslim,¹¹³ Ebû Dâvûd,¹¹⁴ tahriç etmişlerdir.

Hadis sahihtir.

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 314.

¹⁰⁶ Dârimî, *Siyer*, 17.

¹⁰⁷ Buhârî, İman, 11, Fedâilü's-Sahâbe, 72; Hudud, 8; Ahkâm.

¹⁰⁸ Müslim, Hudud, 41.

¹⁰⁹ Tirmizî, Hudud, 12.

¹¹⁰ Nesâî, Biat, 17.

¹¹¹ Ahmed b. hanbel, *Müsned*, II/79, 57, 140, 143, 156.

¹¹² Dârimî, *Sünen*, I/293.

¹¹³ Müslim, Salât, 139.

¹¹⁴ Ebû Dâvûd, Salât, 52.

2.1.7. Cuma Günü Duaların Kabul Saati

15. Hadis I/28

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه ابتغوا الساعة التي ترجى في يوم الجمعة بعد العصر إلى غيبوبة الشمس

Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Cuma günü duaların kabul edileceği, beklenen saati; ikindiden sonra güneş batuncaya kadar ki zaman içerisinde arayın."

Malik,¹¹⁵Tirmizî,¹¹⁶ Nesâî,¹¹⁷ tahriç etmiştir. Tirmizî, Muhammed b. ebî Humeyd hafızası yönünden zayıf olduğu için hadis bu yönüyle gariptir, der.

2.1.8. Bereket Büyüklerle Beraberdır

16. Hadis I/30

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ابدؤا بالاكابر فان البركة مع اكابركم

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Herhangi bir işe başlarken büyüklerinle başlayın. Bereket, Büyüklerle birlikteliktir."

Hâkim¹¹⁸ ve Münavî,¹¹⁹ tahriç etmiştir.

Elbânî¹²⁰ hadise "sahih" demiştir.

2.1.9. Mü'minlerin Sevincine Vesile Olan Haller

17. Hadis I/31

عبد الله بن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أبشروا معشر المسلمين هذا ربكم عز وجل قد فتح بابا من أبواب السماء بياهي بكم الملائكة يقول ملائكتي انظروا إلى عبادي قد قضاوا فریضة وهم ينتظرون أخرى

Abdullah b. Amr'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

¹¹⁵ Malik, *Muvatta*, Cuma, 7.

¹¹⁶ Tirmizî, Cuma, 2.

¹¹⁷ Nesâî, Cuma, 45.

¹¹⁸ Hâkim, *Müstedrek*, II, 72.

¹¹⁹ Münavî, *Feyzu'l-Kadir*, III, 220.

¹²⁰ Elbânî, *Sahihu Câmiu's-Sağîr*, I, 2885.

"Müjdelere olsun, ey müslümanlar topluluğu! Rabbiniz sizin bu hareketinizle meleklerle karşı iftihar edeceği gök kapılarından birini açtı ve: Ey Meleklerim, bakın benim kullarıma, farz ibadeti eda ettiler, şu anda da diğerinin (vaktini) bekliyorlar."

Ahmed b. Hanbel,¹²¹ İbn Mâce,¹²² tahric etmiştir.

Elbânî¹²³ bu hadis için "sahih" demiştir.

18. Hadis I/32

ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أُبَشِّرُوا يَا أَصْحَابَ الصُّفَّةِ فَمَنْ بَقِيَ مِنْ أُمَّتِي عَلَى النَّعْتِ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ رَاضِيًا بِمَا هُوَ فِيهِ فَإِنَّهُ مِنْ رَفِقَائِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Ey ashabı suffe sevininiz, ümmetimden her kim sizin sahip olduğunuz sıfatlara razı oldukları halde yaşarlarsa ki siz bu gün onlara razısınız muhakkakki o kıyamet günü benim refikimdir."

Bu rivayet Deylemî (509/1115)¹²⁴ ve Abdurrahman Sülemi¹²⁵ tarafından, İbn Abbâs'dan (r.a) rivâyet edilmiştir.

Elbânî rivâyete "zayıf" hükmünü vermiştir¹²⁶.

19. Hadis I/33

عن أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ابشروا يامعشر صعاليك المهاجرين بالنور التام يوم القيامة تدخلون الجنة قبل أغنياء الناس بنصف يوم وذاك خمسمائة سنة

Ebû Saîd el-Hudrî'den (r.a) Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Ey muhacirlerin fakirleri, sizi kıyamet gününde tam bir nurla müjdeliyorum. Siz cennete zenginlerden yarım gün önce gireceksiniz. Bir (tam) gün(dünya senesiyle)beşyüz senedir."

¹²¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 186.

¹²² İbn Mâce, *Mesâcid*, 19.

¹²³ Elbânî, *Sahihu Câmiu's-Sağîr*, 36.

¹²⁴ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 24.

¹²⁵ Sülemi, *Tabakatus-sufiyye*, II, 2.

¹²⁶ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdisi'd-Da'ife ve'l-Mevdû'a*, IV, 92.

Ebû Said Hudrî'den, Ahmed b. Hanbel,¹²⁷ Ebû Dâvûd,¹²⁸ Tirmizî,¹²⁹ Taberânî¹³⁰ ve Beyhâkî,¹³¹ tahriç etmişlerdir.

Tirmizî rivâyete "hasen-garib" hükmünü vermiştir.

20. Hadis I/34

عن ابي شريح الحزاعي عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ابشروا ليس تشهدون ان لا اله الا الله وان رسول الله فان هذا القران سيب طرفه بيد الله وطرفه بايدكم فتمسكوا به فانكم لن تضلوا ولنتخلكو ابعدا ابدا

"Sizler sevininiz! Sizler Allah'ın vahdaniyetine benim de onun rasûlü olduğuma şehadet etmediniz mi? Muhakkak bu kur'an bir sebeptir, bunun bir ucu Allah(c.c)'in elinde diğer ucu da sizin elinizdedir. Şimdi bu kur'ana iyi yapışınız, siz buna sarıldıktan sonra bir daha ebediyyen delalete düşmezsiniz."

Taberânî,¹³² İbn Ebî Şeybe,¹³³ Beyhâkî,¹³⁴ Münzirî,¹³⁵ Ebî Şürayh Huzzaî' den rivayet etmiştir.

Elbâni,¹³⁶ hadise "sahih" demiştir.

21. Hadis I/35

عن ابي موسى رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أبشروا وبشروا من وراكم إنه من شهد أن لا إله إلا الله صادقا بها دخل الجنة

Ebû Mûsâ el-Eş'ârî'den (r.a) yapılan rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Müjdeler olsun, başkalarına da bu müjdeyi verin, (artık) kim sadık kalarak Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederse cennete gider."

¹²⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 63,96; V, 366.

¹²⁸ Ebû Dâvud, *İlim*, 13.

¹²⁹ Tirmizî, *Zühd*, 37.

¹³⁰ Taberânî, *Mu'cemu'l Evsât*, I, 33-34; III, 348; VIII, 357-358.

¹³¹ Beyhâkî, *Şuabu'l-İman*, VII, 335-336 .

¹³² Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*, 491, XXII.

¹³³ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 30006, VI, 125.

¹³⁴ Beyhâkî, *Şuabu'l-İman*, 1942, II, 327.

¹³⁵ Münzirî, *Tergîb ve Terhîb*, 62, I, 95.

¹³⁶ Elbâni, *Sahihu't-Tergîb vet-Terhîb*, I, 124.

Hadisi, Ahmed b. Hanbel,¹³⁷ Buhârî,¹³⁸ ve Müslim¹³⁹ Enes b. Mâlik kanalıyla nakletmiştir.

Hadis müttetekun aleyhtir.

2.1.10. Allah'ın Rahmetinden Uzak Olan Kişiler

22. Hadis I/37

عن أبي أمامة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ابعء الخلق من الله رجلان رجل يجالس الامراء فما قالو من جور صدقهم عليه ومعلم الصبيان لايعاس بينهم ولايراقب الله فى اليتيم

Ebû ümame'den (r.a) yapılan rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Halkın içinde Allah'tan en uzak olan iki kimsedir: Birincisi, ümeranın meclisinde oturur da zulme ait sözlerinde onları tasdik eder. Diğeri ise çocukların muallimidir. Fakat onların hepsini aynı derecede eşit tutmaz. Ve yetimin hakkı hususunda Allah'tan korkmaz."

İbn Asâkir (571/1175)¹⁴⁰, Ebû ümame' den (r.a) rivâyet etmiştir.

Bunun dışında sahih hadis kaynaklarında bulunamamıştır.

2.1.11. Allah'ın En Sevmediği Helâl

23. Hadis I/38

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم أبعءُ الناس من الله يوم القيامة القاص الذي يخالف إلى غير ما أمر به

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde Allahın rahmetinden en uzak kişi emrettiğinin aksini yapan kişidir."

Bu rivayeti Deylemî (509/1115),¹⁴¹ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayet etmiştir. Münâvî (1031/1622)¹⁴² ve Elbânî,¹⁴³ hadise uydurmadır, demişlerdir.

¹³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 402.

¹³⁸ Buhârî, *İlim*, 49.

¹³⁹ Müslim, *İman*, 10.

¹⁴⁰ İbn Hanbel, *Müsned*, IV, 402.

¹⁴¹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 81.

¹⁴² Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, I/79.

¹⁴³ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Da'ife ve'l-Mevdû'a*, V, 109.

24. Hadis I/38

عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم ابغض الحلال الى الله الطلاق

Abdullah b. ömer (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Allah katında en sevimsiz helal, boşamaktır."

İbn Mâce,¹⁴⁴ Ebû Dâvûd,¹⁴⁵ Hâkim¹⁴⁶ ve Beyhakî¹⁴⁷ İbn Ömer'den (r.a) tahriç etmişlerdir.

Elbânî¹⁴⁸ irvâ'da "zayıf" demiştir.

2.1.12. Nefse ve Dünyaya Hâkimiyet

25. Hadis I/39

عن أنس عن النبي صلى الله عليه وسلم أبلوا أجسادكم بلجوع والعطش وافنا لحومكم وأزيبوا شحومكم تستبدلو لحوما طيبة محشوة بلمسك والكافور فى الجنة

Enes'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdular:

"Siz cesedlerinizi açlık ve susuzlukla ifna ediniz, tüketiniz yağlarınızı eritiniz ki cennete misk ve kâfur ile karışık tayyip etlere nail olasınız."

Deylemî,¹⁴⁹ *Firdevs*'te Enes'ten (r.a) rivâyet etmiştir.

26. Hadis I/40

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أعدى أعدائك نفسك التي بين جنبيك

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"En büyük düşmanın iki yanın arasındaki nefsendir."

Deylemî¹⁵⁰ ve Aclûnî,¹⁵¹ zayıf senedle *Zühhd*'de rivayet ettiğini söylemiştir.

Çağdaş hadisçilerden Elbânî, hadisin senesinde Muhammed b. Abdirrahman b. Gazvan uydurmacılardan biridir. Ebû Abdirrahman Sülemi'de¹⁵² geçmektedir.

¹⁴⁴ İbn Mâce, Talak, 1.

¹⁴⁵ Ebû Dâvûd, Talak, 3.

¹⁴⁶ Hâkim, *Müstedrek*, II,214.

¹⁴⁷ Beyhakî, *Sünen*, VII, 322.

¹⁴⁸ Elbânî, *İrvâ*, VII, 106.

¹⁴⁹ Deylemî, *Firdevs*, I, 104.

¹⁵⁰ Deylemî, *Firdevs*, III, 408.

Elbânî,¹⁵³ Hadis mevzudur, demiştir.

27. Hadis I/40

عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم ابن ادم عندك مايكفيك وانت تطلب مايطغيك لا بقليل تقنع ولا من كثير تشبع اذا اصبحت معافا في جسدك امنا في سبك عندك قوت يومك فعلى الدنيا العفا

İbn ömer (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Ey Ademoglu! Yanında sana yetecek kadar nimet olduğu halde seni tuğyana sevkedecek fazlasını arıyorsun. Ne aza kanaat ediyorsun, ne de çokla doymasını biliyorsun. Can ve malından emin, hastalıktan sâlim ve günlük azığın yanında bulunduğu halde sabahlarsan, artık seni Hakk'tan meşgul eden dünyanın (hasis şeylerin) başına, varsın kıyamet kopsun!"

Taberânî,¹⁵⁴ *Mu'cemu'l-Evsat*'ında rivayet eder. Münâvî,¹⁵⁵ ise bu rivayetin Hatîb Bağdâdî (463/1071), Ebû Nuaym (430/1038) ve İbn Asâkir (571/1175) tarafından rivayet edildiğini belirterek senesinde hadis uydurmakla itham edilen bir ravi bulunması sebebiyle hadis zayıftır, der.

2.1.13. Allah'ın En Ziyâde Buğz Ettiği Kimseler, Dîne, Dindara Düşman Olanlar ve Yalancılardır

28. Hadis I/44

عن عائشة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ابغض الرجال الى الله الالاد الخصم

Hız. Aişe (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Kişiler arasında Allah'ın en buğzettiği kimse dine ve dindarlara azılı şiddetli düşman olandır."

Ahmed b. Hanbel,¹⁵⁶ İbn Mâce,¹⁵⁷ Tirmizî¹⁵⁸ ve Beyhâkî¹⁵⁹ Hız. Aişe'den (r.a) tahriç etmişlerdir.

¹⁵¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 159.

¹⁵² Sülemi, *Âdâbü's-Sohbe*, I, 68.

¹⁵³ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Da'ife ve'l-Mevdû'a*, III, 308.

¹⁵⁴ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, IX, 404.

¹⁵⁵ Münâvî, *Fezû'l-Kadîr*, I, 86.

¹⁵⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 205.

¹⁵⁷ İbn Mâce, *Sünen*, II, 330.

Tirmizî, hadîs hakkında “hasen ”değerlendirmesini yapmaktadır.

29. Hadis I/45

ابغض خليفة الله الى الله يوم القيامة الكذابون والمستكبرون والذين ينكزون البغضاء لاخوانم في صدورهم فاذا لقوهم تخلقوا لهم والذين اذا دعوا الى الله و الى رسوله كانوا بطاء واذا دعوا الى الشيطان وامره كانوا سراعا

"Allah'ın kıyamet gününde en buğzettiği kişi yalancı ve kibirlilerdir. Ve birde din kardeşlerine karşı içinde buğz besleyenlerdir. Siz bunlara mülaki olursanız siz de onlar gibi davranın. Bunlar Allah ve Rasulune itaata çağrılılar, gayet ağır davranırlar. Şeytanın yoluna çağrılılar süratle icabet ederler."

Harâitî (ö. 327/939)¹⁶⁰ *Mekârimu'l-Ahlak*'da rivayet etmiştir.

Hadis, hakkında başka bilgi bulunamamıştır.

2.1.14. Allah'ın Rızası Zayıfların Hoşnutluğu İledir

30. Hadis I/46

أبا الدرداء يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ابغوني الضعفاء فإتما ترزقون وتتصرون بضعفانكم

Ebû Derda (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: Ben Rasûlullah'ı (s.a) şöyle buyururken dinledim: "*Bana zayıfları çağırınız. Çünkü siz ancak zayıflarınızın duası bereketi ile rızıklandırılır ve yardım edirsiniz.*"

Ahmed b.Hanbel,¹⁶¹ Tirmizî,¹⁶² Ebû Dâvûd,¹⁶³ Nesâî¹⁶⁴ ve Beyhakî¹⁶⁵ hadîsi rivâyet eden muhaddisler arasındadırlar.

Tirmizî hadîs hakkında “hasen sahîh” değerlendirmesini yapmaktadır.

¹⁵⁸ Tirmizî, V,214.

¹⁵⁹ Beyhakî, *Şuabu'l İmân*, XI

¹⁶⁰ Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlak*, s.122, h.no:297.

¹⁶¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 198.

¹⁶² Tirmizî, *Sünen*, IV,206, Cihâd, 24.

¹⁶³ Ebû Dâvûd, *Sünen*, III, 32.

¹⁶⁴ Nesâî, *Sünen*, VI, 45, Cihâd, 43.

¹⁶⁵ Beyhakî, *Sünen*, III, 345, VI, 331.

2.1.15. Ramazan Ayının Bereketi

31. Hadis I/47

عن عبادة بن الصامت عن النبي صلى الله عليه وسلم اتاكم شهر رمضان شهر بركة فيه خير يغشياكم الله فينزل الرحمة ويحط فيه الخطأ ويستجيب فيه الدعاء ينظر الله تنافسكم ويباهى بكم ملائكة فأراد الله من انفسكم خيرا فان الشقى من حرم فيه رحمة الله

Ubade b. Samit (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Size Ramazan ayı geldi. O bereket ayidir. O ayda tam hayır vardır ve Allah sizi gasyeder. Rahmetini inzal eder, hataları siler, duaları kabul eder. Sizin ragbetinize bakar ve sizinle meleklerine iftihar eder. Onun için Allah'a kendi tarafınızdan hayır ödeyin. Zira şaki, o ayda Allah'in Rahmetinden mahrum kalan kimsedir."

Hadisi, Taberânî¹⁶⁶ Ubade b. Samit'ten rivayet etmiştir. Heysemî'ye¹⁶⁷ göre Taberânî'nin ravileri güvenilirlerdir.

2.1.16. Allah'a Şirk Koşmadan Ölen Cennete Girer

32. Hadis I/50

أبا ذر يحدث عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال أتاني جبريل عليه السلام فبشرني أنه من مات من أمتك لا يشرك بالله شيئا دخل الجنة قلت وإن زنى وإن سرق قال وإن زنى وإن سرق

Ebû Zerr'den (r.a.) rivâyete göre Resûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Bana cibril (a.s.) geldi: Ümmetinden her kim Allah'a hiç bir şeyi şerik koşmayarak ölürse cennete girecektir; diye müjdeledi. Ben: Zina etse de hırsızlık yapsa da mı dedim. (Evet) zina etse de hırsızlık yapsa da! Buyurdular."

Hadisi, Buhârî,¹⁶⁸ Müslim,¹⁶⁹ ve Tirmizî,¹⁷⁰ Ebû Zerr (r.a.) isnadıyla rivayet etmiştir¹⁷¹

Hadis müttefekun aleyhtir.

¹⁶⁶Taberânî, *Mucemül kebir*, II, 60.

¹⁶⁷ Heysemi, *Mecmeu'z-Zevâid*, III, 142.

¹⁶⁸ Buhârî, *İstikrâz*, 3, *Libâs*, 23, *Cenâiz*, 1, *Bed'ü'l-halk*, 6, *Tevhîd*, 33, *Rikâk*, 13.

¹⁶⁹ Müslim, *İman*, 153, *Zekât*, 32.

¹⁷⁰ Tirmizî, *İmân*, 18.

¹⁷¹ Tirmizî, *İmân*, 18.

2.1.17. Hastalara Dua Etmek

33. Hadis I/53

عن أبي سعيد أن جبريل أتاني النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا محمد اشتكيت قال نعم قال باسم الله أرقيك من كل شيء يؤذيك م شر كل نفس وعين حاسد باسم الله أرقيك والله يشفيك

Ebû Saîd'den (r.a.) rivâyete göre, *Cibril, Rasûlullah'a (s.a.) geldi ve "Ey Muhammed hasta mısın? Bir şikâyetin var mı? Dedi. Peygamber'de (s.a.) "Evet" deyince; Cibril: "Allah'ın adı ile sana zarar veren her şeyden her şahıs ve hased eden her gözden, senin korunmanı isterim. Yine Allah'ın adıyla senin korunmanı isterim. Allah sana şifalar versin" diye dua etti ve böylece dua edilmesini öğretmiş oldu."*

Ahmed b.Hanbel,¹⁷² Müslim,¹⁷³ İbn Mâce¹⁷⁴ ve Tirmizî,¹⁷⁵ Ebû Said Hudrî'den, tahriç etmişlerdir.

2.1.18. Allah İçkiyi İçene, Hazırlayana Lanet Eder

34. Hadis I/55

ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أتاني جبريل فقال يا محمد ان الله لعن الخمر وعاصرها ومعتصرها ومشاربها وحامله والمحمولة إليه وباعها ومبتاعها وساقبها ومسقيها

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: Bana Cibril geldi ve dedi ki:

"Ya Muhammed! Allah (c.c) şaraba, şarabı sıkana ve şarabı sıktırana, içene, taşıyana ve taşıyana yardım edene, satana, satın alana, içene ve içki satılan ve dağıtılan yerlere lanet etti."

Ahmed b.Hanbel,¹⁷⁶ İbn Mâce,¹⁷⁷ Tirmizî,¹⁷⁸ Taberânî,¹⁷⁹ Hâkim,¹⁸⁰ ve Beyhaki¹⁸¹ tahriç etmiştir.

¹⁷² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 28, 56.

¹⁷³ Müslim, *Selam*, 40.

¹⁷⁴ İbn Mâce, *Tıbb*, 36.

¹⁷⁵ Tirmizî, *Cenaiz*, 4.

¹⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 316.

¹⁷⁷ İbn Mâce, *Eşribe*, 6.

¹⁷⁸ Tirmizî, *Büyû*, 59.

¹⁷⁹ Taberânî, *Mucem*, XII, 233.

Tirmizî, hadisin isnadının “sahih” olduğunu söylemiştir.

2.1.19. Ulemaya Tâbi Olmak

35. Hadis I/57

عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتبعوا العلماء فإنم سروج الدنيا ومصاييح الاخرة

Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "*Âlimlere tabi olun, çünkü onlar dünyanın kandilleri ve ahiretin lambalarıdır.*"

Suyutî¹⁸², hadisi Deylemî (509/1115)'nin¹⁸³ rivayet ettiğini nakletmiş, İbn Hacer Hacer (852/1448),¹⁸⁴ bu hadisin senedinde Kâsım b. İbrahim'in yalancı (kezzâb) birisi birisi olduğunu ve hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir. Aclûnî'de¹⁸⁵ hadis için zayıf der. der.

36. Hadis I/61

عن ابن مسعود أن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا أراد الله بعبده خيرا ففقهه في الدين

Muaz b. Cebel'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "*Allah bir kişinin hayrını isterse, onu dinde fakih (doğru anlayış sahibi) kılar.*"

Hadisi Ahmed b.Hanbel,¹⁸⁶ Buhârî,¹⁸⁷ Müslim,¹⁸⁸ İbn Mâce'de¹⁸⁹ Muaz b. Cebel'den (r.a) nakletmişlerdir.

Hadis, müttefekun aleyhtir.

¹⁸⁰ Hâkim, *Müstedrek*, II,31.

¹⁸¹ Beyhâkî, *Şuabu'l İmân*, V, 9.

¹⁸² Suyutî, *Câmi'üs-Sağîr*, I, 94.

¹⁸³ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 209.

¹⁸⁴ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 456.

¹⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 50.

¹⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 92.

¹⁸⁷ Buhârî, *Farzu'l-Humus*, 7, İlim,13, İ'tisam, 10.

¹⁸⁸ Müslim, *İmare*, 175, *Zekât*, 98,100.

¹⁸⁹ İbn Mâce, *Mukaddime*, 17.

37. Hadis I/61

عن ابن مسعود عن النبي صلى الله عليه وسلم لا حسد إلا في اثنتين رجل اتاه الله مالا فسلطه على هلكته في الحق ورجل اتاه الله حكمة فهو يقضى بها ويعلمها

İbn Mesud (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Yalnız iki kişiye gıpta edilebilir. (Birincisi); Allah, kendisine mal verdiği, o malı hak uğurunda sarf etmeye muvaffak kıldığı kimse; (ikincisi) : Allah'ın kendisine hikmet verip de, o hikmet mucibince amel eden ve onu başkasına da öğreten kimsedir."

Hadisi Ahmed b.Hanbel,¹⁹⁰ Buhârî,¹⁹¹ Müslim,¹⁹² İbn Mâce¹⁹³ ve Tirmizî,¹⁹⁴ Mes'ud'dan (r.a) tahriç etmişlerdir.

Hadis, müttefekun aleyhtir.

38. Hadis I/62

عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم إن من أشراط الساعة أن يرفع العلم ويظهر الجهل ويفشو الزنا ويشرب الخمر ويذهب الرجال وتبقى النساء حتى يكون لخمسين امرأة قيم واحد

Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, kıyâmet alâmetlerinden bâzıları ilmin kaldırılması, cehlin zuhur etmesi, zinanın alıp yürümesi, şarabın içilmesi ve erkekler giderek kadınların kalmasıdır. Hattâ elli kadına bakacak bir kayım olacaktır."

Hadisi Ahmed b.Hanbel,¹⁹⁵ Buhârî,¹⁹⁶ Müslim,¹⁹⁷ İbn Mâce¹⁹⁸ ve Tirmizî¹⁹⁹ Enes b. Mâlik'ten tahriç etmişlerdir.

¹⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 385, 432.

¹⁹¹ Buhârî, İlim, 15, Zekât, 5, Ahkâm, 3, İtisam, 13.

¹⁹² Müslim, Misafirin, 268.

¹⁹³ İbn Mâce, Zühd, 22.

¹⁹⁴ Tirmizî, Birr, 24.

¹⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 176.

¹⁹⁶ Buhârî, İlim, 21, Nikâh, 110, Eşribe, 1, Hudûd, 20.

¹⁹⁷ Müslim, İlim, 9.

¹⁹⁸ İbn Mâce, Fiten, 25.

¹⁹⁹ Tirmizî, Fiten, 34.

Hadis, müttefekun aleyhtir.

39. Hadis I/62

عن عبد الله بن عمرو بن العاص أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إن الله لا يقبض العلم انتزاعا ينتزعه من الناس ولكن يقبض العلم بقبض العلماء فإذا لم يبق عالما اتخذ الناس رءوسا جهالا فسئلوا فأفتوا بغير علم فضلوا وأضلوا

Abdullah b. Amr (r.a) dedi ki; Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Allah Teâlâ, ilmi kullardan soymak suretiyle çekip almaz. Ancak ilmi, âlimleri almak suretiyle ortadan kaldırır. Allah hiçbir âlim bırakmayınca da, insanlar bir takım cahil başlar edinirler ve onlara sorular sorarlar, onlar da ilimsiz fetva verirler. Bu yüzden de hem kendileri saparlar hem de başkalarını saptırırlar."

Ahmed b. Hanbel'in²⁰⁰ tahkikinde Şuayb el-Arnaut hadisin isnâdının sahih olduğunu belirttiştir.

Buhârî,²⁰¹ Müslim,²⁰² İbn Mâce,²⁰³ Tirmîzî,²⁰⁴ Taberânî,²⁰⁵ Beyhakî,²⁰⁶ tahriç etmişlerdir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

40. Hadis I/62

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من سلك طريقا يلتمس فيه علما سهل الله له طريقا إلى الجنة

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse, Allah o kişiye Cennet'in yolunu kolaylaştırır."

Ahmed b. Hanbel,²⁰⁷ Müslim,²⁰⁸ İbn Mâce,²⁰⁹ Ebû Dâvûd²¹⁰ ve Tirmizî,²¹¹ tahriç etmişlerdir.

²⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (Arnavut thk.), XI, 395.

²⁰¹ Buhârî, *İlim*, 34, İ'tisam 7; Müslim, *İlim*, 13

²⁰² Müslim, *İlim*, 13.

²⁰³ İbn Mâce, *Mukaddime*, 8.

²⁰⁴ Tirmîzî, *İlim*, 5.

²⁰⁵ Taberânî, *Mucem Evsat*, I, 527.

²⁰⁶ Beyhakî, *Sünen*, X, 116.

²⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 252.

Tirmizî, hadise “hasen sahih” demiştir.

41. Hadis I/62

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله تعالى يتلون كتاب الله ويتدارسونه بينهم إلا نزلت عليهم السكينة، وغشيتهم الرحمة، وحفتهم الملائكة، وذكرهم الله فيمن عنده

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

“Bir grup, Kitâbullah'ı okuyup ondan ders almak üzere Allah'n evlerinden birinde bir araya gelecek olsalar, mutlaka üzerlerine sekinet iner ve onlar Allah'n rahmeti bürür. Melekler de kanatlarıyla sararlar. Allah, onlar, yanında bulunan yüce cemaatte anar.”

Hadîsi Müslim,²¹² İbn Mâce,²¹³ Ebû Dâvûd²¹⁴ ve Tirmizî²¹⁵ tahriç etmiştir. “sahîh”tir.

42. Hadis I/62

أبي الدرداء قال فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من سلك طريقا يبتيغي فيه علما سلك الله به طريقا إلى الجنة وإن الملائكة لتضع أجنحتها رضا لطالب العلم وإن العالم ليستغفر له من في السموات ومن في الأرض حتى الحيتان في الماء وفضل العالم على العابد كفضل القمر على سائر الكواكب إن العلماء ورثة الأنبياء إن الأنبياء لم يورثوا دينارا ولا درهما إنما ورثوا فمن أخذ به أخذ بحظ وافر

Ebû Dardâ'nın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: “Ebû Dardâ (r.a): Ben, Resûlullah'tan söyle buyururken isittim: *“Kim bir yola ilim aramak üzere giderse Allah onun için cennete giden bir yolu kolaylaştırır ve melekler ilim öğrencisinin istekleri için rızayla kanatlarını indirirler. Yine göktekiler ve yerdekiler, hatta sudaki balıklar bile ilim tâlibi için istigfar ederler. Kezâ gerçekte âlim adamın*

²⁰⁸ Müslim, Zikir,38.

²⁰⁹ İbn Mâce, Mukaddime, 17.

²¹⁰ Ebû Dâvûd, Vitr,14.

²¹¹ Tirmizî, Kırâat,10.

²¹² Müslim, Zikir, 38.

²¹³ İbn Mâce, Mukaddime, 17.

²¹⁴ Ebû Dâvûd, Salât, 349.

²¹⁵ Tirmizî, Kırâ'at, 3.

âbid kisiden üstünlüğü, ayın diğer yıldızlardan üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin mirasçılarındır. Peygamberler miras olarak ne dinar ne de dirhem bırakırlar. Ancak ilim bırakırlar. Bu itibarla, kim peygamberlerin mirası olan ilmi elde ederse, tam bir hisse almış olur."

Hadîsi Ahmed b. Hanbel,²¹⁶ Dârimî,²¹⁷ İbn Mâce,²¹⁸ Ebû Dâvûd,²¹⁹ Tirmizî,²²⁰ tahriç tahriç etmiştir. Hadis "sahîh"tir.

43. Hadis I/63

عن عثمان بن عفان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يشفع يوم القيامة ثلاثة الأنبياء ثم العلماء ثم الشهداء

Osman bin Affân'dan (r.a) rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü üç (zümre) şefaata eder. Peygamberler, sonra din bilginleri, sonra şehidler."

İbn Mâce,²²¹ Beyhakî,²²² Bûsırî (840/1436)²²³, Osman bin Affân'dan (r.a) rivayet edilen bu hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir.

44. Hadis I/63

عن أبي هريرة قال كان من دعاء النبي صلى الله عليه وسلم اللهم إني أعوذ بك من علم لا ينفع ومن دعاء لا يسمع ومن قلب لا يخشع ومن نفس لا تشبع

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: Rasûlullah (s.a)'ın ettiği dualardan birisi de şu idi: *"Allahım! Fayda vermeyen ilimden, kabul edilmeyen duadan, korkmayan kalpden ve (dünyadan) doymayan nefisten şüphesiz sana sığınırım."*

İbn Mâce,²²⁴ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmektedir.

²¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 196.

²¹⁷ Dârimî, *Mukaddime*, 32.

²¹⁸ İbn Mâce, *İmân*, 17.

²¹⁹ Ebû Dâvûd, *İlim*, 1.

²²⁰ Tirmizî, *İlim*, 19.

²²¹ İbn Mâce, *Zühd*, 37.

²²² Beyhakî, *Şüabü'l-İmân*, II, 265.

²²³ Bûsırî, *İthâfû's- Sâde*, IV, 260.

45. Hadis I/63

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا مات الإنسان انقطع عمله إلا من ثلاث صدقة جارية وعلم ينتفع به وولد صالح يدعو له

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"İnsan öldüğü vakit bütün amelleri ondan kesilir. Yalnız üç şeyden: sadaka-i cariyeden, faydalanılan ilimden ve kendisine duâ eden sâlih evlâddan kesilmez."

Hadisi Ahmed b.Hanbel,²²⁵ Buhârî,²²⁶ Müslim,²²⁷ Ebû Dâvûd,²²⁸ Tirmizî,²²⁹ Hureyre'den (r.a) rivâyet etmektedir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

46. Hadis I/63

عن عثمان بن عفان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال خيركم من تعلم القرآن وعلمه

Osman bin Affan'dan (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Sizin en hayırlınız, Kuran'ı öğrenen ve öğretendir."

Ahmed b. Hanbel,²³⁰ Buhârî,²³¹ İbn Mâce,²³² Ebû Dâvud,²³³Tirmizî,²³⁴ Tirmizî, bu hadisle ilgili "hasen sahih" tabirini kullanmıştır.

47. Hadis I/63

عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم طلب العلم فريضة على كل مسلم وواضع عند غير العلم أهلهم كمقلد الخنازير الجواهر واللؤلؤ والذهب

²²⁴ İbn Mâce, Zühd, 37.

²²⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 372.

²²⁶ Buhârî, Edebü'l-Müfred, 47.

²²⁷ Müslim, Vasiyet, 14.

²²⁸ Ebû Dâvud, Vesâyâ, 14.

²²⁹ Tirmizî, Ahkâm, 36.

²³⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 57.

²³¹ Buhârî, Fedâilü'l- Kur'ân, 21.

²³² İbn Mâce, Mukaddime, 16.

²³³ Ebû Dâvud, Salât, 349.

²³⁴ Tirmizî, Fedâilü'l- Kur'ân,15.

Enes b. Mâlik'ten (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"İlim öğrenmek için gayret sarf etmek, her Müslüman'a farzdır. Ehil olmayan insanlara ilim öğreten kimse, domuzların boynuna cevher, inci ve altın, gerdanlık takan adama benzer".

İbn Mâce,²³⁵ Taberânî,²³⁶ Beyhakî,²³⁷ Münâvî,²³⁸ tahric etmişlerdir. Heysemî(807/1404),²³⁹ hadisin isnâdı çok "zayıf" der.²⁴⁰ Aclûnî'nin (1162/1784)²⁴¹ belirttiğine göre bu hadisin zayıf isnadla sabit olduğunu söyler. Murtezâ Zebidî (1205/1790)²⁴² hadisin hasen olduğunu belirtir.²⁴³

2.1.20. Yetime Merhamet Etmek

48. Hadis I/64

عن ابى الدرداء قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أتحب ان يلين قلبك وتدرک حاجتك إرحم اليتيم وامسح رأسه واطعمه من طعامك يلين قلبك وتدرک حاجتك

Ebû Derda'dan (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Kalbinin yumuşamasını ve hacetinin görülmesini sever misin? Yetime merhamet et, onun başını okşa ve ona yediğinden yedir. Kalbin yumuşar ve hacetine erişirsin."

Taberânî²⁴⁴ ve Heysemî,²⁴⁵ Ebû Derda'dan (r.a.) rivâyet etmiştir.

Elbânî,²⁴⁶ hadise sahih demiştir.

²³⁵ İbn Mâce, *Mukaddime*, 17.

²³⁶ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 195.

²³⁷ Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, 253.

²³⁸ Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 268.

²³⁹ Heysemî, *Mecme'u'z-Zevâid*, 323.

²⁴⁰ Suyûtî, *Câmi'u's-Sagîr*, II, 54.

²⁴¹ Aclunî, *Keşfu'l-Hafa*, II, 56.

²⁴² Zebidî, *İthafu's Sade*, I,97.

²⁴³ Zebidî, *İthafu's sade*, I,97; Aclunî, *Keşfu'l-Hafa*, II, 56.

²⁴⁴ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, III,237.

²⁴⁵ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII,160.

²⁴⁶ Elbânî, *Sahîhu Câmiu's-Sagîr*, I,81.

2.1.21. Çok Dua Etmek

49. Hadis I/65

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قولوا اللهم أعنَّا على شركك وذكرك وحسن عبادتك

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allahım! Seni anıp zikretmek, nimetine şükretmek, sana lâyük ibadet etmek için bana yardım eyle!"

Ebû Dâvûd,²⁴⁷ Nesâî,²⁴⁸ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir. Elbânî,²⁴⁹ hadise demiştir.

2.1.22. Fakirlere İkrâm Etmek

50. Hadis I/67

عن عن الحسين بن علي اتخذوا عند الفقراء أيادي فان لهم دولة يوم القيامة

"Fakirler indinde nimetler elde ediniz. Çünkü kıyamet gününde onlara devletler vardır."

Ebû Nuaym,²⁵⁰ Suyutî²⁵¹ ve Aclûnî,²⁵² rivayetin zayıf olduğu görüşündedir.

2.1.23. Şirk ve Gizli Şehvetten Korunmak

51. Hadis I/68

اتخوف على امتي الشرك والشهوة الخفية قيل يارسول الله اتشرك امتك من بعد قال نعم اما انهم لا يعبدون شمسا ولا قمرا ولا حجر ولا وثنا ولكن يراون الناس باعمالهم والشهوة الخفية ان يصبح احدهم صائما فتعرض له شهوة من شهواته فيترك صومه

"Ümmetim üzerine şirk ve gizli şehvetten korkarım. Dediler ki Ya Rasulallah ümmetin senden sonra şirk koşar mı? O'da "Evet, güneşe, aya, taş ve puta tapmazlar fakat amelleri ile insanlara mürailik (gösteriş) yaparlar. Gizli şehvet ise onlardan birisi oruçlu olarak sabahlar da sonra arzularından bir arzu kendisine sunulursa da orucunu terk eder.

²⁴⁷Ebû Dâvûd, Vitr, 26.

²⁴⁸ Nesâî, Sehv, 60.

²⁴⁹ Elbânî, Sahîhu Câmiu's-Sağîr, I, 82.

²⁵⁰ Ebû Nuaym, Hilye, VIII, 297.

²⁵¹ Suyutî, Camiü's-Sağîr, I, 8.

²⁵² Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, I,37

Ahmed b.Hanbel,²⁵³ rivayet etmiştir. Heysemî,²⁵⁴ Abdül Vahid b. Zeyd 'in "zayıf" olduğunu ifade etmiştir.

52. Hadis I/70

عقبة بن عامر يقول أن النبي صلى الله عليه وسلم قال : أخوف ما أخاف على أمتي اثنتين يتبعون الآيات و الشهوات و يتركون القرآن و الصوات ان يتعلمه المنافقون يجادلون به أهل العلم

"Ümmetim üzerine iki şeyden korkarım. Nimetlerle dolu mamur köylere giderler de şehvetlerine uyup namazlarını terk ederler. Kur'anı ise münafıklar, ehli ilimle mücadele için öğrenirler."

Ahmed b. Hanbel²⁵⁵ ve Taberânî²⁵⁶ rivâyet etmişler.

2.1.24. Gıybet

Hadis I/71

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أتدرون ما الغيبة ذكرر أخاك بما يكره قيل أفرأيت إن كان في أخي ما أقول قال إن كان فيه ماتقول فقد اغتبتته وإن لم يكن فيه فقد بهته

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Peygamberimiz Ashabına: *Bilir misiniz gıybet nedir? Diye sordu.*

-Allah ve Rasulu bilir. Dediler:

-Gıybet, din kardeşini, hoşlanmayacağı bir vasıf ile anmandır, buyurdular.

Bu arada ashabdan birisi:

-Ey Allah'ın elçisi! Eger söylediğim şey, din kardeşimde varsa ne buyurursunuz? diye sordu.

Buyurdular ki:

"Eger söylediğin şey, kendisinde varsa onun gıybetini yapmış olursun. Şayet yoksa o zamanda yaptığın iftiradır."

Hadîsi Ahmed b.Hanbel,²⁵⁷ Dârimî,²⁵⁸ Müslim,²⁵⁹ Ebû Dâvûd,²⁶⁰ Tirmizî,²⁶¹ Nesâî,²⁶² İbn Hibbân,²⁶³ Beyhakî,²⁶⁴ Ebû Hureyre'den (r.a) rivâyet etmişlerdir.

²⁵³ Ahmed b.Hanbel, *Müsned*, IV,123.

²⁵⁴ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, III, 202.

²⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 124.

²⁵⁶ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, XVII, 29.

²⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 230, 384, 386, 458.

²⁵⁸ Dârimî, *Rikâk*, 6, II,755.

Tirmizî hadise “hasen sahih” demiştir.

2.1.25. Takva Cennete, Diline ve Beline Sahip Olmamak da Cehenneme Götürür

53. Hadis I/72

أبا هريرة يقول قال النبي صلى الله عليه وسلم : تدرّون ما أكثر ما يدخل النار قالوا الله ورسوله أعلم قال الأجوفان الفرّج والفم وما أكثر ما يدخل الجنة تقوى الله وحسن الخلق

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Cehenneme sokan şeyin en çoğu nedir?"

Ashab; Allah ve O'nun Rasûlü bilir, dediler. Peygamber (s.a) :

İki boşluktur: Bunlardan biri ağızdır, diğeri de ferc'dir. Cennet'e sokan şeyin de en çoğu nedir?

Bu da Allah'dan korkmaktır, takva sahili olmaktır ve güzel ahlâktır."

Hadis, Buhârî,²⁶⁵ İbn Mâce,²⁶⁶ Tirmizî,²⁶⁷ Ebû Hureyre'den (r.a) rivâyet etmişlerdir.

Hadis bu senedle sahihtir.

2.1.26. Kötülüğün Arkasından İyilik Yapmak

54. Hadis I/74

عن أبي ذر قال قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم اتق الله حيثما كنت وأتبع السيئة الحسنة تمحها وخالق الناس بخلق حسن

Ebû Zerr'den (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Nerede olursan ol Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşa, işlediğin bir günahın arkasından hemen bir sevap işle ki onu imha edip yok etsin. İnsanlara güzel ahlakla muamele et."

²⁵⁹ Müslim, Birr, 70.

²⁶⁰ Ebû Dâvud, Edeb, 40.

²⁶¹ Tirmizî, Sünen, IV, 329.

²⁶² Nesâî, Sünen, VI, 467.

²⁶³ İbni Hibbân, Sahîh, XIII, 71.

²⁶⁴ Beyhakî, Şuabu'l İmân, V, 300.

²⁶⁵ Buhârî, Edebü'l-Müfred, 108; Tergib ve Terhib, III, 536.

²⁶⁶ İbni Mâce, Zühd, 29.

²⁶⁷ Tirmizî, Birr, 62.

Ahmed b.Hanbel,²⁶⁸ Dârimî,²⁶⁹ Tirmizî,²⁷⁰ Taberânî,²⁷¹ Hâkim,²⁷² Ebû Zerr'den (r.a.) rivâyet etmiştir. Ebû Zerr'in (r.a.) rivâyet ettiği hadis için hasen-sahih demiştir.

Elbânî,²⁷³ hadise sahih demiştir.

2.1.27. Allah Korkusu ve Emirlerine İtaat

55. Hadis I/75

ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتق الله اقم الصلوة وادا الزكاة ووج البيت واعتمر وبر والديك وصل
رحمك واقرا الضيف وامر بالمعروف وانه عن المكر وزل مع الحق حيث مازال

İbn Abbâs'tan (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

*"Namazını dosdogru kıl. Zekâtını ver, Ramazan orucunu tut, hac ve umreyi yap, anne ve babana iyilik et, akrabalarınla iyi ilişkilerde bulun. Misafirlerine ikram et, iyiliği emret, kötülükten sakındır. Hak nerede ise sende orada ol."*²⁷⁴

Hâkim'in İbn Abbâs'tan (r.a.) rivâyet ettiği hadis hakkında, Elbânî²⁷⁵ Muhammed b. Süleyman b. Mesmûl'den dolayı hadise zayıf değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Süleyman b. Mesmûl hakkında İbn Ebî Hâtim²⁷⁶ zayıf değerlendirmesinde bulunmaktadır.

2.1.28. Haramlardan Sakınmak, Taksime Rıza ve İhsan

56. Hadis I/87

أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتق المحارم تكن أعبد الناس وارض بما قسم الله لك تكن أغنى الناس
وأحسن إلى جارك تكن مؤمنا وأحب للناس ما تحب لنفسك تكن مسلما ولا تكثر الضحك فإن كثرة الضحك تميت القلب

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

²⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 153, 158.

²⁶⁹ Dârimî, *Rikak*, 74.

²⁷⁰ Tirmizî, *Birr*, 55.

²⁷¹ Taberânî, *Mucemül kebir*, XX, 153.

²⁷² Hâkim, *Müstedrek*, I, 54.

²⁷³ Elbânî, *Câmiu's-Sagîr*, I, 98.

²⁷⁴ Hâkim, *Müstedrek*, VII, 2599; Münavî, *Feyzu'l-Kadîr*, II, 94.

²⁷⁵ Elbânî, *Zaife*, VI, 398.

²⁷⁶ İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-Ta'dîl*, VII, 267.

"Haram şeylerin her çeşidinden sakın ki insanların en çok ibadet edeni olasın, Allah'ın sana ayırdığına razı ol ki insanların en zengini olasın, komşuna iyilik et ki mü'min olasın. Kendin için sevdiğini insanlar içinde sev ki gerçek mü'min olasın. çoğaltma çünkü gülmenin çokluğu kalbi öldürür."²⁷⁷

Bu hadîsi Ahmed b.Hanbel,²⁷⁸ İbn Mâce,²⁷⁹ Tirmizî²⁸⁰ ve Taberânî²⁸¹ Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyet etmişlerdir.

Tirmizî hadis hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır; Hadis gariptir. Bu hadîsi Ca'fer b. Süleymân'ın nakli dışında bilinmemektedir. Hadîsin râvîlerinden Hasan, Ebû Hureyre'den (r.a.) hadîs işitmemiştir.

2.1.29. İnsanların Aralarını Islah Etmek

57. Hadis I/93

عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتقوا الله واصلحو ذات بينكم فان الله يصلح بين المسلمين

Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Allahtan korkun ve aralarınızı islah ediniz. Muhakkak ki Allahu Teâla da insanların arasını islah eder."

Hâkim,²⁸² Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivâyet etmiştir. Elbânî (1420/1999)²⁸³ ve Ebû Ya'lâ²⁸⁴ hadisin " zayıf " olduğunu ifade etmişlerdir.

2.1.30. Namaz Hakkında Allah'tan Korkmak

58. Hadis I/94

عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتقوا الله فى الصلوة اتقوا الله فيما ملكت ايمانكم اتقوا الله فى الضعيفين المرأة الارملة والصبي اليتيم

Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

²⁷⁷ Tirmizî, *Sünen*, IV, 551.

²⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II,310.

²⁷⁹ İbn Mâce, *Zühd*,19.

²⁸⁰ Tirmizî, *Sünen*, IV, 551;Tirmizî, *Zühd*, 2.

²⁸¹ Taberânî, *Mucemül Evsat*, VII,125.

²⁸² Hâkim, *Müstedrek*, IV, 576.

²⁸³ Elbânî, *Sahihu't-Tergib ve't-Terhib*, h.no:1469.

²⁸⁴ Ebû Ya'lâ, *Metelibül Aliye*, XVIII, 622.

"*Namaz husûsunda Allah'tan korkun!*"

"*Emriniz altındaki insanlar hakkında Allah'tan korkun, iki zayıf hakkında Allah'tan korkun: Dul kadın ve yetim çocuk. Namaz husûsunda Allah'tan korkun!*"

Bu habere, Beyhakî²⁸⁵ *Şuabu'l-Îmân* ve Münavî²⁸⁶ *Feyzu'l-Kadîr* 'den başka bir eserde eserde rastlanmadı. Sıhhati meçhûldür.

2.1.31. Zulümden Sakınmak

59. Hadis I/99

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اللهم اجعل في قلبي نورا واجعل في سمعي نورا واجعل في بصري نورا واجعل من تحتي نورا واجعل من فوقی نورا وعن يمينی نورا وعن يساری نورا واجعل أمامی نورا واجعل خلفی نورا وأعظم لی نورا

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"*Allah'ım kalbimi nurlandır, kulağımı nurlandır, gözümü nurlandır, üstümde bir nur altımda bir nur kıl, sağımı nurlu kıl, solumu nurlu kıl, önümde bir nur arkamda bir nur kıl ve benim için büyük bir nur kıl.*"

Buhârî,²⁸⁷ Nesâî,²⁸⁸ Taberânî,²⁸⁹ İbn Abbas'tan (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis sahihtir.

60. Hadis I/99

عن جابر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتَّقُوا الظلم فان الظلم ظلمات يوم القيامة و اتَّقُوا الشخ فان الشخ فداهلك من آن قبلكم حملهم على ان سفكوا دمانهم و استحلوا محارمهم

Câbir b. Abdullah, (r.a) Peygamber'den (s.a) rivayet ettiğine göre, Peygamber şöyle buyurdu: "*Zulümden sakının çünkü zulüm, kıyamet günü karanlıktan ibarettir. Şuhhdan da sakının çünkü şuhh, hırs ve kıskançlık sizden evvelkileri helak etmiştir. Onlar birbirlerinin kanlarını döktüler ve haramları helal saydılar.*"

Ahmed b.Hanbel,²⁹⁰ Buhârî²⁹¹ ve Müslim²⁹² Cabir b. Abdullah'dan (r.a) tahriç etmişlerdir.

²⁸⁵ Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, VII, 477.

²⁸⁶ Münavî, *Feyzu'l-Kadîr*, I, 129.

²⁸⁷ Buhârî, *Deavât*, 9.

²⁸⁸ Nesâî, *İftitah*, 153.

²⁸⁹ Taberânî, *Mu'cemül-Kebîr*, XI, 418.

Ahmed b. Hanbel,²⁹³ ve İbn Hıbbân²⁹⁴ Ebû Hureyre'den (r.a) tahriç etmişlerdir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

61. Hadis I/100

عن أبي ذر عن النبي صلى الله عليه وسلم فيما يرو عن ربه انه قال يا عبادي احرمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرما فلا تظالموا

Ebû Zerr Ğıfari'den (r.a) O'da, Peygamber'in (s.a) Rabbinden şöyle rivayet etti, Allah (c.c) buyurdu ki: "*Ey Kulllarım! Ben zulmü nefsimе haram kıldım. Sizin aranızda da zulmü haram kıldım, birbirinize zulmetmeyiniz.*"

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel,²⁹⁵ Müslim²⁹⁶ ve Tirmizî²⁹⁷ tahriç etmiştir.

Tirmizî Hadis hakkında hasen değerlendirmesini yapmaktadır.

62. Hadis I/100

عن ابي هرير عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا تحاسدوا ولا تناجشوا ولا تباغضوا ولا تدابروا ولا يبيع بعضكم على بيع بعض وكونوا عباد الله إخوانا . المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره التقوى ها هنا ويشير إلى صدره ثلاث مرات

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"*Birbirinize hasedlik çekmeyin! Birbirinize buğzetmeyin! Birbirinize sırt çevirmeyin! Biriniz diğerinin pazarlığı üzerine satış yapmasın! Kardeş olun ey Allah'ın kulları! Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez; onu yardımsız bırakmaz; onu tahkir etmez. Üç defa kalbine işaret ederek Takva şuradadır.*"

²⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 323.

²⁹¹ Buhârî, *Edebü'l-müfred*, s. 170.

²⁹² Müslim, *Birr ve Sıla*, 56.

²⁹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 431.

²⁹⁴ İbn Hıbban, *Sahih*, XI, 580, XIV, 141.

²⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V,160.

²⁹⁶ Müslim, *Birr*, 55.

²⁹⁷ Tirmizî, *Sıfâtü'l-Kıyâmet*, 49.

Ahmed b.Hanbel,²⁹⁸ Buhârî,²⁹⁹ Müslim,³⁰⁰ Ebû Dâvud³⁰¹ ve Tirmizî³⁰² Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis müttetekun aleyhtir.

63. Hadis I/100

عن ابى هرير عن النبى صلى الله عليه وسلم قال كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:
"Müslümanın her şeyi, kanı, malı ve ırzı müslümana haramdır."

Ahmed b.Hanbel,³⁰³ hadisi ziyadeyle Vâsile b. Eska'dan, Ebû Dâvûd'da³⁰⁴ Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyet etmektedir.

Buhârî³⁰⁵ ve Müslim³⁰⁶ ve İbn Mâce³⁰⁷ tahriç etmiştir.

64. Hadis I/100

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أتدرون ما المفلس قالوا المفلس فينا من لادرهم له ولا متاع فقال إن المفلس من أمتي يأتي يوم وصيام وزكاة ويأتي قد شتم هذا وقذف هذا وأكل مال هذا وسفك دم هذا وضرب هذا فيعطى هذا من حسناته وهذا من حسناته فإن فنيت حسناته قبل أن يقضى ما عليه أخذ من خطاياهم فطرحت عليه ثم طرح في النار

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

" Rasûlullah (sav), müflis kimdir diye sordu. Ashab: bizim aramızda malı ve parası olmayan kimsedir, dediler. Rasûlullah (s.a): "Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü

²⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 68, III, 492, IV, 66, 69, V/24, 25, 71, 378, 382.

²⁹⁹ Buhârî, *Mezâlim*, 3, II, 264- 265.

³⁰⁰ Müslim, *Birr*, 32, 33, 58.

³⁰¹ Ebû Dâvud, *Edeb*, 46.

³⁰² Tirmizî, *Hudûd*, 3.

³⁰³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXV, 400.

³⁰⁴ Ebû Dâvûd, *Edeb*, 36.

³⁰⁵ Buhârî, *Nikâh*, 45, *Edeb*, 57, 58, *Ferâiz*, 2.

³⁰⁶ Müslim, *Birr*, 28-34.

³⁰⁷ İbn Mâce, *Fiten*, 2.

namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip, fakat şuna sövüp, buna zina isnad ve iftirası yapıp, şunun malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehennem atılan kimsedir, buyurdular.”

Rivâyeti Ebû Hüreyre'den; Ahmed b.Hanbel,³⁰⁸ Müslim,³⁰⁹ Tirmizî,³¹⁰ Beyhakî³¹² tahriç etmişlerdir.

Tirmizî hadise “hasen sahih” demiştir.

65. Hadis I/101

عن أبي زرعة قال دخلت مع أبي هريرة دار مروان بن الحكم فرأى فيها تصاوير وهي تبني فقال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول يقول الله عز وجل ومن أظلم ممن ذهب يخلق خلقا كخلقى فليخلقوا ذرة أو فليخلقوا حبة أو فليخلقوا شعيرة

Ebû Züra'dan, Ebû Hüreyre (r.a) ile birlikte Mervan b. Hakem'in evine girdik, Ebû Hüreyre orada konulmuş birtakım resimler görünce dedi ki: Rasûlullah'dan (s.a) işittim, izzet ve celal sahibi olan Allah'ın şu sözünü nakletti: “*Benim yarattığım (canlılara) benzer yaratıklar yapmaya çalışanlardan daha zalim kim olabilir? Haydi, onlar bir zerreyi, bir taneyi yaratsınlar, ya da bir arpa tanesini yaratsınlar.*”

Ahmed b. Hanbel,³¹³ Buhârî³¹⁴ ve Müslim³¹⁵ Ebû Zür'a'dan rivâyet etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

³⁰⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 303, 334,371.

³⁰⁹ Müslim, *Birr ve Sıla*, 59.

³¹⁰ Tirmizî, *Sıfatü'l-Kıyâme*, 2.

³¹¹ Taberânî, *Mu'cemül- Evsât*, III, 156-157.

³¹² Beyhakî, *Kübrâ*, VI, 93; *Şuab*, I, 67, 303.

³¹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 232.

³¹⁴ Buhârî, *Libâs*, 90; *Tevhid*, 56.

³¹⁵ Müslim, *Libâs*, 101.

2.1.32. İbâdetleri Yerine Getirmek

66. Hadis I/103

خمسة ضامنة لخمسة الصلوة ضامنة للرزق و الزكوة ضامنة للبركة والصدقة ضامنة للعافية والزنى ضامن للفقر والظلم
ضامن للخراب

“Beş şey, beş şeye kefildir: Namaz kefildir rızka. Zekât kefildir berekete. Sadaka kefildir afiyete. Zina kefildir fukaralığa. Zulüm kefildir haraplığa.”

Bu hadis bulunamamıştır.

67. Hadis I/103

عن ابى امام عن النبى صلى الله عليه وسلم قال اتقوا الله ربكم وصلوا خمسكم وصوموا شهركم وأدوا زكوة أموالكم
وأطيعوا إذا أمركم تدخلوا جنة ربكم

Ebû Ümame'nin (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Rabbiniz olan Allah 'tan korkun, beş vakit namazı kılın, ramazan orucunu tutun, mallarınızın zekâtını verin ve emre itaat edin ki, Rabbinizin cennetine giresiniz."

Ahmed b. Hanbel'in,³¹⁶ rivayetinde ise "Allah'a kulluk edin", lafzıyla vârid olmuştur.

Tirmizî'nin rivayetinde "Allah'a itaat edin" lafzıyla vârid olmuştur.

Tirmizî³¹⁷ hadis için, hasen-sahihtir, der. Taberânî³¹⁸ ise *Müsnedü's-şâmiyyîn*'de merfû olarak rivâyet eder.

Elbânî,³¹⁹ hadise "sahih" demiştir.

2.1.33. Sultanların Kapısından Uzak Durmak

68. Hadis I/105

عن ابن عمر عن النبى صلى الله عليه وسلم قال اتقوا ابواب السلطان وحواشيها فان اقرب الناس منها ابعدهم من الله
ومن اثر سلطان على الله جعل الله الفتنة فى قلبه ظاهرة باطنة واذهب عنه الورع وتركه حيران

İbn Ömer'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Sultan ve sultan yakınlarını kapısına gitmekten sakının. Çünkü onlara en yakın insanlar Allaha uzak olanlardır. Her kim Allah üzerine sultanı seçerse Allah onun

³¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 251, 261.

³¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 251, 261.

³¹⁸ Taberânî, *Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 380.

³¹⁹ Elbânî, *Sahîhu Câmiu's-Sağîr*, I, 110.

kalbinden zahir ve batında bir fitne kılar ve ondan vera denilen hak korsu gider ve onu hayran bırakır."

Deylemî,³²⁰ İbn Ömer'den (r.a) rivayet etmiştir. Ebû Nuaym³²¹ ve Elbânî³²² "zayıf"olduğunu söylemişlerdir.

2.1.34. Mü'minin Ferasetinden Sakınmak

69. Hadis I/107

عن أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتقوا فراسة المؤمن فإنه ينظر بنور الله

Ebû Saîd Hudrî'den (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Mü'min kimsenin anlayış ve keskin zekâsından sakınınız. Çünkü O, Allah'ın nuruyla bakar."

Hadis, İbn Ömer, Ebû Said Hudri, Ebû Umâme, Ebû Hureyre gibi sahabelere izafeten rivayet edilir. Ancak her rivayette de zayıf, metruk ve hadisi kabul edilmeyen ravilerin olduğu belirtilir.

Tirmizî,³²³ Taberânî'nin³²⁴ *Mu'cemü'l-kebir*'inde İbn Cevzi'nin³²⁵ *Mevzuat*'ında geçmektedir.

Tirmizî hadis gariptir, der.

2.1.35. En Hayırlı Yardımcı Allah'ı Tesbîhdir

70. Hadis I/109

عن علي عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اتقوا الله يافاطمة وادى فريضة ربك واعملى عمل اهلك واذا اخذت مضجعا فسجى ثلاثا وثلاثين واجدى ثلاثا وثلاثين وكبرى اربعا وثلاثين فتلك مائة فهي خير لك من خادم

Hız.Ali'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Ya Fatıma, Allah'tan kork ve rabbinin farzlarını eda eyle. Yatağınıza uzanınca otuz üç defa tekbir getirin, otuz uç defa tesbih edin, otuz uç defa hamd edin. Bu sizin için hizmetçiden daha iyidir."

³²⁰ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, I.

³²¹ Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 42.

³²² Elbânî, *Daife*, IV, 191.

³²³ Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 15.

³²⁴ Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, VIII, 102.

³²⁵ İbn Cevzi, *Mevzuat*, III, 145-147.

Buhârî,³²⁶ Müslim,³²⁷ Ebû Dâvûd³²⁸ ve Tirmizî³²⁹ Hz.Ali 'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.36. Kalbde Nûr Olmadan Kabirde Nûr Olmaz

71. Hadis I/111

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اللهم اجعل في قلبي نورا واجعل في سمعي نورا واجعل في بصري نورا واجعل من تحتي نورا واجعل من فوقى نورا وعن يمينى نورا وعن يسارى نورا واجعل أمامى نورا واجعل خلفى نورا وأعظم لى نورا

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allah'im kalbimi nurlandır, kulağımı nurlandır, gözümü nurlandır, üstümde bir nur altımda bir nur kıl, sağımı nurlu kıl, solumu nurlu kıl, önümde bir nur arkamda bir nur kıl ve benim için büyük bir nur kıl."

Buhârî³³⁰ ve Nesâî³³¹ İbn Abbas'dan (r.a) rivâyet etmiştir.

2.1.37. Namazda Saf, Rükû ve Secde Âdabı

72. Hadis I/112

عن انس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أتموا الصف الأول ثم الذى يليه وإن كان نقص فليكن فى الصف المؤخر

Enes'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdular:

"İlk safı tamamlayınız. Daha sonra arkasındaki safı tamamlayınız, eksik kalacaksa son safta kalmış olsun."

Ebû Dâvûd³³² ve Nesâî³³³ Enes'ten (r.a) rivâyet etmiştir.

Elbânî,³³⁴ hadise "sahih" demiştir.

³²⁶ Buhârî, De'avat, 11.

³²⁷ Müslim, Zikr, 19.

³²⁸ Ebû Dâvûd, Edeb, 109.

³²⁹ Tirmizî, De'avat, 24.

³³⁰ Buhârî, Deavât, 9.

³³¹ Nesâî, Tatbik, 63; İftitah, 153.

³³² Ebû Dâvûd, Salât, 93.

³³³ Nesâî, İmâmet, 30.

³³⁴ Elbânî, *Sahihu Câmiu 's-Sağîr*, I, 123.

73. Hadis I/113

عن انس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أتموا الصفوف فإني أراكم خلف ظهري

Enes'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdular:

"Safları tamamlayın. Çünkü ben sizi arkamdan görüyorum."

Müslim³³⁵ ve Ebû, Avane'de³³⁶ geçmektedir.

Elbâni,³³⁷ hadise "sahih" demiştir.

74. Hadis I/114

عن جابر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اللهم لك ركعت وبك آمنت ولك أسلمت و عليك توكلت أنت ربى خشع سمعى وبصرى ولحمى ودمى وعظامى لله رب العالمين

Câbir b. Abdullah, (r.a) Peygamber'den (s.a.) rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.) şöyle buyurdu:

"Ey Allahım sana rükû yapıyorum, sana inandım, sana teslim oldum, sana tevekkül ettim. Sen Rabbimsin, kulağım, gözüm, etim, kanım ve kemiklerim Âlemlerin Rabbi olan Allah önünde haşyette, tezellüdedir."

Müslim³³⁸ ve Nesâî'de³³⁹ Câbir b. Abdullah'dan (r.a) rivayet edilmiştir.

75. Hadis I/114

عن على عن النبي صلى الله عليه وسلم قال سمع الله لمن حمده بعده ربنا لك الحمد ملاء السماوات وملاء الارض وملاء ما شئت من شئء بعده

Ali b. Ebî Talib'ten (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdular:

"Allah kendisine hamdedenin hamdini isitti. Ey Rabbimiz! Gökler dolusu, yer dolusu, göklerle yer arası dolusu, onlardan hariç dilediğin her sey dolusu hamd sanadır."

Müslim,³⁴⁰ Ebû Dâvud³⁴¹ ve Tirmizî³⁴² Ali b. Ebî Talib'ten (r.a) rivâyet etmiştir. Tirmizî hadise "hasen sahih" demiştir.

³³⁵ Müslim, *Salât*, 125.

³³⁶ Ebû, Avane, I, 380.

³³⁷ Elbâni, *Sahîhu Câmiu's-Sağîr*, I, 124.

³³⁸ Müslim, *Salâtu'l-Müsâfirîn*, 201.

³³⁹ Nesâî, *İftitâh*, 104.

76. Hadis I/115

ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اللهم اغفرلى وارحمنى واجبرنى وارزقتى وعافنى واهدنى واعفو عنى

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Rasûlullah iki secde arasında: Allah'im bana mağfiret et, merhamet et, beni zengin kıl, bana hidayet ver, bana rızık ver, derdi."

İbnu Mâce,³⁴³ Ebû Dâvud³⁴⁴ ve Tirmizî³⁴⁵ İbn Abbas'tan (r.a) rivâyet etmiştir. Tirmizî Tirmizî hadise gariptir, demiştir.

2.1.38. Faiz

77. Hadis I/116

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أتيت ليلة أسرى بى على قوم بطونهم كالبيوت فيها الحيات ترى من خارج بطونهم فقلت من هؤلاء يا جبرائيل قال هؤلاء أكلة الربا

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"(Miraca) götürüldüğüm gece, karınları odalar gibi (büyük) olan bir kavmin üzerine vardım. Bunların karınlarında dışardan görülen yılanlar vardı. Ben: Bunlar kimlerdir? Yâ Cebrail! diye sordum. Cebrail dedi ki: Bunlar faiz yiyicileridir."

Ebû Hüreyre'den; muhtasar olarak Ahmet b. Hanbel³⁴⁶ ve İbn Mâce³⁴⁷ tahriç etmişlerdir. rivâyet Deylemî'de³⁴⁸ de geçmektedir. Rivâyetin senedinde Ali b. Zeyd b. Cud'ân Basrî yer almaktadır. Bu râvî cerhedilmiş bir kimsedir.

Heysemî,³⁴⁹ İbn Mâce'nin tarikinde yer alan bu râvînin tanınmadığını Ali b. Zeyd' in Ebû Hureyre'den (r.a) rivâyet etmediğini söylemiştir.

³⁴⁰ Müslim, Salât, 204.

³⁴¹ Ebû Dâvud, Salât, 144.

³⁴² Ebû Dâvud, Salât, 144.

³⁴³ İbn Mâce, Salât, 23.

³⁴⁴ Ebû Dâvud, Salât, 145.

³⁴⁵ Tirmizî, Salât, 211.

³⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 353-363.

³⁴⁷ İbn Mâce, Ticaret, 58.

³⁴⁸ Deylemî, *Müsnedül Firdevs*, II, 254.

³⁴⁹ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, I, 66; VIII, 131.

2.1.39. Güzel Ahlâk

78. Hadis I/119

عن أبي الدرداء أن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما شيء أثقل في ميزان المؤمن يوم القيامة من خلق حسن وإن الله ليبغض الفاحش البذئ

Ebû Derdâ'dan (r.a) rivâyete göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet günü mü'minin mizanında hiçbirşey güzel ahlaktan daha ağır değildir. Allah kaba ve ahlaksız kişileri asla sevmez."

Ahmed b. Hanbel,³⁵⁰ Buhârî,³⁵¹ Ebû Dâvûd,³⁵² Tirmizî³⁵³ rivâyeti Ebû tahriç etmiştir.

Tirmizî'ye göre hadis, "hasen-sahih"tir.

2.1.40. Sıla-i Rahim ve Komşu Hakkı

79. Hadis I/120

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ائتان لا ينظر الله اليهما يوم القيامة قاطع الرحم وجار سوء

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allah mahşer günü iki kişinin yüzüne rahmet nazarıyla bakmaz. Onlar akrabası ile ilişkisini kesen ve kötü komşudur."

Suyûtî³⁵⁴ ve Aclûnî³⁵⁵ tarafından uydurma olduğuna işaret edilmiştir.

Elbâni,³⁵⁶ hadis için "zayıf" demiştir.

80. Hadis I/122

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الجيران ثلاثة فجار له ثلاثة حقوق و جار له حقان و جار له حق فانا ذو الثلاثة حقوق فالقربة والجوار واما ذو حقين فالجوار والاسلام واما ذو حق واحد فالجوار للمشرك له حق واحد

³⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 448.

³⁵¹ Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, 103.

³⁵² Ebû Dâvûd, *Edeb*, 8.

³⁵³ Tirmizî, *Birr ve Sıla*, 62.

³⁵⁴ Süyûtî, *Câmiu's-Sağîr*, I, 17.

³⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 62.

³⁵⁶ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Daîfe ve'l-Mevzûa*, IV, 460.

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

*“Komşular üç türdür. Bir komşu vardır ki, üç hakkı vardır. Bir komşu vardır ki, iki ki, iki hakkı vardır. Bir komşu vardır ki bir hakkı vardır. Üç hakkı olan komşu, Müslüman ve Müslüman ve yakın akraba olan komşudur. Bunun komşuluk hakkı, akrabalık hakkı ve Müslüman olmak hakkı vardır ki hakkı bulunan komşu, Müslüman komşudur. Bunun Müslümanlık dolayısıyla bir hakkı ve komşuluk dolayısıyla bir hakkı vardır. Birtek hakkı olan hakkı olan komşu ise; kâfir komşudur. Bunun yalnızca komşuluk hakkı vardır.”*³⁵⁷

Münâvî (1032/1623),³⁵⁸ *Feyzu'l-Kadîr*’ de hadis için "zayıf" der.

Hadis için Aclûnî (1162/1748)³⁵⁹ ve Elbânî³⁶⁰ "zayıf" demişlerdir.

81. Hadis I/124

عبدالله ابن مسعود عن النبي صلى الله عليه وسلم جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله كيف تقول في رجل أحب قوما ولم يلحق بهم ؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم المرء مع من أحب

Abdullâh b. Mes'ûd (r.a) şöyle rivâyet etmiştir:

"Rasûlullah'ın (s.a) huzuruna bir adam geldi de: “Yâ Rasûlallah! Henüz kendilerine katılmamış olduğu bir kavmi, bir zümreyi seven bir kimse hakkında nasıl bir hüküm söylersiniz?” diye sordu. Rasûl-i Ekrem (s.a): “Kişi sevdiği ile beraberdir.” buyurdu.”

Ahmed b.Hanbel,³⁶¹ Buhârî,³⁶² Müslim³⁶³ ve Taberânî,³⁶⁴ İbn Mes'ud'dan, Ahmed b. Hanbel³⁶⁵ ve Buhârî³⁶⁶ Ebû Musa Eşâ'ri'den (r.a) nakletmiştir.

Ebû Dâvûd³⁶⁷ ve Tirmizî³⁶⁸ ise Enes'den, (r.a) tahriç etmişlerdir.

³⁵⁷ İbni Hacer, *Fethü'l-Bârî*, X, 456; Neseî, *Kitâbu'r-Red ale'l-Ehvâ ve'l-Bid'a*,74.

³⁵⁸ Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, III, 366.

³⁵⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 328.

³⁶⁰ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Daîfe ve'l-Mevzûa*, VII, 488.

³⁶¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 392; III,104, IV, 107.

³⁶² Buhârî, *Edeb*, 96.

³⁶³ Müslim, *Birr*, 165.

³⁶⁴ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, VIII, 58.

³⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 392, 395, 398.

³⁶⁶ Buhârî, *Edeb*, 96.

Hadis, muttefekkun aleyhtir.

82. Hadis I/124

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا أو ليصمت ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم جاره ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allah'a ve ahiret gününe inanan ya hayır söylesin ya da sussun. Allah'a ve ahiret gününe inanan, komşusuna ikram etsin, Allah'a ve ahiret gününe inanan, misafirine ikram etsin."

Buhârî,³⁶⁹ Müslim,³⁷⁰ Ebû Dâvûd³⁷¹ ve Tirmizî'nin³⁷² Ebu Hureyre'den, tahriç etmiştir.

İmam Mâlik,³⁷³ Dârimî³⁷⁴ ve İbn Mâce³⁷⁵ Ebû Şureyh Huzaî'den tahriç

Hadis, muttefekkun aleyhtir.

83. Hadis I/124

عن أبي شريح أن النبي صلى الله عليه وسلم قال والله لا يؤمن والله لا يؤمن والله لا يؤمن قيل ومن يا رسول الله قال الذي لا يأمن جاره بواقفه

Ebû Şurayh'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Vallahi îmân etmiş olmaz, vallahi îmân etmiş olmaz, vallahi îmân etmiş olmaz!" buyurdu. (Mecliste hazır bulunanlar tarafından):

— *Yâ Rasûlallah! Bu îmân etmiş olmayan kimdir diye soruldu. Rasûlullah:*

— *"komşusu zulümlerinden, şerrlerinden emîn olmayan kimsedir." diye cevap verdi.*

Buhârî,³⁷⁶ Müslim³⁷⁷ ve Tirmizî,³⁷⁸ tahriç etmiştir.

³⁶⁷ Ebû Dâvûd, Edeb, 123.

³⁶⁸ Tirmizî, Edeb, 50.

³⁶⁹ Buhârî, Edeb, 31; Rikak, 23.

³⁷⁰ Müslim, İmân, 19.

³⁷¹ Ebû Dâvud, Edeb, 132.

³⁷² Tirmizî, Kıyame, 50.

³⁷³ Malîk, Muvatta, Sıfatu'n-Nebi, 10.

³⁷⁴ Dârimî, Et'ime, 11.

³⁷⁵ İbn Mâce, Edeb, 4.

Hadîs, müttefekkun aleyhtir.

84. Hadis I/124

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يدخل الجنة من لا يأمن جاره بوائقه

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

" *Komşusu şerrinden emin olmayan kimse cennete giremez.*"

Ahmed b. Hanbel,³⁷⁹ Müslim,³⁸⁰ Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyet etmiştir. Suyûtî Suyûtî (911/1505)³⁸¹ bu hadisile ilgili "sahih" tabirini kullanmıştır.

85. Hadis I/124

عن أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه أو قال لجاره ما يحب لنفسه

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

" *Sizden birisi kendi nefsi için istedigini, kadesi için de istemedikçe (tam) iman etmiş olmaz.*"

Ahmed b. Hanbel,³⁸² Buhârî,³⁸³ Müslim,³⁸⁴ İbn Mâce³⁸⁵ ve Tirmizî Enes b. Malik'ten (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadîs, muttefekkun aleyhtir.

2.1.41. Dilini ve İffetini Muhafaza etmek

86. Hadis I/126

عن عائشة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ائتان يمكنان الجنة من حفظ ما بين لحييه ورجليه دخل الجنة

Aişe 'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

³⁷⁶ Buhârî, Edeb, 29.

³⁷⁷ Müslim, İman, 73

³⁷⁸ Tirmizî, Kıyame, 60.

³⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 373; III, 154.

³⁸⁰ Müslim, İman, 73.

³⁸¹ Süyûtî, *Câmiu's-Sagîr*, II, 756.

³⁸² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 176.

³⁸³ Buhârî, İmân, 7.

³⁸⁴ İbn Mâce, Sünne, 9.

³⁸⁵ Tirmizî, Kıyâme, 59.

"İki hal vardır ki kişinin cennete yerleşmesine sebeptir. Dilini ve iffetini muhafazadır."

Hâkim³⁸⁶ ve Harâitî³⁸⁷ Hz.Aişe'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Elbânî'ye³⁸⁸ göre hadis "sahih"tir.

2.1.42. Yemekleri Toplu Halde Yemek

87. Hadis I/128

عن وحشى عن ابيه عن جده اجتمعوا على طعامكم واذكروا اسم الله عليه يبارك لكم فيه

Vahşi İbn Harb Habeşi anlatıyor:"Yemeginizin etrafına toplanın ona besmele ile başlayın. Böyle yaparsanız yemeginiz sizin için bereketli olur."

İbn Mâce³⁸⁹ ve Ebû Dâvûd,³⁹⁰ tahriç etmiştir.

İbn Mâce "hasen" olduğunu söylemiştir.

2.1.43. Cemaattan Ayrılan Ateştedir

88. Hadis I/130

عن أبي هريرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اثنان خير واحد وثلاثة خير من اثنين واربعة خير من ثلاثة فعليكم بالجماعة فان يد الله على الجماعة ولم يجمع الله عز وجل امتي الا على هدا واعلموا ان لكل شاطن هوى فى النار

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"İki kişi bir kişiden hayırlıdır; Üç kişi ikiden hayırlıdır; Dört üçden hayırlıdır, o halde cemaate devam ediniz; Muhakkak ki allah'ın eli cemaatin üzerinedir. Allah azze ve celle ümmetini dalalet üzere toplamaz, illa hidayet üzere toplar. İyi biliniz ki, her cemaatten ayrılan nara düşer."

İbn Asâkir'de³⁹¹ geçmektedir.

³⁸⁶ Hâkim, Müstedrek, IV, 397.

³⁸⁷ Harâitî, Mekârimu'l-Ahlak, s. 451.

³⁸⁸ Elbânî, Sahihu Câmiu's-Sağîr, I, 41.

³⁸⁹ İbn Mâce, Et'ime, 17.

³⁹⁰ Ebu Dâvud, Et'ime, 15.

³⁹¹ İbn Asâkir, 38, 206.

2.1.44. Yedi Tehlike

89. Hadis I/133

عن أبي هريرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اجتنبوا السبع الموبقات الشرك بالله والسحر وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق وأكل الربا وأكل مال اليتيم والتولى يوم الزحف وقذف المحصنات المؤمنات الغافلات

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Helak edici yedi şeyden sakınıınız!" buyurdu. Sahâbîler:

— *Yâ Rasûlallah! Bu yedi şey nedir? Diye sordular. Rasûlullah:*

— *"Allah'a ortak kılmak, sihir yapmak, Allah'ın haram kaldığı bir hayâtı öldürmek, haklı öldürücüler müstesnadır; faiz kazancı yemek, yetim malı yemek, düşmana hücum sırasında harbden kaçmak, zinadan korunmuş olup hatırlarından bile geçmeyen mü'min kadınlara zina isnâd etmektir."*

Buhârî,³⁹² Müslim,³⁹³ Ebû Dâvûd,³⁹⁴ Nesâî³⁹⁵ ve Beyhâkî³⁹⁶ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmişlerdir.

Hadis, muttefekun aleyhtir.

90. Hadis I/136

عن ابى هرير ان النبي صلى الله عليه وسلم قال أنا وكافل اليتيم في الجنة هاكذا وأشار بالسبابة والوسطى وفرج بينهما شيئا

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Ben ve yetimin işlerini görüp gözeten kimse, Cennette böylece beraber bulanacağız."

Ahmed b. Hanbel³⁹⁷ ve Müslim³⁹⁸ Ebû Hureyre'den de tahriç etmişlerdir.

Buhârî,³⁹⁹ Ebû Dâvûd⁴⁰⁰ ve Tirmizî⁴⁰¹ Sehl'den (r.a) tahriç etmişlerdir.

³⁹² Buhârî, Vasâyâ, 23, Hudûd, 44.

³⁹³ Müslim, İman, 145.

³⁹⁴ Ebû Dâvûd, Vasâyâ, 10.

³⁹⁵ Nesâî, Vasâyâ, 12.

³⁹⁶ Beyhâkî, *Sünenü'l Kübrâ*, VI, 465.

³⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 376.

³⁹⁸ Müslim, Zühd, 42.

³⁹⁹ Buhârî, Talak, 23, Edeb, 24.

Tirmizî hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.

2.1.45. İçki Kötülüklerin Anasıdır

91. Hadis I/140

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم فقال اجتنبوا الخمر فإنها مفتاح كل شر

İbn Abbas'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Şaraptan sakının, çünkü o bütün şerlerin anahtarıdır."

Beyhâkî⁴⁰² ve Suyûtî⁴⁰³ İbn Abbas'dan (r.a) rivâyet etmiştir. Suyûtî hadisin olduğuna işaret etmektedir.

92. Hadis I/140

عن ابى هرير ان النبي صلى الله عليه وسلم قال لا يزنى الزانى حين يزنى وهو مؤمن ولا يسرق حين يسرق وهو مؤمن ولا يشرب الخمر حين يشربها وهو مؤمن

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Zani, mü'min olduğu halde zina etmez, içki içen, mü'min olduğu halde içki içmez, hırsızlık yapan da, mü'min olduğu halde hırsızlık yapmaz."

Buharî,⁴⁰⁴ Müslim,⁴⁰⁵ Ebû Dâvûd⁴⁰⁶ ve Nesâî⁴⁰⁷ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet edilmiştir.

Hadis, müttefekun aleyhtir.

93. Hadis I/141

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل مسكر خمر وكل مسكر حرام ومن شرب الخمر فى الدنيا فمات وهو يدمنها لم يشربها فى الآخرة

İbn Ömer'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

⁴⁰⁰ Ebû Dâvûd, Edeb, 122.

⁴⁰¹ Tirmizî, Birr, 14.

⁴⁰² Beyhâkî, Şuabu'l-İman, 5.

⁴⁰³ Suyûtî, Câmiu's-Sağîr, I, 13.

⁴⁰⁴ Buharî, Mezâlim, 30, Eşribe, 1, Hudud, 1.

⁴⁰⁵ Müslim, İmân, 4, 100.

⁴⁰⁶ Ebû Dâvûd, Sünnet, 16.

⁴⁰⁷ Nesâî, Sarık, 1.

"Her sarhoşluk veren şaraptır ve her sarhoşluk veren haramdır. Şarap içmeye devam ederken ölen kimse âhirette onu içemeyecektir."

Tirmizî⁴⁰⁸ ve İbn Hıbbân, ⁴⁰⁹ bu hadisi Nafi ve İbn Ömer'den (r.a) rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisi "hasen-sahih"tir, der.

94. Hadis I/142

عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا يدخل الجنة منان ولا عاق ولا مدمن خمر

İbn Ömer'den (r.a) rivâyete göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurdu:

"Yaptığı iyiliği başa kakan, ana babaya isyan eden ve içki tiryakileri Cennete giremez."

Nesâî⁴¹⁰ ve Beyhakî,⁴¹¹ İbn Ömer'den (r.a) rivâyet etmiştir.

95. Hadis I/142

عن سالم بن عبد الله عن أبيه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاثة لا ينظر الله عز وجل إليهم يوم القيامة العاق لوالديه والمرأة المترجلة والديوث وثلاثة لا يدخلون الجنة العاق لوالديه والمدمن على الخمر والمنان بما أعطى

Sâlim b. Abdullah (r.a) babasından naklederek şöyle demiştir. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Üç kişi vardır ki Allah kıyamet günü onların yüzüne bakmaz 1- Anne babasına isyan edenler. 2- Erkeklere benzemeye çalışan kadınlar. 3- Eş ve ailesini kıskanmayan erkekler. Üç gurup daha vardır ki onlar da Cennete giremez. 1- Ana babaya asi olanlar. 2- Devamlı içki içenler. 3- Verdiğini başa kakanlar."

Nesâî ⁴¹² ve Suyûtî ⁴¹³ tahriç etmiştir.

96. Hadis I/142

حب الدنيا رأس كل خطيئة

"Dünya sevgisi, her hatânın başıdır."

⁴⁰⁸ Tirmizî, Eşribe, 1.

⁴⁰⁹ İbn Hıbbân, *Sahih*, XII,188.

⁴¹⁰ Nesâî, Eşribe, 46.

⁴¹¹ Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, VII, 410.

⁴¹² Nesâî, *Zekât*, 69.

⁴¹³ Suyûtî, *Câmiu's-Sağîr*, I, 323.

Ebû Nuaym (430/1038),⁴¹⁴ Hilye'de Hz. İsa'ya âit bir söz olarak rivâyet eder. Beyhakî (458/1066),⁴¹⁵ bu hadisi Hasan'dan (r.a) rivâyet etmektedir. Suyûtî (911/1505)⁴¹⁶ ise zayıf rivâyet olduğunu zikreder.

97. Hadis I/142

عن أبي الدرداء قال أوصاني خليلي صلى الله عليه وسلم أن لا تشرك بالله شيئا وإن قطعت وحرقت ولا تترك صلاة مكتوبة متعمدا فمن تركها متعمدا فقد برئت منه الذمة ولا تشرب الخمر فإنها مفتاح كل شر

Ebû Derdâ radiyallahu anh anlatıyor:

"Halilim Aleyhissalâtu vesselâm bana şu vasiyette bulundu: "Hiçbir şeyi Allah'a ortak kılma, hatta param parça edilsen, ateşlerde yakılsan da; bile bile hiçbir namazını terketme; kim namazı bile bile terkederse ondan Allah'ın zimmeti (garantisi) kalkar; içki içme, çünkü o, bütün kötülüklerin anahtarıdır."

İbn Mâce⁴¹⁷ ve Beyhakî⁴¹⁸ Ebû Derdâ'dan (r.a) rivâyet etmiştir.

Heysemî (807/1404),⁴¹⁹ Mecmau'z-Zevaid'de "hasen" olduğunu söylemiştir.

2.1.46. Kibirden Sakınmak

98. Hadis I/144

عن ابى امام عن النبى صلى الله عليه وسلم قال اجتنبوا الكبر فان العبد لا يزال يتكبر حتى يقول الله تعالى اكتبوا عبدى هذا من الجبارين

Ebû Ümame'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Kibirden sakınınız, muhakkaki kul kibir üzerinde ısrarlı olunca hak Teâla buyur ki; Bu kulumu cebbarinden yazınız."

Hadis, bulunamamıştır.

2.1.47. İmamları Hayırlı Kimselerden Seçmek

99. Hadis I/151

عن بن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اجعلوا أئمتكم خياركم فانهم وفدكم فيما بينكم وبين ربكم

⁴¹⁴ Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, VI, 288.

⁴¹⁵ Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, VII, 338.

⁴¹⁶ Suyûtî, *Tedrib*, s. 287.

⁴¹⁷ İbn Mâce, *Fiten*, 23.

⁴¹⁸ Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, V, 11.

⁴¹⁹ Heysemî, *Mecmau'z-Zevaid*, IV, 217.

İbn Ömer'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur.

"Siz imamlarınızı seçkin hayırlı kimselerden kılınız. Çünkü onlar sizin ile rabbiniz arasında elçinizdir."

Dârekutnî⁴²⁰ ve Beyhâkî'de⁴²¹ İbn Ömer'den (r.a) rivâyet edilmiştir. Beyhâkî *Sünenü 'l-kübrâ*'da hadis, zayıftır, der.

2.1.48. Namazların Bazılarını Evde Kılmak

100. Hadis I/156

عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اجعلوا من صلاتكم في بيوتكم ولا تتخذوها قبورا

İbn Ömer'den (r.a) Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur.

"Evlerinizde namaz kılın; onları kabirlere çevirmeyin."

Buhârî⁴²² ve Müslim⁴²³ İbn Ömer'den (r.a) rivayet etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

Hadisin lafzına ve manasına yakın rivâyeti Hâkim⁴²⁴ *Müstedrek*'te Enes'ten (r.a) rivâyet etmiştir.

اكرموا من صلاتكم في بيوتكم ولا تتخذوها قبور

2.1.49. Davete İcabet, Hediye Geri Çevirmemek

101. Hadis I/158

عن عبد الله بن مسعود عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أجيئوا الداعي ولا تردوا الهدية ولا تضربوا المسلمين

Abdullah b. Mesud'tan (r.a) rivâyete göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurdu:

"Dâvete icabet ediniz, hediyeyi geri çevirmeyiniz ve müslümanları dövmeyiniz."

Buhârî⁴²⁵ ve Ebu Nuaym,⁴²⁶ Abdullah b. Mesud'tan (r.a.) rivâyet etmiştir.

Elbânî,⁴²⁷ hadis için sahih der.

⁴²⁰ Dârekutnî, *Sünen*, II, 86.

⁴²¹ Beyhâkî, *Sünenü 'l-Kübrâ*, III, 90.

⁴²² Buhârî, *Ebvâbu 'l-Mesâcid*, 20.

⁴²³ Müslim, *Kitâbü Salâti 'l-Misâfirîn*, 29.

⁴²⁴ Hâkim, *Müstedrek*, II, 454.

⁴²⁵ Buhârî, *Edebü 'l-Müfred*, 67.

⁴²⁶ Ebu Nuaym, *Hilye*, 7, 128.

⁴²⁷ Elbânî, *Sahihu Câmiu 's-Sağîr*, 158.

2.1.50. Allah'a En Sevgili Olan Ameller

2.1.50.1. Namazları Vaktinde Kılmak

102. Hadis I/161

عن عبد الله بن مسعود عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الصلاة على وقتها وبر الوالدين والجهاد في سبيل الله عز وجل

Abdullah b. Mesud'tan (r.a) rivâyete göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurdu:

"Vaktinde kılınan namaz, anaya babaya iyilik yapmak ve Allah yolunda cihad etmektir."

Buhârî,⁴²⁸ Müslim,⁴²⁹ Tirmizî⁴³⁰ ve Nesâî,⁴³¹ Abdullah b. Mesud'dan (r.a) etmiştir.

Hadis, muttefekkun aleyhtir.

2.1.50.2. Ebeveyne Hürmet

103. Hadis I/165

عن أبي هريرة قال قال رجل يا رسول الله من أحق بحسن الصحبة قال أمك ثم أمك ثم أبوك ثم أدناك أدناك

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Bir adam Rasulullah'a (s.a) gelerek kendisine en iyi davranmam gereken kimdir? diye sordu. Rasulullah (s.a) : Annen, sonra annen, daha sonra yine annen, sonra baban sonra da sana en yakın olan akrabandır, buyurdu."

Ahmed b. Hanbel,⁴³² Buhârî,⁴³³ Müslim,⁴³⁴ İbn Mâce⁴³⁵ ve Tirmizî⁴³⁶ tahriç etmiştir.

Hadis, muttefekkun aleyhtir.

⁴²⁸ Buhârî, Mevâkît, 5.

⁴²⁹ Müslim, İmân, 137-139.

⁴³⁰ Tirmizî, Salât, 14

⁴³¹ Nesâî, Mevâkît, 51.

⁴³² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 327.

⁴³³ Buhârî, Edebü'l-Müfred, 2.

⁴³⁴ Müslim, Birr, 1.

⁴³⁵ İbn Mâce, Edep, 1.

⁴³⁶ Tirmizî, Birr, 1.

2.1.50.3. Ehl-i Medine'ye Hürmet

104. Hadis I/173

عن قتيبة بن سعيد عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من أراد أهل المدينة بسوء أذابه الله كما يذوب الملح في الماء

Kuteybe ibn Sâid'den (r.a) rivâyete göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurdu:

"Her kim Medine halkına bir kötülük etmek isterse, Allah onu tuzun suda eridiği gibi eritir."

Müslim,⁴³⁷ ve İbn Hıbbân⁴³⁸ tahrîç etmiştir. Şuayb Arnavut hadisin Müslim'in şartına şartına göre isnâdının "sahih" olduğunu belirtmiştir.

Hadis, sahihtir.

105. Hadis I/174

العلماء ورثة الأنبياء

"Âlimler peygamberlerin varisleridir."

Hadisi Buhârî,⁴³⁹ senedsiz olarak ilim babına girişte vermektedir. Hadis diğer kaynaklarda uzun bir metin içinde yer alır. Tirmizî,⁴⁴⁰ Dârimî⁴⁴¹ ve İbn Mâce⁴⁴² *Mukaddime*'lerinde rivâyet ederler. Aclûnî,⁴⁴³ kütüb-i sitte imamlarının Ebû Derda'dan rivayet ettiklerini belirtir.

Sehâvî⁴⁴⁴ hadis için Ebû Derdâ'dan merfu olarak rivâyet edilmiştir. İbn Hıbbân⁴⁴⁵ hadisin "sahih" olduğunu belirtmiştir.

Hadis sahihtir.

⁴³⁷ Müslim, Hac, 494.

⁴³⁸ İbn Hıbbân, *Sahih*, IX, 54.

⁴³⁹ Buhârî, İlim, 10.

⁴⁴⁰ Tirmizî, İlim, 19.

⁴⁴¹ Dârimî, *Mukaddime*, 32.

⁴⁴² İbn Mâce, *Mukaddime*, 17.

⁴⁴³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 64.

⁴⁴⁴ Sehâvî, *Mekâsıdu'l-Hasene*, 293.

⁴⁴⁵ İbn Hıbbân, *Sahih*, I, 289.

2.1.50.4. Allah Yolunda Cihad

106. Hadis I/178

عن سهل بن سعد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال رباط يوم في سبيل الله خير من الدنيا وما فيها وموضع سوط أحدكم في الجنة خير من الدنيا وما فيها ولروحة يروحها العبد في سبيل الله أو لغدوة خير من الدنيا وما فيه

Sehl b. Sad'dan (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allah'ın dinini yeryüzüne hâkim kılma yolunda tutulacak bir günlük nöbet dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır. Birinizin kamçısının Cennetteki işgal ettiği küçük bir yer, yine dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır. Yine Allah yolunda yapılan bir gece ve gündüz yürüyüşü de dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır." Buhârî,⁴⁴⁶ Müslim,⁴⁴⁷ İbn Mâce,⁴⁴⁸ Tirmizî⁴⁴⁹ ve Nesâî⁴⁵⁰ tahriç etmiştir.

Hadis, muttefekun aleyhtir.

107. Hadis I/181

عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: تعس عبد الدينار والدرهم والقطيقة والخميصة إن أعطي رضي وإن لم يعط لم يرض

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Altın, gümüş ve abâ kulları helâk olsun. Onlara dünyalık bir şey verseniz sizden razı ve hoşnut olurlar, eğer bir şey vermezseniz kızarlar."

Buhârî,⁴⁵¹ İbn Mâce⁴⁵² ve Tirmizî⁴⁵³ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis sahihtir.

⁴⁴⁶ Buhârî, Cihâd, 73.

⁴⁴⁷ Müslim, İmaret, 163.

⁴⁴⁸ İbn Mâce, Cihâd, 7.

⁴⁴⁹ Tirmizî, Fedâilü'l-Cihad, 26.

⁴⁵⁰ Nesâî, Cihâd, 39.

⁴⁵¹ Buhârî, Rikak,10, Cihad, 70.

⁴⁵² İbn Mâce, Zühhd, 8.

⁴⁵³ Tirmizî, Zühhd, 42.

108. Hadis I/182

عن فضالة بن عبيد ، عن النبي ؟ قال : «المجاهد من جاهد نفسه لله

"Mücahid, Allah'a itaat hususunda nefsi ile cihadeden kimsedir."

Ahmed b.Hanbel,⁴⁵⁴ Tirmîzî⁴⁵⁵, İbn Hıbban,⁴⁵⁶ tahriç etmiştir.

Şuayb Arnavut hadisin isnâdının "sahih" olduğunu belirtmiştir.

Tirmizî hadise "hasen sahih" demiştir.

109. Hadis I/182

عن أبي ریحان أنه كان مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في غزوة فسمعه ذات ليلة وهو يقول حرمت النار على عين سهرت في سبيل الله وحرمت النار على عين دمعت من خشية الله قال وقال الثالثة فنسيتها قال أبو شريح سمعت من يقول ذاك حرمت النار على عين غضت عن محارم الله أو عين ففقت في سبيل الله عز وجل

Ebû Reyhâne'den (naklen) rivâyet ederken işittim ki; "O (yani Ebû Reyhâne), Rasûlullah (s.a) ile beraber bir savaştaymış. Derken bir gece O'nu şöyle buyururken işitmiş: "(Cehennem) ateşi Allah yolunda uykusuz kalan göze haram kılınmıştır. (Cehennem) ateşi Allah korkusundan yaş boşanan göze de haram kılınmıştır!" (Ebû Reyhâne) demiş ki, O üçüncüsünü de buyurmuştu ama ben onu unuttum. Ebû Şureyh sözüne şöyle devam etti: Ben bir kimseden bu (üçüncüsünün) şöyle olduğunu işittim: "(Cehennem) ateşi, Allah'ın (bakılmasını) yasak kıldığı şeylerden sakınılan göze veya Allah (c.c) yolunda çıkarılan göze haram kılınmıştır."

Dârimî⁴⁵⁷ ve Taberânî⁴⁵⁸ Ebu Reyhâne'den (r.a) rivâyet etmişler.

Hadis sahihtir.

110. Hadis I/182

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال عينان تمسهما النار عين بكت من خشية الله وعين باتت تحرس في سبيل الله

İbni Abbas'tan (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

⁴⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 20. 21.

⁴⁵⁵ Tirmîzî, *Fezâilu Cihâd*, 2, Zühd, 164.

⁴⁵⁶ İbn Hıbban, *Sahih*, X, 484.

⁴⁵⁷ Dârimî, *Cihad*, 11.

⁴⁵⁸ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, VIII, 315.

"İki göz vardır, onlara ateş değemez: Allah için ağlayan göz ile Allah yolunda uyanık sabahlayan göz."

Tirmizî,⁴⁵⁹ İbni Abbas'tan (r.a) rivâyet etmiştir.

Elbânî,⁴⁶⁰ hadis için sahih der.

111. Hadis I/183

عن زيد بن خالد الجهني عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من جهز غازيا في سبيل الله فقد غزا ومن خلف غازيا في أهله فقد غزا

Zeyd b. Hâlid Cühenî'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Her kim Allah yolunda savaşılan bir mücahidi gerekli silah, binit ve malzeme ile donatacak olursa bizzat kendisi savaş yapmış gibi sevap kazanır. Her kimde savaşa çıkan bir mücahidin çoluk çocuğunun ihtiyaçlarını karşılırsa yine o da savaş yapmış gibi sevap kazanır."

Buhârî,⁴⁶¹ Müslim,⁴⁶² Ebu Dâvud⁴⁶³ ve Tirmizî,⁴⁶⁴ tahriç etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

112. Hadis I/185

عن أبي هريرة يقول كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول اللهم إني أعوذ بك من علم لا ينفع ومن قلب لا يخشع ومن نفس لا تشبع ومن دعاء لا يسمع

Ebu Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle dua ederdi:

"Allah'ım! Faydasız ilimden, korkmayan kalbten, doymayan aç gözlü nefisten ve kabul olunmayan duadan Sana sığınırım."

Müslim,⁴⁶⁵ İbn Mâce,⁴⁶⁶ Tirmizî⁴⁶⁷ ve Nesâî,⁴⁶⁸ tahriç etmiştir.

⁴⁵⁹ Tirmizî, *Fedâilu'l-Cihâd*, 12.

⁴⁶⁰ Elbânî, *Câmiu's-Sağîr*, 4113.

⁴⁶¹ Buhârî, *Cihâd*, 38.

⁴⁶² Müslim, *Emâret*, 135.

⁴⁶³ Ebu Dâvud, *Cihâd*, 21.

⁴⁶⁴ Tirmizî, *Fedâilu'l-Cihad*, 6.

⁴⁶⁵ Müslim, *Zikr*, 73.

Hadis sahihtir.

113. Hadis I/194

عن معاذ بن جبل قال : سألت رسول الله صلى الله عليه و سلم أي الأعمال أحب إلى الله قال أن تموت ولسانك رطب من ذكر الله

Muaz'dan (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Amellerin Allah Teâlâya en sevgilisi, ölüm gelinceye kadar zikrullah devamdır."

Taberânî,⁴⁶⁹ Beyhakî⁴⁷⁰ Heysemî⁴⁷¹ Muaz'dan (r.a) rivâyet etmiştir.

Heysemî hadisle ilgili "hasen" tabirini kullanırken, Elbânî,⁴⁷² hadise "sahih" demiştir. demiştir.

2.1.50.5. Allah'a İman

114. Hadis I/195

عن قتادة قال : قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : أحب الاعمال الى الله ايمان بالله ثم صلة الرحم ثم الامر بالمعروف والنهي عن المنكر وابعض الاعمال الى الله الاشرار بالله ثم قطيعة الرحم

Katade'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Amellerin Allah Teâlâya en sevgilisi Allah'a imandır sonra sıla-i rahimdir sonra emri bilma'ruf ve-nehî-i anil-münkerdir. Amellerin Allah'a en mebguzu ise Allah'a şirk koşmak sonra sıla-i rahmi kesmektir."

Münzirî⁴⁷³ ve Heysemî⁴⁷⁴ Katade'den rivâyet etmiştir. Elbânî,⁴⁷⁵ hadisle ilgili "sahih" tabirini kullanmıştır.

⁴⁶⁶ İbn Mâce, *Mukaddime*, 23.

⁴⁶⁷ Tirmizî, *Da'avât*, 68.

⁴⁶⁸ Nesâî, *İstiâze*, 64.

⁴⁶⁹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, XX,93-106.

⁴⁷⁰ Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, II, 57.

⁴⁷¹ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, X, 70.

⁴⁷² Elbânî, *Sahîhu Câmiu's-Sağîr*, I, 166.

⁴⁷³ Münzirî, *Tergîb ve Terhîb*, III, 228.

⁴⁷⁴ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VIII, 151.

2.1.50.6. Miskinleri Doyurmak ve Gözetmek

115. Hadis I/198

عن الحكم بن عمير قال : قال رسول الله صلى الله عليه و سلم أحب الأعمال إلى الله عز و جل من أطعم مسكينا من جوع أو دفع عنه مغرما أو كشف عنه كربا

Umeyr'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Allah Teâlaya amellerin en sevgilisi aç bir miskini doyurmak veya onun borcunu ödemek veya onun bir sıkıntısını ve meşakkatini gidermek."

Taberânî,⁴⁷⁶ Heysemî⁴⁷⁷ ve Suyutî,⁴⁷⁸ tahriç etmiştir. Heysemî, hadis, senedde Süleyman İbn Seleme'nin hadisleri kabul edilmeyen bir kişi olması sebebiyle zayıftır, der.

2.1.50.7. Muttaki ve Ahlaken Güzel Olmak

116. Hadis I/201

عن عن معاذ، عن النبي ؟ قال : أحب العباد إلى الله الأتقياء الأخفياء الذين إذا غابوا لم يُفْتَقَدُوا وإذا شهدوا لم يُعْرَفُوا أولئك أئمة الهدى ومصابيح العلم

Muaz'dan (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Kullardan Allah azze ve celleye sevgili olan kul muttaki ve aynı zamanda gizli olandır bulunmadığı vakit aranmazlar ve hazır olduğunda da bilinmezler, bunlar hidayet ışıklan ve ilim misbahıdır."

Ebû Nuaym⁴⁷⁹ ve Hâkim⁴⁸⁰ Muaz'dan (r.a) rivayet etmiştir. Hâkim Muaz'dan (r.a) gelen rivayetin isnadı sahihtir, der.

⁴⁷⁵ Elbânî, *Sahihu Câmiu 's-Sağîr*, I, 167.

⁴⁷⁶ Taberânî, *Mu 'cemü'l-Kebîr*, III, 218.

⁴⁷⁷ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, III, 116.

⁴⁷⁸ Suyutî, *Câmi 'üs-Sağîr*, I, 15.

⁴⁷⁹ Ebu Nuaym, *Hilye*, I, 15.

⁴⁸⁰ Hâkim, *Müstedrek*, III, 270.

2.1.51. Nemmamlık ve Gurur

117. Hadis I/205

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم إن أحبكم إلى الله أحاسنكم أخلاقا المواطنين أكنافا الذين يأفون ويؤلفون وإن أبغضكم إلى الله المشاءون بالنميمة المفرقون بين الإخوان

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Sizin Allahü Teâlâ'ya en sevgiliniz ahlâkan en güzel olanınızdır. Hem mütevâzi hem de yumuşak, kolaycı bu gibi insanlar herkesle ülfet eder başkaları ile iyi geçinirler ve başkaları da bunlarla ülfet edebilir, iyi geçinirler ve iyi sohbet ederler. Ve yine Allah Teâlânın sizden en sevmediği, buğz ettiği kimse ise nemmam (söz taşıyan) ve bir de kardeşlerin hatâlarını araştıran ve kardeşler arasını açmağa çalışan (bedbaht) kimselerdir."

Hadis, Hatib, Bağdâdî'nin⁴⁸¹ tarih kitabı dışında bulunamamıştır.

118. Hadis I/207

عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال المؤمن مؤلف ولا خير فيمن لا يألف ولا يؤلف

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle demiştir:

"Mü'min geçimi güzel olan kişidir. Geçimsiz kişide ise hayır yoktur."

Ahmed b. Hanbel,⁴⁸² Aclûnî⁴⁸³ ve Süyûtî,⁴⁸⁴ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Süyûtî bu hadis ile ilgili "sahih" tabirini kullanmıştır.

2.1.52. Nefse ve Şehvete Uymak

119. Hadis I/210

اخوف ماخاف على أمتي ثلاث ضلالة الاهواء واتباع الشهوات فى البطن والفرج والعجب

"Ümmetimin üzerine en ziyade korktuğum üç şeydir: helâka sürükleyen heva ve heves yolları, şehvata uyma, gerek yemek ve gerekse cima yolları bir de kendini beğenme yoludur."

Hâkim'in⁴⁸⁵ Müstedrek'inde geçmektedir.

⁴⁸¹ Hatib, Bağdâdî, *Tarih*, I, 382.

⁴⁸² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 400; V, 335.

⁴⁸³ Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 352.

⁴⁸⁴ Süyûtî, *Câmiu's-Sagîr*, II, 661.

⁴⁸⁵ Hâkim, *Müstedrek*, III, 270.

2.1.53. Zekâtı Vermemek ve Arzulara Uymak

120. Hadis I/216

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم اخوف ما اخاف على أمتي شح مطاع وهوى متبع واعجاب كل ذي رأى برأيه

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Ümmetimin üzerine en çok korktuğum mallarında vacip olan zekâtlarını vermemeleri ve hevalarına tâbi olmaları ve bir de her re'y sahibinin kendi re'yini beğenmesidir."

Ebû Nuaym⁴⁸⁶ hadis hakkında "garip" değerlendirmesinde bulunmuştur.

2.1.54. Köle Efendisinin Kardeşidir

121. Hadis I/218

وعن المعرور بن سويد قال : رأيت أبا ذرٍّ ، رضي الله عنه ، وعليه خلعة ، وعلى غلامه مثلها ، فسألته عن ذلك ، فذكر أنه سآب رجلاً على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم ، فعيرته بأمه ، فقال النبي صلى الله عليه وسلم : « إنك امرؤ فيك جاهليّة » : هم إخوانكم ، وخوانكم ، جعلهم الله تحت أيديكم ، فمن كان أخوه تحت يده فليطعمه مما يأكل ، وليلبسه مما يلبس ، ولا تكلفوهم ما يغلبهم ، فإن كلفتموهم فأعينوهم

Marûr İbn Süveyd şöyle dedi: " Ben, Ebû Zer'in (r.a) üzerinde değerli bir elbise ile gördüm. Aynı elbiseden kölesinin üzerinde de vardı. Kendisine bunun sebebini sordum; Ebû Zer, Rasûlullah (s.a) zamanında bir adama sövdüğünü ve onu annesinden dolayı ayıpladığını anlattı. Bunun üzerine Nebî (s.a) ona şöyle dedi: "Sen, kendisinde Câhiliye huyu bulunan bir kimsesin. Onlar sizin hizmetçileriniz ve aynı zamanda kardeşlerinizdir. Allah onları sizin himayenize vermiştir. Kimin himayesinde bir kardeşi varsa, kendi yediğinden ona yedirsin, giydiğinden de giydirsin. Onlara üstesinden gelemeyecekleri şeyleri yüklemeyiniz. Şayet yükleyecek olursanız kendilerine yardım ediniz."

Buhârî,⁴⁸⁷ İbni Mâce,⁴⁸⁸ Ebû Dâvûd⁴⁸⁹ ve Tirmizî⁴⁹⁰ tahriç etmiştir.

⁴⁸⁶ Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 160.

⁴⁸⁷ Buhârî, *İmân*, 22, *İtk*, 15, *Edeb*, 44.

⁴⁸⁸ İbni Mâce, *Edeb*, 10.

⁴⁸⁹ Ebû Dâvûd, *Edeb*, 124.

⁴⁹⁰ Tirmizî, *Birr*, 29.

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.55. Farzlara İttibâ, Haramlardan İctinab

122. Hadis I/219

عن ابن مسعود عن النبي صلى الله عليه وسلم أَدَّ ما افترض الله تعالى عليك ، تكن من أعبد الناس ، و اجتنب ما حَرَمَ الله عليك ، تكن من أروع الناس ، و ارض بما قسمه الله لك ، تكن من أغنى الناس

İbn Mesud (r.a) dedi ki; Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın senin üzerine farz kıldığı şeyi edâ ettiğinde nâsm en âbidi olursun, Allah'ın senin üzerine haram kıldığı şeyden içtinab ettiğinde nâsm en evrai olursun. Allah'ın sana taksim ettiği şeye razı olduğun takdirde nâsm en zengini olursun."

Hadisi Ebû Nuaym,⁴⁹¹ Beyhâkî,⁴⁹² Heysemî⁴⁹³ ve Suyûtî⁴⁹⁴ İbn Mesud'dan (r.a) rivâyet etmiştir. Heysemî'ye göre ravileri güvenilirdir.

2.1.56. Zekâtı Verilmeyen Mal Necistir

123. Hadis I/222

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم اد الزكاة المفروضة فانها طهرتطهرك وات صلة الرحم واعرف حق السائل والجار والمسكين

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Farz olan zekâtı edâ eyle çünkü o zekât muhakkak temizleyicidir, seni de temizler. Sila-i rahmi ifa eyle. Dilencinin, komşunun, miskin de haklarını bil."

Ahmed b. hanbel⁴⁹⁵ ve Heysemî⁴⁹⁶ Enes b. Malik'ten (r.a) rivâyet etmiştir. Hâkim (405/1011),⁴⁹⁷ bu rivâyet için "şeyhayn şartlarına uygundur" "sahihtir," demiştir.

⁴⁹¹ Ebu Nuaym, *Hilye*, I, 133.

⁴⁹² Beyhakî, *Şu'abül- İman*, I, 377.

⁴⁹³ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevaid*, II, 189.

⁴⁹⁴ Suyûtî, *Câmi 'u's-Sagîr*, I, 22.

⁴⁹⁵ Ahmed b.hanbel, *Müsned*, III, 136.

⁴⁹⁶ Heysemi, *Mecmeu'z-Zevaid*, III, 63.

⁴⁹⁷ Hâkim, *Müstedrek*, II, 362.

2.1.57. Kabir Azabının Sebepleri

124. Hadis I/225

ادخل رجل قبره فاتاه ملكان فقالا له انا ضاربوك ضربة فضرباه ضربة امتلأ قبره منها نارافتر كاه حتى افافة وذهب عنه الرعب فقال لهما على ما ضربتموني فقالا انك صليت صلاة وانت على غير ظهور ومررت برجل مظلوم فلم تنصره

"Bir kişi kabrine konulmuş, iki melek gelip ona demişler ki : " Biz seni bir dövmele döveceğiz ve bir vurmuşlar kabri ateşle dolmuş, ayıhncaya kadar bırakmışlar ve ondan korku gidince o iki meleğe demiş ki: ne için beni dövdünüz. Cevaben: Sen, namazı temiz olmadığı halde kılyordun ve bir de bir mazlum kişiye uğradın da ona yardım etmendir."

Taberânî⁴⁹⁸ ve Heysemî⁴⁹⁹ tahriç etmiştir. Heysemî'ye göre hadis zayıftır.

2.1.58. Hac ve Umreye Devam Etmek

125. Hadis I/228

عن جابر رضي الله عنه، أن النبي صلى الله عليه وسلم قال : « أديموا الحج والعمرة، فإنهما ينفيان الفقر والذنوب، كما ينفي الكير خبث الحديد

Câbir b. Abdullah'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Hacca ve Umreye devam ediniz çünkü bu ikisi fakirliği ve günahları yok eder, demircinin körüğü demirin pisliğini giderdiği gibi."

İbn Mâce,⁵⁰⁰ Tirmizî⁵⁰¹ ve Nesâî,⁵⁰² tahriç etmiştir. Hadis, تابعوا lafzıyla İbn Mesûd, kanalıyla da rivâyet edilmiştir.

Nâsiruddîn Elbânî, hadisin sahih olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰³

2.1.59. Selâmlaşmak

126. Hadis I/231

عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم إذا أتى أحدكم مجلسا فليسلم، فإن بدا له أن يجلس جلس وإن أراد أن يقوم فليسلم فليست الأولى بأحق من الأخرى

⁴⁹⁸ Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebir*, XII, 443.

⁴⁹⁹ Heysemî, *Mecme'u'z-Zevâid*, VII, 268.

⁵⁰⁰ İbn Mâce, *Menâsik*, 3.

⁵⁰¹ Tirmizî, *Hac*, 2.

⁵⁰² Nesâî, *Menâsik*, 6.

⁵⁰³ Elbânî, *Sahihu Câmiu's-Sağîr*, I, 510.

Ebu Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle demiştir.

"Sizden biri, bir meclise geldiği zaman selâm versin, ona oturması için boş bir yer bulursa otursun, kalkıp gitmek istediği zaman yine selâm verip kalksın, evvelki selâm sonraki selâmdan daha evla değildir."

Buhârî,⁵⁰⁴ Ebû Dâvûd⁵⁰⁵ ve Tirmizî,⁵⁰⁶ tahriç etmiştir.

Hadis sahihtir.

127. Hadis I/233

عبد الله بن عمرو أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقول أي الإسلام خير قال ان تطعم الطعام وتقرأ السلام على من عرفت ومن لم تعرف

Abdullah b. Amr (r.a) Peygamber'in (s.a) şöyle buyurduğunu işitti:

"Peygamberimiz, "Amellerin hangisi daha hayırlıdır"(diye soran kimseye) Yemek yedirmen ve tanıdığına-tanımadığına selam vermendir."

Ahmed b. Hanbel,⁵⁰⁷ Buhârî,⁵⁰⁸ Müslim,⁵⁰⁹ İbn Mâce,⁵¹⁰ Ebû Dâvud⁵¹¹ ve Nesâî,⁵¹² tahriç etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

128. Hadis I/235

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا ولا تؤمنوا حتى تحابوا أولا أدلكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم أفشوا السلام بينك

Ebu Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle demiştir:

⁵⁰⁴ Buhârî, Edeb'ül-Müfred, II, 378.

⁵⁰⁵ Ebû Dâvûd, Edeb, 150.

⁵⁰⁶ Tirmizî, İsti'zan, 15.

⁵⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 169.

⁵⁰⁸ Buhârî, İmân, 6- 20; İsti'zân, 9; IV, 221.

⁵⁰⁹ Müslim, İmân, 63.

⁵¹⁰ İbn Mâce, Et'ime, 1; IV, 3.

⁵¹¹ Ebû Dâvud, Edeb, 142.

⁵¹² Nesâî, İmân, 12, IV, 442.

"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız."

Ahmed b. Hanbel,⁵¹³ Müslim,⁵¹⁴ İbn Mâce,⁵¹⁵ Ebû Dâvud⁵¹⁶ ve Tirmizî⁵¹⁷ etmiştir. Tirmizî hadise "hasen sahih" demiştir.

129. Hadis I/235

عن عبد الله بن سلام قال: لما قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم المدينة انجفل الناس إليه و قيل قدم رسول الله قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم فجننت في الناس لأنظر إليه فلما استثبت وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم عرفت أن وجهه ليس بوجه كذاب وان أول شئ تكلم به أن قال أيها الناس أفشوا السلام و أطعموا الطعام و صلوا و الناس ينام تدخلون الجنة بسلام

Abdullâh b. Selâm dedi ki: " Rasûlullâh (s.a) Medine'ye geldiğinde insanlar, Rasûlullâh (s.a) geldi, Rasûlullâh (s.a) geldi, Rasûlullâh (s.a) geldi' diyerek Ona yöneldiler. Ben de O'nu görmek için insanlara katıldım. Rasûlullâh'ın (s.a) yüzünü gördüğümde anladım ki, O'nun yüzü yalancı yüzü değildir. Rasûlullâh'ın (s.a) söylediği ilk şey: Ey insanlar! Selamı yayınız, yemek yediriniz, insanlar uykudayken namaz kılınız ki, selametle cennete giresiniz"

Ahmed b. Hanbel,⁵¹⁸ Dârimî,⁵¹⁹ İbn Mâce⁵²⁰ ve Tirmizî⁵²¹ tahriç etmiştir. Tirmizî, bu hadisin "hasen-sahih" olduğunu söylemiştir.

⁵¹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 164, 167; II, 392, 442, 477, 495, 512.

⁵¹⁴ Müslim, *İmân*, 93, 94.

⁵¹⁵ İbn Mâce, *Mukaddime*, 9; I, 32.

⁵¹⁶ Ebû Dâvud, *Edeb*, 142.

⁵¹⁷ Tirmizî, *Kıyâme*, 56; *İsti'zan*, 1.

⁵¹⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 296, 323, 494; V, 452.

⁵¹⁹ Dârimî, *Salât*, 156, I, 363.

⁵²⁰ İbn Mâce, *İkâmetü's-Salât*, 174, II, 68, *Et'ime*, 1, IV, 3.

⁵²¹ Tirmizî, *Kıyâme*, 42. IV, 368- 369.

130. Hadis I/236

عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اعبدوا الرحمن وأطعموا الطعام وأفشوا السلام تدخلوا الجنان

Abdullah b. Amr'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"*Rahmana kulluk edin, selâmı yayın ve yemek yedin ki, Cennetlere giresiniz.*"

Buhârî,⁵²² Dârimî⁵²³ ve Tirmizî⁵²⁴ tahric etmiştir.

Tirmizî, hadise "hasen-sahih" demiştir.

131. Hadis I/236

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال حق المسلم على المسلم ست قيل ما هن ؟ قال إذا لقيته فسلم عليه وإذا دعاك فأجبه وإذا استنصحك فانصح له وإذا عطس فحمد الله وإذا مرض فعهده وإذا مات فاتبعه

Ebû Hüreyre'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s a.) şöyle buyurmuştur:

"*Müslümanın müslüman üzerindeki hakkı altıdır: Ona rastladığın zaman kendisine selâm ver, seni yemeğe davet ederse icâbet et. Senden öğüt isterse öğüt ver. Aksırır da Allah'a hamd ederse "yerhamükellah" (Allah sana merhamet etsin) de. Hastalanırsa kendisini ziyaret et. Ölürse cenazesinde kabre kadar onu takip et.*"

Buhârî⁵²⁵ ve Müslim⁵²⁶ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis müttfekun aleyhtir.

2.1.60. Def'-i Hacetin Âdabı

132. Hadis I/239

عن أبي أيوب الأنصاري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أتى أحدكم الغائط فلا يستقبل القبلة ولا يولها ظهره شرقوا أو غربوا

Ebû Eyyüb (r.a) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a) buyurdular ki:

⁵²² Buhârî, Edebü'l-Müfred, 340.

⁵²³ Dârimî, Et'ime, 39.

⁵²⁴ Tirmizî, Et'ime, 45.

⁵²⁵ Buhârî, Cenâiz, 2.

⁵²⁶ Müslim, Selâm, 4-6.

"Helâya gittiğiniz vakit, (abdest bozarken) kibleye ne önünüzü ne de arkanızı dönmeyin. Fakat yüzünüzü doğuya ve battıya dönderin."

Buhârî,⁵²⁷ Müslim,⁵²⁸ Ebû Dâvud,⁵²⁹ Tirmizî⁵³⁰ ve Nesâî⁵³¹ tahriç etmiştir.

Hadis müttfekun aleyhtir.

2.1.61. Müminlerin Birbirlerini Allah İçin Ziyaret Etmeleri

133. Hadis I/240

عن علي قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من أتى أخاه المسلم عاندا مشى في خرافة الجنة حتى يجلس فإذا جلس غمرته الرحمة فإن كان غدوة صلى عليه سبعون ألف ملك حتى يمسي وإن كان مساء صلى عليه سبعون ألف ملك حتى يصبح

Alî b. Ebî Tâlib'den (r.a): şöyle demiştir: Ben, Rasûlullah'dan (s.a) işittim.

Buyurdu ki:

"Hasta ziyaretçisi olarak müslüman kardeşinin yanına varan bir kimse, hastanın yanında oturuncaya kadar Cennet meyvelerini kopara kopara (Cennet meyveleri içinde) yürümüş olur. Oturduğu zaman rahmet onu kaplar. Eğer ziyareti sabahleyin olursa geceleyinceye kadar yetmiş bin melek ona duâ ve istiğfar eder. Ziyareti akşam olursa sabahlayıncaya kadar yetmiş bin melek ona duâ ve istiğfar eder."

Ahmed b. Hanbel,⁵³² Müslim,⁵³³ İbn Mâce⁵³⁴ ve Tirmizî,⁵³⁵ tahriç etmiştir.

Hadis sahihtir.

⁵²⁷ Buhârî, Vudü, 11, Salât, 29.

⁵²⁸ Müslim, Tahâret, 59.

⁵²⁹ Ebu Dâvud, Tahâret, 4, 9.

⁵³⁰ Tirmizî, Tahâret, 6, 8.

⁵³¹ Nesâî, Tahâret, 19, 20, 21.

⁵³² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 81, 91, 138.

⁵³³ Müslim, Birr, 40, 41.

⁵³⁴ İbn Mâce, Cenâiz, 2.

⁵³⁵ Tirmizî, Cenâiz, 4.

134. Hadis I/242

عن معاذ رضي الله عنه عن النبي قال يقول الله تبارك وتعالى وجبت محبتي للمتحابين في وللمتجال في وللمتزاورين في وللمتبادلين في

Muaz b. Cebel (r.a) naklediyor: “Rasûlullah (s.a) buyurdular ki:

“Allah Tebareke ve Teaâla Hazretleri şöyle hükmetti: “Benim rızam için birbirlerini sevenlere, benim için bir araya gelenler, benim için birbirlerini ziyaret edenlere ve benim için birbirlerine harcayanlara sevgim vacip olmuştur.”

Ahmed b. Hanbel,⁵³⁶ Muvatta⁵³⁷ ve Hâkim,⁵³⁸ Müstedrek'te Muaz b. Cebel'den (r.a) (r.a) rivâyet edilmiştir.

Hâkim, bu rivâyet için “şeyhayn şartlarına uygundur,“ sahihtir,” demiştir.

2.1.62. İlim ve Âlim

135. Hadis I/251

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا اجتمع العالم و العابد على الصراط قيل للعابد: ادخل الجنة و تنعم بعبادتك و قيل للعالم قف هنا فاشفع لمن أحببت فإنك لا تشفع لأحد إلا شفعت فقام مقام الأنبياء

İbn Abbâs'ın (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Âlim ve âbid sırat üzerinde bir araya geldiklerinde âbide: ‘Sen cennete gir ve ibâdetlerin sayesinde nimetlerden istifade et!’ denilir. Âlime ise: ‘Sen burada dur! Sevdiklerine şefaât et, şefaât etmek istediklerine şefaât et!’ denilir. Zîra o enbiyâlar makamındadır."

İbn Abbâs'tan, Deylemî (509/1115)⁵³⁹ tahriç etmiştir. Ebû Umâme'den, Münzirî (656/1258)⁵⁴⁰ tahriç etmiştir. Münzirî rivayetin zayıf olduğunu söyler.

136. Hadis I/252

عن عائشة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أتى على يوم لا ازداد علما يقربني الى الله تعالى فلا بورك لي في طلوع الشمس ذلك اليوم

Aişe'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

⁵³⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 233.

⁵³⁷ Muvatta, *Şi'r*, 16.

⁵³⁸ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 186.

⁵³⁹ Deylemi, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 326.

⁵⁴⁰ Münzirî, *Tergîb ve Terhîb*, I, 57.

“Bana bir gün gelir de o gün beni Allah Teâlâya yaklaştıran ilim ziyade olmazsa o gün güneşin doğuşu bana mübârek olmasın.”

Aclûnî⁵⁴¹ Taberânî'nin,⁵⁴² Ebû Nuaym'dan⁵⁴³ naklettiğini söyler. Aclûnî hadisin senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir.

137. Hadis I/254

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"Her kime Allah hayır dilerse, onu dinde fakih kılar."

Ahmed b. Hanbel,⁵⁴⁴ Dârimî,⁵⁴⁵ Buhârî,⁵⁴⁶ Müslim,⁵⁴⁷ İbn Mace⁵⁴⁸ ve Tirmizî⁵⁴⁹ tahriç etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.62.1. Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenmek ve Öğretmek

138. Hadis I/256

عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الذي ليس في جوفه شئ من القران كالتب الخرب

İbn Abbas'ın (r.a.) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"Ezberinde Kur'an'dan hiçbir sey bulunmayan kişi, harabeye dönen ev gibidir."

⁵⁴¹ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 367-368.

⁵⁴² Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, VIII,188.

⁵⁴³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 148.

⁵⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 306; II, 234; IV, 92.

⁵⁴⁵ Dârimî, *Mukaddime*, 24.

⁵⁴⁶ Buhârî, *İlim*, 10, *Humus*, 7, *İ'tisam*, 10.

⁵⁴⁷ Müslim, *İmare*, 175, *Zekât*, 98,100.

⁵⁴⁸ İbn Mace, *Mukaddime*, 17.

⁵⁴⁹ Tirmizî, *İlim*, 1.

Ahmed b.Hanbel'in (241/855)⁵⁵⁰ Tirmizî'nin (279/892)⁵⁵¹ Hâkim'in (405/1011)⁵⁵² İbn Abbâs'tan rivâyet ettiği hadis için Hâkim'in (405/1011) sahîh değerlendirmesinde bulunduğunu, ancak senetteki Kâbûs b. Ebî Zabyân için Zehebî (748/1348),⁵⁵³ hadis rivâyetinde gevşektir, değerlendirmesini yapmaktadır.

Tirmizî isnadının "hasen-sahih" olduğunu söylerken, Elbânî,⁵⁵⁴ hadis için zayıf demektedir.

139. Hadis I/257

عن عثمان بن عفان قال قال النبي صلى الله عليه وسلم إن أفضلكم من تعلم القرآن وعلمه

Osman bin Affân'dan (r.a) rivâyet edildiğine göre; Resûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenidir."

Ahmed b.Hanbel,⁵⁵⁵ Dârimî,⁵⁵⁶ Buhârî,⁵⁵⁷ İbn Mace,⁵⁵⁸ Ebû Dâvûd⁵⁵⁹ ve Tirmizî,⁵⁶⁰ Tirmizî,⁵⁶⁰ Osman bin Affân'dan (r.a) rivâyet etmiştir.

Tirmizî hadise "hasen sahih" demiştir.

140. Hadis I/257

عن ابوسعدة الخدرى قال النبي صلى الله عليه وسلم من شغله قراءة القرآن عند عاني ومسألتي اعطيته ثواب الشاكرين

Ebû Saîd Hudrî'den (r.a) rivâyet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

⁵⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 223.

⁵⁵¹ Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 18.

⁵⁵² Hâkim, *Müstedrek*, II, 773.

⁵⁵³ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, III, 367.

⁵⁵⁴ Elbânî, *Zaifu'l-Câmi's-Sagîr*, II, 25

⁵⁵⁵ Ahmed b.Hanbel, *Müsned*, I, 57, 58, 69, 153.

⁵⁵⁶ Dârimî, *Fedâilu'l-Kur'an*, 2.

⁵⁵⁷ Buhârî, *Fedâilu'l-Kur'an*, 21.

⁵⁵⁸ İbn Mâce, *Mukaddime*, 16.

⁵⁵⁹ Ebû Dâvûd, *Salat*, 349.

⁵⁶⁰ Tirmizî, *Fedâilu'l-Kur'an*, 15.

"Bir kimsenin Kur'an okuması, kendisini bana dua etmekten ve benden bir şey istemekten alırsa, ben ona sükredenlerin sevabını veririm."

Dârimî⁵⁶¹ Tirmizî,⁵⁶² tahriç etmiştir.

Tirmizî hadis, "hasen-garip"tir, der.

2.1.62.2. Allah'tan Hakkıyla Korkanlar Âlimlerdir

141. Hadis I/258

عن أبي ذر قال قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم يا أبا ذر لأن تغدو فتعلم آية من كتاب الله خير لك من أن تصلى مائة ركعة ، ولأن تغدو فتعلم فتعلم بابا من العلم عمل به أو لم يعمل به خير لك من أن تصلى ألف ركعة

Ebû Zer'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a):

"Ey Ebâ Zerr! Sabahleyin evinden çıkıp Kur'ân'dan bir ayet öğrenmen senin için yüz rekât nafîle namaz kılmandan daha hayırlıdır. Yine sabahleyin evinden çıkıp mükellefîn ameli ile ilgili olan veya olmayan ilimden bir babı öğrenmen (senin için) bin rekât nafîle namazdan daha hayırlıdır."

İbn Mâce,⁵⁶³ Ebu Zer'den (r.a) rivâyet etmiştir. İbn Mâce hadis sahihtir, der.

2.1.63. Yolculuk Âdabı

142. Hadis I/261

عن ابن عمر قال النبي صلى الله عليه وسلم إذا اجتمع القوم في سفر فليجمعوا نفقاتهم عند أحدهم فإنه أطيّب لنفوسهم و أحسن لأخلاقهم

İbn Ömer'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Bir kavim bir seferde bir araya gelirlerse, yiyeceklerini içlerinden birinin yanında toplansınlar. Zira böyle yapmaları hem nefisleri için daha iyi ve hem de ahlakları için daha güzeldir."⁵⁶⁴

⁵⁶¹ Dârimî, Fedâilu'l-Kur'an, 6.

⁵⁶² Tirmizî, Fedâilu'l-Kur'an, 24.

⁵⁶³ İbn Mâce, Sünne, 16.

⁵⁶⁴ Hâkim, Müstedrek, III, 70.

143. Hadis I/262

عن أبي سلمة بن عبد الرحمن قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا اجتمع ثلاثة مسلمين في سفر فليؤمهم أقرؤهم لكتاب الله وإن كان أصغرهم فإذا أممهم فهو أميرهم

Ebû Seleme'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Bir yolculukta üç müslüman birleşirse onlardan Kur'an-ı Kerîmi iyi okuyan imam olsun, yaş itibarı ile her ne kadar küçük olsa dahi. İmam aynı zamanda sizlerin de emiridir."

İbn Ebî Şeybe,⁵⁶⁵ *Musannef*'inde Beyhakî,⁵⁶⁶ *Şuabül-İman* 'ında Ebû Seleme'den (r.a.) rivâyet etmiştir.

Elbânî⁵⁶⁷ hadise "sahih" demiştir.

2.1.64. Allah Bir Kulu İçin Hayır Murâd Ederse

2.1.64.1.Kanaat sahibi kılar

144. Hadis I/263

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم إذا أراد الله بعبد شرا جعل فقره بين عينيه وإذا أراد الله بعبد

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allah bir kuluna hayır dilediği zaman onun zenginliğini kalbinde yaşatır: ona kalb zenginliği verir. Takvayı yani Allah korkusunu gönlünde yerleştirir. Allah bir kuluna da şer dilediği vakit fakirliğini iki gözünün önüne getirip gösterir."

Deylemî,⁵⁶⁸ Hâkim,⁵⁶⁹ İbn Hıbban⁵⁷⁰ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir. Şuayb Arnavud, hadisin "hasen" olduğunu belirtmiştir.

⁵⁶⁵ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 302.

⁵⁶⁶ Beyhakî, *Şuabül-İman*, I, 344.

⁵⁶⁷ Elbânî, *Sahihu Câmiu's-Sağîr*, I, 764.

⁵⁶⁸ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 243.

⁵⁶⁹ Hâkim, *Müstedrek*, II, 214.

⁵⁷⁰ İbn Hıbban, *Sahih*, XIV, 100.

2.1.64.2. Duygularımı Uyanık Kılar

145. Hadis I/265

عن أبي ذر عن النبي صلى الله عليه وسلم إذا أراد الله بعبد خيرا فتح له قفل قلبه، وجعل فيه اليقين والصدق، وجعل قلبه واعيا لما سلك فيه، وجعل قلبه سليما ولسانه صادقا وخليفته مستقيمة، وجعل أذنه سمیعة وعينه بصيرة

Ebû Zer'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allah bir kuluna hayır murad ederse onun kalbinin hicabını giderir ve o kalbe yakîn ve sıdk kor ve kalbini, içine konanları hıfz eder bir kab gibi kılar ve kalbini selim kılar. Lisanını da sâdik, tabiatını da müstakim kılar ve kulağını işitici, gözünü de görücü kılar." Deylemî⁵⁷¹ ve Suyutî⁵⁷² Ebû Zer'den (r.a) rivâyet etmiştir. Elbânî,⁵⁷³ bu hadisin olduğunu söylemiştir.

2.1.64.3. Dinde Fakih Kılar

146. Hadis I/272

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم إذا أراد الله بأهل بيت خيرا فقههم في الدين، ووفر صغيرهم كبيرهم، ورزقهم الرفق في معيشتهم، والقصد في نفقاتهم، وبصرهم عيوبهم فيتوبوا منها؛ وإذا أراد بهم غير ذلك تركهم هملا

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allahü teâlâ bir ev halkına hayır murad ettiğinde, onları dinde fakih kılar. Küçükleri, büyüklerine hürmet eder. Onlara rızıkları hususunda kolaylık verir. Ve nafakalarında iktisatlı kılar. Kendilerine ayıplarını gösterir ve onlar da hemen tövbe ederler. Allahü Teâlâ bir ev halkına da hayırdan başkasını murad ederse, onları kendi hallerine bırakır."

Deylemî⁵⁷⁴ ve Suyutî⁵⁷⁵ Enes b. Malik'ten (r.a) rivâyet etmiştir.

Elbânî,⁵⁷⁶ hadisin " mevzu" olduğunu söylemiştir.

2.1.65. Dile Hâkimiyet Saadete, Yalancılık Felâkete Götürür

⁵⁷¹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 1.

⁵⁷² Suyutî, *Camiü's-Sağir*, I, 28.

⁵⁷³ Elbânî, *Silsiletü Ehâdîsi'd- Da'ife ve'l- Mevdû'a*, V, 253.

⁵⁷⁴ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 251.

⁵⁷⁵ Suyutî, *Camiü's-Sağir*, I, 388.

⁵⁷⁶ Elbânî, *Silsiletü Ehâdîsi'd- Da'ife ve'l- Mevdû'a*, II, 251.

147. Hadis I/275

عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم إذا أراد الله بعبد خيرا فقهه في الدين، و زهده في الدنيا، وبصره عيوبها

Enes b. Malik'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ bir kuluna hayır murad ederse onu dinde fakih kılar, dünyada zühd ve tak'va sahibi olur ve ayıplarını görüp onların da ıslahına çalışır ve başkalarının kusur ve kabahatları ile meşgul olmayı abes addederler."

Deylemî⁵⁷⁷ ve Beyhâkî⁵⁷⁸ Enes b. Malik'ten (r.a.) rivâyet etmiştir.

Elbânî,⁵⁷⁹ bu hadisin "zayıf" olduğunu söylemiştir.

148. Hadis I/275

عن أبي سعيد عن النبي صلى الله عليه وسلم إذا أصبح ابن آدم فإن الأعضاء كلها تكفر اللسان فتقول اتق الله فينا فإنما نحن بك فإن استقمتم استقمنا وإن اعوججت اعوججنا

Ebû Said'in (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

*"Âdemoğlu sabaha dâhil olduğu vakitte bütün âzâlar dile tenezzül edip yalvarırlar derler ki: Bizim hakkımızda Allah'tan kork, çünkü biz muhakkak ancak senin ile ya istikamet eder veya yanılırız, eğer sen doğru olursan biz de sana tebaiyyet ile doğru oluruz ve eğer sen yanılırsan biz de sana tebaiyyetle yanılırız."*⁵⁸⁰

Tirmizî⁵⁸¹ tahric etmiştir. Hadis için "sahih" demiştir.

149. Hadis I/278

عن ابى امام عن النبي صلى الله عليه وسلم قال أنا زعيم ببيت في ربض الجنة لمن ترك المراء وإن كان محقا ، وبيت في وسط الجنة لمن ترك الكذب وإن كان مازحا ، وبيت في أعلى الجنة لمن حسن خلقه

Ebû Ümame'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Ben, haklı bile olsa münakaşayı terkedene kimseye cennetin kenarında bir köşkü garanti ediyorum. Şaka bile olsa yalanı terkedene de cennetin ortasında bir köşkü, ahlaki güzel olana da cennetin en üstünde bir köşkü garanti ediyorum."

⁵⁷⁷ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, IV, 219.

⁵⁷⁸ Beyhaki, *Şuabül-İman*, XI, 237.

⁵⁷⁹ Elbânî, *Silsiletu Ehâdisi'd- Da'ife ve'l-Mevdû'a*, V, 248.

⁵⁸⁰ Tirmizî, *Zühd*, 61.

⁵⁸¹ Tirmizî, *Zühd*, 61.

Ebû Dâvûd⁵⁸² ve Taberânî,⁵⁸³ tahriç etmiştir. Ebû Dâvûd, Ebû Ümame'den rivâyet edilen hadisin "sahih" olduğunu ifade etmiştir.

150. Hadis I/278

ولما سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم: أي الناس أفضل؟ قال: كل محمود القلب، صدوق اللسان. قالوا صدوق اللسان نعرفه فما هو محمود القلب قال عليه الصلاة والسلام هو التقي النقي لا إثم فيه ولا بغي ولا غل ولا حسد

Abdullah b. Amr'ın (r.a.) naklettiği bir rivâyete göre, Rasûlullah (s.a):

"İnsanların en üstünü kimdir? Diye soruldu.

Efendimiz, "Kalbi mahmûm, doğru sözlü olan herkes" diye mukabelede bulundu.

Ashab ise: "Doğru sözlülüğün ne anlama geldiğini biliyoruz ama "mahmûmü'l kalb" ne demektir? Diye sordu.

Efendimiz' de (s.a) şöyle buyurdular:

Bu Allah'tan korkan tertemiz kalptir, içinde hiç bir günah, zulüm, kin ve haset yoktur."

İbn Mâce,⁵⁸⁴ Ebu Nuaym,⁵⁸⁵ Münziri,⁵⁸⁶ Abdullah b. Amr'dan (r.a.) rivâyet etmiştir.

Hadis sahihtir.

151. Hadis I/278

عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الصدق بر وإن البر يهدى إلى الجنة وإن العبد ليتحرى الصدق حتى يكتب عند الله صديقاً وإن الكذب فجور وإن الفجور يهدى إلى النار وإن العبد ليتحرى الكذب حتى يكتب كذاباً

Abdullah b. Mesûd'dan (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk insanı iyiliğe, iyilik de cennete götürür. İnsan, doğru olmaya ve doğruluğu aramaya devam ederse, sonunda Allah katında "Doğru" diye kaydedilir. Yalandan sakınınız. Çünkü yalan, insanı günaha, günahda cehenneme sürükler. Kul yalan söylemeye ve yalan peşinde koşmaya devam ederse; sonunda Allah katında "Yalancı" diye kaydedilir."

⁵⁸² Ebû Dâvûd, Edeb, 7.

⁵⁸³ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, VIII, 98.

⁵⁸⁴ İbn Mâce, Zühd, 24.

⁵⁸⁵ Ebu Nuaym, *Hilye*, I, 240.

⁵⁸⁶ Münziri, *Terğîb*, III, 551.

Ahmed b. Hanbel,⁵⁸⁷ Dârimî,⁵⁸⁸ Buhârî,⁵⁸⁹ Müslim⁵⁹⁰ ve Tirmizî,⁵⁹¹ tahriç etmiştir.

Hadis müttetekun aleyhtir.

152. Hadis I/280

عن عبد الله بن عمرو أن النبي صلى الله عليه وسلم قال أربع من كن فيه كان منافقا خالصا ومن كانت فيه خصلة منهن كانت فيه خصلة من النفاق حتى يدعها إذا أوتمن خان وإذا حدث كذب وإذا عاهد غدر وإذا خاصم فجر

Abdullah b. Amr (r.a) tahdîs etti ki, Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Dört şey her kimde bulunursa hâlis münafık olur; her kimde bunların bir parçası bulunursa onu bırakıncaya kadar kendisinde münafıklıktan bir huy kalmış olur. Bunlar şunlardır: Kendisine bir şey emniyet edildiği zaman hıyanet etmek; söz söylerken yalan söylemek; ahd ettiğinde ahdini tutmamak; husûmet zamanında da haktan ayrılmaktır."

Ahmed b. Hanbel,⁵⁹² Buhârî,⁵⁹³ Müslim,⁵⁹⁴ Ebû Dâvûd,⁵⁹⁵ Tirmizî⁵⁹⁶ ve Nesâî⁵⁹⁷ tahriç etmiştir.

Hadis müttetekun aleyhtir.

153. Hadis I/282

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا يزيكهم ولا ينظر إليهم ، ولهم عذاب أليم : شيخ زان ، وملك كذاب ، وعائل مستكبر

Ebû Hüreyre'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

⁵⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 384, 406, 432.

⁵⁸⁸ Dârimî, *Rikâk*, 7.

⁵⁸⁹ Buhârî, *Edeb*, 69.

⁵⁹⁰ Müslim, *Birr*, 103, 104, 105.

⁵⁹¹ Tirmizî, *Birr*, 46.

⁵⁹² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 189, 198.

⁵⁹³ Buhârî, *Îmân*, 23, *Mezâlim*, 18, *Cizye*, 17.

⁵⁹⁴ Müslim, *Îman*, 106.

⁵⁹⁵ Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 15.

⁵⁹⁶ Tirmizî, *Îman*, 14.

⁵⁹⁷ Nesâî, *Îmân*, 20.

"Üç kişi vardır ki. Kıyamet gününde Allah onlarla konuşmaz. Onları tezkiye de etmez. Hem onlara elim bir azâb vardır. Bunlar: zina eden ihtiyar, yalancı devlet reisi ve büyüklenen fakirdir."

Müslim⁵⁹⁸ ve Nesâî,⁵⁹⁹ tahriç etmiştir.

Hadis sahihtir.

2.1.66. Besmele'nin Fezâili

2.1.66.1. Yemek yerken

154. Hadis I/282

عن عائشة قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأكل طعاما في ستة نفر من أصحابه فجاء أعرابي فأكله بلقمتين فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أما أنه لو كان قال بسم الله لكفاكم فإذا أكل أحدكم طعاما فليقل بسم الله فإن نسي أن يقول بسم الله في أوله فليقل بسم الله في أوله وآخره

Hz. Aişe (r.a) dedi ki; " Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Ashabından altı kişi ile bir yiyecek yiyordu. Derken bir bedevi geldi ve onu iki lokmada yiyip (bitirdi). Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: "Bakınız, şayet O, Allah'ın adını ansaydı (besmele çekseydi, yemek) size yetecekti! Binaenaleyh, biriniz (bir şey) yediğinde Allah'ın ismini ansın, (besmele çeksin). Şayet Allah'ın ismini anmayı (başında) unutursa;"bismallah evvelehu ve ahireh" başında ve sonunda Allah'ın adıyla (başlarım!)" desin.

İbn Mâce⁶⁰⁰ ve Dârimî,⁶⁰¹ Hz.Aişe'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadise, Elbânî⁶⁰² "hasen" demiştir.

2.1.66.2. Eve Giriş ve Çıkışta

155. Hadis I/287

عن جابر بن عبد الله أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقول إذا دخل الرجل بيته فذكر الله عند دخوله وعند طعامه قال الشيطان لا مبيت لكم ولا عشاء وإذا دخل فلم يذكر الله عند دخوله قال الشيطان أدركتم المبيت وإذا لم يذكر الله عند طعامه قال أدركتم المبيت والعشاء

Câbir b. Abdullah (r.a) Peygamber'i (s.a) şöyle derken işitmiştir:

⁵⁹⁸ Müslim, İman, 172.

⁵⁹⁹ Nesâî, Zekât, 77.

⁶⁰⁰ İbn Mace, Et'ime, 7.

⁶⁰¹ Dârimî, Et'ime, 15.

⁶⁰² Elbânî, *Sahîhu Câmiu's-Sağîr*, I, 381.

"Bir adam evine girerken besmele çekerek girerse ve yemek yerken de (besmele çekerek yerse), şeytan (arkadaşlarına): (Burada) sizin için geceleme (imkânı da) yok, akşam yemeği de yok, der. Eğer (adam evine) girerken Allah'ı anmadan girerse şeytan (arkadaşlarına: Burada) geceleme (imkânın)a kavuştunuz, der. Eğer yemeği yerken de Allah'ın adını anmamışsa (şeytan arkadaşlarına: Burada) geceleme ve akşam yemeği (yeme imkânı)na kavuştunuz, der."

Ebû Dâvud⁶⁰³ ve İbn Hibbân⁶⁰⁴ tahric etmiştir. Hadisi Şuayb Arnavud, "Müslim'in "Müslim'in şartlarına göre sahihtir." şeklinde değerlendirmektedir.

2.1.66.3. Bir İşe Başlarken

156. Hadis I/293

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَمْ يُبْدَأْ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرُ وَفِي لَفْظٍ فَهُوَ أَجْذَمُ وَفِي لَفْظٍ فَهُوَ أَقْطَعُ

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Besmelesiz başlanan her iş, sonuçsuz kalır."

Ebû Dâvud⁶⁰⁵ Ebu Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir. Bu hadis için; "hasen"⁶⁰⁶ diyenler olmakla birlikte Suyûtî⁶⁰⁷ ve Elbânî⁶⁰⁸ "zayıf"tır,⁶⁰⁹ diyenler arasındadır.

2.1.67. Ölümüne Hazır Olmak

157. Hadis I/296

عن جابر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا حضر الإنسان الوفاة جمع له كل شيء يمنعه عن الحق فيجعل بين عينيه فعند ذلك يقول رب ارجعون لعلني اعمل صالحا فيما تركت

Câbir b. Abdullah, (r.a) Peygamber'den (s.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamber şöyle buyurdu:

⁶⁰³ Ebû Dâvud, Eti'me, 15.

⁶⁰⁴ İbn Hibbân, *Müsned*, Şuayb Arnavud tahkîkli baskı, III, 100.

⁶⁰⁵ Ebû Dâvud, Sünen, IV, 260; Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, I, 866.

⁶⁰⁶ Aclûnî, *Kesfü'l-Hafâ*, II, 959.

⁶⁰⁷ Suyûtî, *Câmi'u's-Sagîr*, II, 92.

⁶⁰⁸ Elbânî, *İrvâü'l-Galîl*, I, 29.

⁶⁰⁹ Suyûtî, *Câmi'u's-Sagîr*, II, 92; Elbânî, *İrvâü'l-Galîl*, I, 29.

"İnsanın ölümü gelince onu haktan meneden her şey toplanıp gözönüne serilir. O zaman o insan der ki: Rabbim beni öldürme, geri çevir, umarım ki bundan sonra güzel ameller eder, terk ettiklerimi telâfi ederim."

Suyûtî,⁶¹⁰ Câbir b. Abdullah'tan (r.a) rivâyet etmiştir. Hadis sahihtir.

2.1.68. Zina ile İman Bir Arada Bulunmaz

158. Hadis I/304

عن أبو هريرة رضي الله عنه إن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا زنى العبد خرج منه الإيمان فكان على رأسه كالظلة، فإذا أفلح رجع إليه الإيمان

Hz Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Kul zina ettiği vakit ondan iman çıkar ve başı üstünde bir gölge gibi durur. Zinadan ayrıldığı zaman iman kendisine rücu eder. Yani iman nuru o sırada gider, bilâhare rücu eder."

Ebû Dâvud,⁶¹¹ Tirmizî,⁶¹² Hâkim⁶¹³ ve Heysemî⁶¹⁴ tahriç etmiştir.

Hadis sahihtir.

159. Hadis I/307

عن أبو هريرة رضي الله عنه إن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن ولا يشرب الخمر حين يشربها وهو مؤمن ولا يسرق السارق حين يسرق وهو مؤمن

Ebu Hüreyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Zani, mü'min olduğu halde zina etmez, içki içen, mü'min olduğu halde içki içmez, hırsızlık yapan da, mü'min olduğu halde hırsızlık yapmaz."

⁶¹⁰ Suyûtî, *Dürru'l-mensûr*, V, XV.

⁶¹¹ Ebû Dâvud, *Sünnet*, 16.

⁶¹² Tirmizî, *İman*, 11.

⁶¹³ Hâkim, *Müstedrek*, 1,22.

⁶¹⁴ Heysemî, *Mecmeu'-z- Zevâid*, 1, 368.

Ahmet, b.Hanbel,⁶¹⁵ Dârimî,⁶¹⁶ Buhârî,⁶¹⁷ Müslim⁶¹⁸ ve Nesâî,⁶¹⁹ Eşribe, Ebu Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

160. Hadis I/310

عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال قلت يا رسول الله أي الذنب أعظم قال أن تجعل لله ندا وهو خلقك قلت ثم أي قال أن تقتل ولدك من أجل أن يطعم معك قلت ثم أي قال أن تزاني حليلة جارك

Abdullâh b. Mesûd'un şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

"Dedim ki: "Ey Allah'ın Resulü! Allah nezdinde en büyük günah hangisidir?"

"Seni yaratmış olan Allah'a eş koşmandır!" buyurdular.

"Sonra hangisidir?" dedim.

"Seninle birlikte yiyecek diye, evladını öldürmendir!" buyurdular. Ben yine:

"Sonra hangisidir?" dedim.

"Komşunun helalliği ile zina etmendir!"

Ahmed b. Hanbel,⁶²⁰ Buhârî,⁶²¹ Müslim,⁶²² Ebû Dâvud⁶²³ ve Nesâî,⁶²⁴ tahriç etmiştir. Hadîsin pek çok tarikî vardır. Elbânî⁶²⁵ bu şekliyle kaynaklarda "sahîh" olarak geçmektedir, der.

Hadis müttefekun aleyhtir.

⁶¹⁵ Ahmet, b.Hanbel, *Müsned*, II,317, 376, 386, 479.

⁶¹⁶ Dârimî, Eşribe, 11.

⁶¹⁷ Buhârî, *Mezâlim*, 30, Eşribe, 1.

⁶¹⁸ Müslim, *İmân*, 4.

⁶¹⁹ Nesâî, Eşribe, 42.

⁶²⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 434.

⁶²¹ Buhârî, *Edeb*, 20.

⁶²² Müslim, *İman*, 141.

⁶²³ Ebû Dâvud, *Talak*, 50.

⁶²⁴ Nesâî, *Tahrîmu'd-Dîn*, 4.

⁶²⁵ Elbânî, *Sahihu Tergîb ve Terhîb*, II, 307; *İrvâü'l-Galîl*, I, 465; *Zilâlü'l-Cenne*, I, 169.

161. Hadis I/310

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال سبعة يظلهم الله في ظله يوم لا ظل إلا ظله الإمام العادل وشاب نشأ بعبادة الله ورجل قلبه معلق في المساجد ورجلان تحابا في الله اجتمعا عليه وتفرقا عليه ورجل دعت امرأته ذات منصب وجمال فقال إني أخاف الله ورجل تصدق بصدقة فأخفاها حتى لا تعلم يمنه ما تنفق شماله ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s a) şöyle buyurmuştur: *"Yedi kişi ki, Allah onları kendi gölgesinden başka gölge olmayan günde, gölgesi altında gölgelendirecektir: adaletli imâm; Rabb'ine ibâdet içinde yetişmiş genç; gönlü mescidlere bağlı olan kimse; Allah yolunda sevişip, buluşmaları da ayrılmaları da buna müstenid olan iki kimsenin her biri; mevki' ve güzellik sahibi bir kadın kendisini istediği hâlde: Ben Allah'tan korkarım diyen erkek; infâk ettiğinde, sol tarafının, sağ tarafının ne infâk etmekte olduğunu bilmeyeceği kadar gizli sadaka veren kimse; tenhâ yerde Allah 'ı zikir edip de, iki gözü dolup taşan kimse."*

Buhârî,⁶²⁶ Müslim,⁶²⁷ Tirmizî⁶²⁸ ve Nesâî,⁶²⁹ tahriç etmiştir. Ebû Hüreyre tahriç etmişlerdir.

Bu hadis başka şekillerde Mâlik b. Enes'den (r.a) rivâyet edilmiştir.⁶³⁰

Hadis müttfekun aleyhtir.

162. Hadis I/310

عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ، عن رسول الله صلى الله عليه وسلم؛ أنه قال "بينما ثلاثة نفر يمشون أخذهم المطر. فأووا إلى غار في جبل. فأنحطت على فم غارهم صخرة من الجبل. فانطبقت عليهم. فقال بعضهم لبعض: انظروا أعمال عملتموها صالحة لله، فادعوا الله تعالى بها، لعل الله يفرجها عنكم. فقال أحدهم: اللهم! إنه كان لي والدان شيخان كبيران. وامرأتي. ولي صببية صغار أرى عليهم. فإذا أرحت عليهم، حلبت فبدأت بوالدي فسقيتهما قبل بني. وأنه نأى بي ذات يوم الشجر. فلم أت حتى أمسيت فوجدتهما قد ناما. فحلبت كما كنت أحلب. فجننت بالحلاب. فقامت عند رؤوسهما. أكره أن أوقظهما من نومهما. وأكره أن أسقي الصبية قبلهما. والصببية يتضاغون عند قدمي. فلم يزل ذلك دأبي ودأبهم حتى

⁶²⁶ Buhârî, Ezan, 36, Zekât, 16, Rikak, 24, Hudûd, 19.

⁶²⁷ Müslim, Zekât, 91.

⁶²⁸ Tirmizî, Zühd, 53.

⁶²⁹ Nesâî, Kudat, 2.

⁶³⁰ Buhârî, Ezan, 36, Zekât, 16, Hudûd, 19, Rikak, 24; Müslim, Zekât,30,91; Tirmizî, Zühd, 53; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II,439; Beyhâkî, *Sünenü'l- kübrâ*, IV, 317.

طلع الفجر. فإن كنت تعلم أني فعلت ذلك ابتغاء وجهك، فافرج لنا منه فرجة، نرى منه السماء. ففرج الله منه فرجة. فأروا منها السماء. وقال الآخر: اللهم! إنه كان لي ابنة عم أحببتها كأشد ما يحب الرجال من النساء. وطلبت إليها نفسها. فأبت حتى آتيتها بمائة دينار. فتعبت حتى جمعت مائة دينار. ففجنتها بها. فلما وقعت بين رجليها. قالت يا عبدالله! اتق الله. ولا تفتح الخاتم إلا بحقه. فقمت عنها. فإن كنت تعلم أني فعلت ذلك ابتغاء وجهك، فافرج لنا منها فرجة. ففرج لهم. وقال الآخر: اللهم! إنني كنت استأجرت أجيرا بفرق أرز. فلما قضى عمله قال: أعطني حقي. فعرضت عليه فرقه فرغ عنه. فلم أزل أزرقه حتى جمعت منه بقرا ورعائها. فجاءني فقال: اتق الله ولا تظلمني حقي. فقلت: اذهب إلى تلك البقر ورعائها. فخذها. فقال: اتق الله ولا تستهزئ بي فقلت: إنني لا أستهزئ بك. خذ ذلك البقر ورعائها. فأخذه فذهب به. فإن كنت تعلم أني فعلت ذلك ابتغاء وجهك، فافرج لنا ما بقي

Abdullah b. ömer (r.a) dedi ki; " Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Bir zamanlar üç kişi yolda giderlerken kendilerini yağmur tutmuş ve dağda bir mağaraya sığınmışlar. Arkasından mağaranın ağzına dağdan bir kaya düşmüş ve onları kapamış. Bunun üzerine yolcular birbirlerine:

— *Bakın Allah için sâlih amel işledinizse, o ameller vasıtasıyla Allah'a duâ edin. Ola ki, Allah bu kayayı sizden açar, demişler, içlerinden biri:*

— *Allahum! Benim iki ihtiyar geçkin ana-babamla, bir karım ve küçük çocuklarım vardı. Onlara iyi bakardım. Hayvanlarımı yanlarına geldiğim vakit süt sağar, evvelâ annemle babamdan başlayarak çocuklarımdan önce onlara içirirdim. Şu var ki: Bir gün ağaçlık beni uzaklara götürdü de akşamlayıncaya kadar gelemedim. Ve onları uyumuş buldum. Hemen evvelce yaptığım gibi süt sağdım. Ve kabı getirerek başlan ucuna dikildim. Onları uykularından uyandırmaya kıyamıyor; çocuklara da onlardan evvel süt vermekten çekiniyordum. Benim ve çocukların hâli bu minval üzere fecir doğuncaya kadar devam etti. Eğer benim bunu senin rızanı dileyerek yaptığını biliyorsan, bu kayadan bize bir mikdandır; arala da, ondan gökyüzünü görelim, demiş. Bunun üzerine Allah kayanın bir mikdandır aralamış ve ondan gökyüzünü görmüşler. Diğeri: Allahum! Benim bir amcam kızı vardı. Onu erkeklerin kadınları sevmesinin en son derecesiyle sevmiştim. Ondan kendisiyle evlenmek talep ettim. Ama o, kendisine yüz altın getirmediği bunu kabul etmedi. (Çalışıp) Yoruldum. Nihayet yüz altını topladım ve ona götürdüm. Ayaklarının önüne oturduğumda:*

— *Ey Allah'ın kulu! Allah'dan kork ve bu mührü nahak yere açma! Dedi. Ben de yanından kalktım. Eğer bunu senin rızanı dileyerek yaptığımı biliyorsan, bu kayanın bir kısmını bize aç. Demiş. Allah Teâla da onlara (bir miktar daha) açmış, öteki:*

— *Allahum! Ben bir ölçek pirince bir çırak tutmuştum, işini bitirdiği vakit:*

— *Bana hakkımı ver! Dedi. Ben de kendisine ölçөгünü arzettim. Fakat o kabul etmedi. Onu ekmeye devam ettim. Nihayet o pirinçten çobanlarıyla birlikte bir sürü sığır elde ettim. Derken bana geldi ve:*

___ *Allah'dan kork da benim hakkıma zulmetme! Dedi. Ben:*

___ *Çobanlarıyla şu sığırlara git de onları al! Dedim. (Bu sefer):*

— *Allah'dan kork! Benimle alay etme! Dedi.*

___ *Ben seninle alay etmiyorum. Bu sığırları çobanlarıyla birlikte al! Dedim. O da aldı, götürdü. Eğer bunu senin rızanı talep için yaptığımı biliyorsan, bize (kayanın) kalan kısmını da aç! Demiş. Bunun üzerine Allah kalan kısmı da açmış."*

Buhârî⁶³¹ ve Müslim,⁶³² tahric etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.69. Mü'mini İyilikler Sevindirir, Fenalıklar Üzer

163. Hadis I/313

عن ابي امام عن النبي صلى الله عليه وسلم إذا سرتك حسنتك وسألتك سينتك فأنت مؤمن

Ebû Ümame'nin (r.a) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"*Seni, iyiliklerin sevindirdiği ve kötülüklerin seyyiâtın da (yani günahların da) sana fena geldiği zaman, senin (kâmil) bir mü'minsin. "*

Ahmed b.Hanbel,⁶³³ Taberânî⁶³⁴ ve Hâkim,⁶³⁵ Ebû Ümame'den (r.a) rivâyet etmiştir. Ahmed b.Hanbel'in hadislerini tahkik eden Şuayb Arnavud da hadisin isnadının Şeyhayn'ın şartlarına göre "sahih" olduğunu söylemiştir.

Elbânî,⁶³⁶ hadise "sahih" demiştir.

2.1.70. Sabah Namazından Sonra Dua Etmek Rızkı Genişletir

164. Hadis I/317

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم إذا صليتم الفجر فلا تناموا عن طلب ارزاقكم

⁶³¹ Buhârî, Buyu, 98, İcâre, 12, Edeb, 5.

⁶³² Müslim, Zikir, 100, Rikak, 27.

⁶³³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 252.

⁶³⁴ Taberani, *Mu'cemu'l Kebir*, VIII, 117.

⁶³⁵ Hâkim, *Müstedrek*, I, 59.

⁶³⁶ Elbânî, *Sahihu Câmiu's-Sağîr*, I, 601.

İbn Abbas'tan (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Sabah namazını kıldıktan sonra rızıklannızı taleb etmeden uyumayınız."

Suyûtî,⁶³⁷ İbn Abbas'tan (r.a) rivâyet etmiştir. Elbânî⁶³⁸ hadise "sahih" demiştir.

demiştir.

165. Hadis I/317

إذا صليتم صلاة الفرض فقولوا في عقب كل صلاة عشر مرات ع لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، له الملك، وله الحمد وهو على كل شيء قدير

"Nebi her farz namazın akabinde" Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Yalnız O vardır. Dengi yoktur, mülk onundur, hamd da Onadır. O her seye kadirdir. Allahım! Senin verdiğine mani olacak hiçbir kimse yoktur. Menettigini de verecek yoktur. Senin katında hiçbir varlık sahibine, variyeti fayda veremez."

Buhârî⁶³⁹ ve Müslim⁶⁴⁰ tahriç etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

166. Hadis I/319

عن علي عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا صليتم الصبح فافزعوا إلى الدعاء ، وباكروا في طلب الحوائج ، اللهم بارك لأمتي في بكورها

Hz.Ali'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Siz sabah namazını kıldığınızda düâya sür'at ediniz ve hacetleriniz için sabahın erken vakitlerini fırsat bilip hacetlerinizi isteyiniz. Ya Allah, sabahın erken vaktini ümmetim için mübârek eyle."

Hatib⁶⁴¹ ve İbn Asakir⁶⁴² tarafından merfû olarak Hz.Ali'den (r.a.) rivâyet edildiğini ancak hadisin zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

Elbânî⁶⁴³ rivâyete "zayıf" hükmünü vermiştir.

⁶³⁷ Suyûtî, *Câmiu's-Sağîr*, I, 56.

⁶³⁸ Elbânî, *Sahihu Câmiu's-Sağîr*, I, 764.

⁶³⁹ Buhârî, *Ezan*, 155.

⁶⁴⁰ Müslim, *Mesâcid*, 137–138.

⁶⁴¹ Hâtib, *Tarih*, XII, 155.

⁶⁴² İbn Asakir, *XXVI*, 266.

2.1.71. Farz Namazlarından Sonra Dua ve Tesbihat

167. Hadis I/323

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم « من قال لا إله إلا الله وحده لا شريك له ، له الملك ، وله الحمد ، وهو على كل شيء قدير ، في يوم مائة مرة كانت له عدل عشر رقابٍ وكُتِبَتْ لَهُ مِائَةٌ حَسَنَةٍ ، ومُحِيت عنه مِائَةٌ سَيِّئَةٍ ، وكانت له جزاءً من الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حتى يُمَسِّي ، ولم يأتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلِ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا رَجُلٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْهُ ، وقال : «من قال سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ ، في يوم مائة مرة ، حُطَّتْ خَطَايَاهُ ، وإنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse her gün yüz defa, lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr, derse, on köle âzâd etmiş kadar sevap kazanır; ona yüz iyilik sevabı yazılır; yüz günahı bağışlanır; bu zikir o gün akşama kadar o kimsenin şeytandan korunmasını sağlar. Bu zikri ondan daha fazla tekrarlayan kimse dışında hiç kimse daha faziletli bir iş yapmamış olur". Resûl-i Ekrem sözüne şöyle devam etti: "Bir kimse günde yüz defa sübhânallâhi ve bi-hamdihî derse, onun günahları deniz köpüğü kadar bile olsa hepsi bağışlanır."

Buhârî,⁶⁴⁴ Müslim⁶⁴⁵ ve Tirmizî,⁶⁴⁶ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

168. Hadis I/325

عن أبي سعيد عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من قال حين يأوي إلى فراشه استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم واتوب اليه ثلاثا غفر الله له ذنوبه ولو كان مثل زبد البحر ومثل رمل عاج ومثل ايام الدنيا

Ebû Saîd Hudrî'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Her kim yatağına girdiğinde üç kere: "Kendisinden başka gerçek ilah bulunmayan daima diri ve başkasına ihtiyacı olmayan yüce Allah'tan bağışlanmamı ister, O'na tevbe edip O'na yönelirim." Bu duâyı yaparsa Allah o kimsenin günahlarını denizin köpükleri kadar olsa da ağaçların yaprakları sayısı kadar olsa da, çöllerin kumları sayısı kadar olsa da, dünya günleri sayısınca olsa da bağışlar."

⁶⁴³ Elbânî, *Silsiletu Ehâdisi'd- Da'ife ve'l- Mevdû'a*, VI, 137.

⁶⁴⁴ Buhârî, *Bed'ü'l-halk*, 11; *Deavât*, 64, 65.

⁶⁴⁵ Müslim, *Zikir*, 28, *Mesâcid*, 144, 145, 146.

⁶⁴⁶ Tirmizî, *Deavât*, 59, 62.

Ahmed b. Hanbel⁶⁴⁷ ve Tirmizî,⁶⁴⁸ tahriç etmiştir.

Tirmizî hadis için “hasen-garip”tir, der.

169. Hadis I/325

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : " كلمتان خفيفتان على اللسان ، ثقيلتان في الميزان ، حبيبتان إلى الرحمن : سبحان الله وبحمده ، سبحان الله العظيم

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle: buyurdu:

"Dile hafif, mîzana konduğunda ağır gelen ve Rahmân olan Allah'ı hoşnut eden iki cümle vardır: Sübhânallahi ve bihamdihî sübhânallahi'l azîm: Ben Allah'ı ulûhiyyet makamına yakışmayan sıfatlardan tenzih eder ve O'na hamdederim. Ben Yüce Allah'ı ulûhiyyet makamına yakışmayan sıfatlardan tekrar tenzih ederim."

Buhârî,⁶⁴⁹ Müslim,⁶⁵⁰ İbni Mâce⁶⁵¹ ve Tirmizî,⁶⁵² Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.72. İkinci Namazını Kaçırmanın Hali

170. Hadis I/326

عن سالم عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الذي تفوته صلاة العصر فكأنما وتر أهله وماله

Sâlim, babasından aktararak der ki: Rasûlullah (s.a);

"İkinci namazını geçiren kimse sanki ailesi ve malı kaybolmuş kimse gibidir."

Ahmed b.Hanbel⁶⁵³ ve Nesâî⁶⁵⁴ (Salim b. Abdullah'dan o'da babasından tahriç etmiştir.

Buhârî,⁶⁵⁵ Müslim,⁶⁵⁶ İbn Mâce,⁶⁵⁷ Ebû Dâvûd⁶⁵⁸ ve Tirmizî⁶⁵⁹ İbn Ömer'den (r.a) tahriç etmişlerdir.

⁶⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III,10.

⁶⁴⁸ Tirmizî, *Deavât*, 17.

⁶⁴⁹ Buhârî, *Tevhîd*, 58, *Deavât*, 65, *Eymân*, 19, *Mevâkit*,14.

⁶⁵⁰ Müslim, *Zikir*, 31.

⁶⁵¹ İbni Mâce, *Edeb*, 56.

⁶⁵² Tirmizî, *Deavât*, 60.

⁶⁵³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 8.

⁶⁵⁴ Nesâî, *Mevâkit*, 9.

2.1.73. Kadınların Kurtulmasına Vesile Olan Dört Şey

171. Hadis I/327

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا صلت المرأة خمسها وصامت شهرها وحصنت فرجها وأطاعت בעلها دخلت من أي أبواب الجنة شاءت

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Bir kadın beş vakit namazını kılsa, ramazan orucunu tutar, namusunu korur ve kocasına itaat ederse, Cennet-i ala'ya girer."

Ahmed b.Hanbel,⁶⁶⁰ Mukatil b. Süleyman'dan tahriç etmiştir. Ahmed b. hadislerinin tahkikini yapan Şuayb Arnavud hadis isnadının "sahih" olduğunu Buhârî,⁶⁶² de tahriç etmiştir.

İbn Hibbân⁶⁶³ Abdurrahman b. Avf'dan (r.a) tahriç etmiştir.

2.1.74. Ailede Karşılıklı Mes'uliyet

172. Hadis I/331

عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال ألا كلكم راع وكلكم مسئول عن رعيته فالأمير الذي على الناس راع وهو مسئول عن رعيته والرجل راع على أهل بيته وهو مسئول عنهم والمرأة راعية على بيت بعلمها ولده وهي مسئولة عنهم والعبد راع على مال سيده وهو مسئول عنه ألا فكلكم راع وكلكم مسئول عن رعيته

İbn Ömer'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

"Her biriniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz. Devlet baskanı bir çobandır, erkek de kendi ev halkı üzerinde bir çobandır, kadın da kocasının evi ve çocukları üzerinde bir çobandır. Hâsılı her biriniz çobansınız, herkes kendi râ'iyesinden (idaresi altındakilerden) sorumludur."

⁶⁵⁵ Buhârî, Mevâkit, 13.

⁶⁵⁶ Müslim, Mesâcid, 200.

⁶⁵⁷ İbn Mâce, Salât, 6.

⁶⁵⁸ Ebû Dâvûd, Salât, 5.

⁶⁵⁹ Tirmizî, Salât, 16.

⁶⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I,191.

⁶⁶¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I,191, İbnül Cevzi, *Ahkamu'n-Nisa*, 65.

⁶⁶² Buhârî, Miskat, II, 202.

⁶⁶³ İbn Hibbân, Kitâbü'n-Nikâh, IX, 471.

Ahmed b.Hanbel,⁶⁶⁴ Buhârî,⁶⁶⁵ Müslim,⁶⁶⁶ Ebû Dâvûd⁶⁶⁷ ve Tirmizî⁶⁶⁸ İbn Ömer'den (r.a) tahriç etmişlerdir.⁶⁶⁹

Hadis müttfekun aleyhtir.

2.1.75. Yalan ve Gıybetten Uzak, Güzel Ahlâk İle İbadet Etmek

173. Hadis I/334

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أكمل المؤمنين إيماناً أحسنهم خلقاً وخياركم خياركم لنسائهم خلقاً

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"İmânı en olgun olan mü'min, ahlakça en güzel olandır. En hayırlınız da hanımlarına en güzel davranandır."

Ahmed b. Hanbel,⁶⁷⁰ Dârimî,⁶⁷¹ Tirmizî⁶⁷² ve İbn Hıbbân⁶⁷³ Ebû Hureyre'den (r.a) rivâyet etmiştir. Tirmizî hadise "hasen sahih" demiştir.

Hadis, خیرکم خیرکم لنسائهم şeklinde de geçmektedir. Beyhâkî (458/1066)⁶⁷⁴ Şuabu'l-İman'da, Heysemî (807/1404)⁶⁷⁵ Mecmau'z-Zevâid'de Ebû Hureyre'den (r.a) tahriç etmişlerdir.

174. Hadis I/334

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال خيركم خيركم لأهله وأنا خيركم لأهلي

İbn Abbas'ın (r.a.) rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

⁶⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 5.

⁶⁶⁵ Buhârî, Nikâh, 81, Cuma, 11, Cenâiz, 32, Nikâh, 81, 89, Ahkâm, 1.

⁶⁶⁶ Müslim, İmare, 20.

⁶⁶⁷ Ebû Dâvûd, İmaret, 1.

⁶⁶⁸ Tirmizî, İmâm, 64, Cihad, 27.

⁶⁶⁹ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, V, 374.

⁶⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 250.

⁶⁷¹ Dârimî, Rikâk, 74.

⁶⁷² Tirmizî, Rada, 11.

⁶⁷³ İbn Hıbban, *Sahih*, IX,483.

⁶⁷⁴ Beyhakî, *Şuabu'l-İmân*, VI, 415.

⁶⁷⁵ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, IV, 556.

"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en iyi şekilde davrananlardır. Ben aranızda ailesine en iyi davranan kişiyim."

İbn Mâce⁶⁷⁶ ve Ebu Dâvud⁶⁷⁷ İbn Abbas'dan (r.a.) tahriç etmiştir.

Dârimî⁶⁷⁸ ve Tirmizî⁶⁷⁹ de Hz. Âişe'den (r.a.) tahriç etmişlerdir.

Tirmizî'ye göre, hadis sahihtir.

175. Hadis I/336

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو كنت أمرا أحدا أن يسجد لأحد لأمرت المرأة أن تسجد لزوجها

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Eğer bir kimsenin bir kimseye secde etmesini emredek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim."

Ahmed b. Hanbel,⁶⁸⁰ Dârimî,⁶⁸¹ İbn Mâce,⁶⁸² Ebû Dâvûd,⁶⁸³ Tirmizî⁶⁸⁴ ve tahriç etmiştir. Tirmizî, Ebû Hureyre'nin rivâyetini hasen-garib olarak Elbânî,⁶⁸⁶ hadisin "hasen" olduğunu belirtmiştir.

Hadisi, Ebû Hureyre, Muaz b. Cebel, İbn Abbâs, Enes rivâyet etmiştir.

176. Hadis I/337

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا كان يوم صيام أحدكم فلا يرفث ولا يصخب, وإن سابه أحد أو قاتله فليقل إني أمرؤ صائم

⁶⁷⁶ İbn Mâce, *Nikâh*, 50.

⁶⁷⁷ Ebu Dâvud, *Sünne*, 14.

⁶⁷⁸ Darimî, *Nikâh*, 55.

⁶⁷⁹ Tirmizî, *Menakıb*, 64.

⁶⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 381.

⁶⁸¹ Dârimî, *Salât*, 109.

⁶⁸² İbn Mâce, *Nikâh*, 4.

⁶⁸³ Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 39.

⁶⁸⁴ Tirmizî, *Rada*, 10.

⁶⁸⁵ Taberânî, *Mucemül kebir*, V, 208.

⁶⁸⁶ Elbânî, *Sahîhu Câmiu's-Sağır*, II, 937.

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Sizden birinizin oruçlu olduğu günü cima etmesin ve cahillik de yapmasın. Eğer bir kişi ona şetm ederse veya mûkatele ederse ona: ben oruçluyum, ben oruçluyum desin."

Buhârî⁶⁸⁷ ve Müslim,⁶⁸⁸ Ebu Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir.

Hadis müttfekun aleyhtir.

177. Hadis I/342

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من لم يدع قول الزور والعمل به فليس لله حاجة بأن يدع طعامه وشرابه

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse yalan söylemeyi ve yalanla iş görmeyi bırakmazsa, o kimsenin yemesini içmesini terk etmesine Allah'ın ihtiyacı yoktur."

Ahmed b. Hanbel,⁶⁸⁹ Buhârî,⁶⁹⁰ İbn Mâce,⁶⁹¹ Ebû Dâvud⁶⁹² ve Tirmizî,⁶⁹³ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet etmiştir Tirmizî hadise "hasen- sahih" demiştir.

178. Hadis I/344

أبا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل عمل ابن آدم له إلا الصيام هو لى وأنا أجزى به والصيام جنةٌ إذا كان يوم صيام أحدكم فلا يرفث ولا يصخب فإن شاتمته أحد أو قاتله فليقل إنى صائم والذى نفس محمد بيده لخلوف فم الاصنم أطيب عند الله يوم القيامة من ريح المسك للصائم فرحتان يفرحهما إذا أفطر فرح بفطره وإذا لقي ربه عز وجل فرح بصومه

Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

⁶⁸⁷Buhârî, Savm, 9.

⁶⁸⁸ Müslim, Sıyam, 163.

⁶⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 452, 505.

⁶⁹⁰ Buhârî, Savm, 8, Edeb, 51.

⁶⁹¹ İbn Mâce, Sıyâm, 21, II, 170.

⁶⁹² Ebû Dâvud, Sıyâm, 26.

⁶⁹³ Tirmizî, Savm,16, III, 55.

"Âdemoğlunun tüm amelleri kendisi içindir oruç hariç o benim için tutulur, onun mükâfatını da ben vereceğim. Oruç bir kalkandır. Biriniz oruçlu iken hanımına yaklaşmasın, öfkelenmesin, bir kimse kendisine sataşır ve kavga etmek isterse, ben oruçluyum desin. Canım kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hayırlıdır. Oruçlunun iki sevinç anı vardır, biri iftar açtığı anda iftarıyla sevinir diğeri de Rabbine kavuştuğunda orucunun mükâfatı ile sevinir."

Buhârî,⁶⁹⁴ Müslim,⁶⁹⁵ Ebû Dâvûd,⁶⁹⁶ Tirmizî⁶⁹⁷ ve Nesâî⁶⁹⁸ Ebû Hüreyre'den rivâyet etmişlerdir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

2.1.76. Mü'minler Bir Binanın Parçalan Gibidirler

179. Hadis I/348

عن أبي موسى رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا

Ebu Musa'nın (r.a) rivâyetine göre Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Mü'minin mü'mine dayanışması, parçaları birbirine bağlayıp kuvvetlendiren bina gibidir."

Ahmed b.Hanbel,⁶⁹⁹ Buhârî,⁷⁰⁰ Müslim,⁷⁰¹ Tirmizî⁷⁰² ve Nesâî⁷⁰³ Ebû Mûsâ'dan (r.a) rivâyet etmişlerdir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

⁶⁹⁴ Buhârî, Savm, 2; Tevhid, 25.

⁶⁹⁵ Müslim, Sıyâm, 162, 163.

⁶⁹⁶ Ebû Dâvûd, Sıyâm, 26.

⁶⁹⁷ Tirmizî, Cuma, 79, Savm, 54; İmân, 8.

⁶⁹⁸ Nesâî, Sıyâm, 42.

⁶⁹⁹ Ahmed b.Hanbel, *Müsned*, IV, 404.

⁷⁰⁰ Buhârî, *Sahih*, I, 182.

⁷⁰¹ Müslim, *Sahih*, IV, 1999.

⁷⁰² Tirmizî, *Sünen*, IV, 325.

⁷⁰³ Nesâî, *Sünen*, II, 41.

HADİSLERİN SİHHAT DURUMUNA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Mehmed Zahit Kotku'nun *Hadislerle Nasihatler* adlı eserinin birinci cildinde kullanmış olduğu hadislerden yola çıkarak onun hadis kullanımı ve hadise bakışını rakamlara dökerek vermek gerekirse karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Tablo-1

SIHHAT AÇISINDAN HADİSLER	HADİS SAYISI	YÜZDELİK ORANI
SAHİH HADİSLER	91	% 50,56
HASEN HADİSLER	8	% 4,44
HASEN-SAHİH HADİSLER	27	% 15,00
HASEN-GARİP HADİSLER	4	% 2,22
GARİP HADİSLER	5	%2,78
ZAYIF HADİSLER	29	% 16,11
MEVZU HADİSLER	4	%2,22
HÜKMÜ BULUNAMAYAN HADİSLER	9	% 5,00
BAŞVURULAN KAYNAKLARDA BULUNAMAYAN HADİSLER	3	% 1,67
TOPLAM	180	100

Tablodan da anlaşıldığı gibi Mehmet Zahit Kotku daha çok sıhhatli haberler kullanmaya gayret göstermiştir. Eserinde kullandığı hadislerin % 75 gibi büyük bir bölümünde sıhhatli haberler kullanması, onun bu hassasiyetini göstermektedir. Kitapta naklettiği hadislerin ekserisi, muttefekun aleyhtir. Sahih rivâyetler kullanmaya önem veren Mehmet Zahit Kotku'nun incelediğimiz cildinde % 16 oranında zayıf haber nakletmiştir. Eserde mevzû habere çok az sayıda rastlanması müellifin bu konudaki hassasiyetini gösterir.

Tablo:2

MAKBUL HADİSLER	HADİS SAYISI	YÜZDELİK ORANI
SAHİH HADİSLER	91	% 50,56
HASEN HADİSLER	8	% 4,44
HASEN-SAHİH HADİSLER	27	% 15,00
HASEN-GARİP HADİSLER	4	% 2,22
GARİP HADİSLER	5	%2,78
TOPLAM	135	%75

Tablo:3

MERDUD HADİSLER	HADİS SAYISI	YÜZDELİK ORANI
ZAYIF HADİSLER	29	% 16,11
MEVZU HADİSLER	4	%2,22
HÜKMÜ BULUNAMAYAN HADİSLER	9	% 5,00
BAŞVURULAN KAYNAKLARDA BULUNAMAYAN HADİSLER	3	% 1,67
TOPLAM	45	%25

Aşağıdaki tablo-4’de ise sıhhat açısından gruplandırılan hadislerin çalışmamızda geçen sıra numaralarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo-4

SIHHAT AÇISINDAN HADİSLER	HADİS NUMARALARI
SAHİH HADİSLER	4 – 5 – 6- 7 – 9 – 10 – 11 – 12 – 13 – 15 – 16 – 19 – 20 – 31 – 32 – 33 – 35 – 38 – 40 – 41 – 43 – 47 – 48 – 53 – 59 – 60 – 65 – 70 – 71 – 72 – 73 – 74 – 81 – 82 – 83 – 84 – 85 – 86 – 89 – 91 – 92 – 94 – 100 – 101 – 102 – 103 – 104 – 105 – 106 – 107 – 109 – 110 – 112 – 114 – 116 – 118 – 121 – 122 – 123 – 125 – 126 – 127 – 131 – 132 – 133 – 134 – 137 – 141 – 143 – 148 – 149 – 150 – 152 – 153 – 155 – 157 – 158 – 159 – 160 – 162 – 163 – 164 – 165 – 167 – 169 – 170 – 171 – 172 – 174 – 176 – 177 – 179
HASEN HADİSLER	27 – 61 – 87 – 97 – 113 – 144 – 145 - 175
HASEN-SAHİH HADİSLER	3 – 29 – 36 – 37 – 39 – 44 – 45 – 52 – 54 – 64 – 67 – 75 – 78 – 90 – 93 – 95 – 108 – 111 – 128 – 129 – 130 – 139 – 151 – 161 – 173 – 178 - 180
HASEN-GARİB HADİSLER	8 – 18 – 140 – 168
GARİB HADİSLER	14 – 56 – 69 – 76 – 120
ZAYIF HADİSLER	1 – 2 – 17 – 23 – 26 – 34 – 42 – 46 – 49 – 50 – 55 – 57 – 58 – 63 – 68 – 77 – 80 – 96 – 99 – 115 – 135 – 136 – 138 – 145 – 147 – 156 - 166
MEVZU HADİSLER	22 – 25 – 79 – 146 -
HÜKMÜ BULUNAMAYAN HADİSLER	15 – 24 – 28 – 30 – 51 – 88 – 117 – 119 – 142 –
BULUNAMAYAN HADİSLER	21 – 66 – 98
TOPLAM	180 ADET

SONUÇ

Osmanlı'nın son Cumhuriyetin ilk dönem sufi âlimlerinden olan Mehmet Zahit Kotku, Türkiye'nin siyasi, ictimâî, ilmi ve dini hayatı üzerinde rol oynamış bir şahsiyettir. Çalışmada, Mehmet Zahit Kotku'nun *Hadislerle Nasihatler* adlı eserinin birinci cildinde tespit edilen toplam 180 hadisin tâhriç ve değerlendirmesi yapılmıştır. Mehmet Zahit Kotku ve *Hadislerle Nasihatler* adlı eserine yer verilen bu araştırmada başlıca şu sonuçlara varmış bulunuyoruz:

Kotku, toplumu hadisle eğitme, hadis merkezli bir tasavvuf anlayışı elde etme çabasıyla içinde yaşadığı toplumda rol üstlenmiş bir kişidir. Hadis eserlerinin yanında, tasavvuf ve akâid alanlarında da eserler vermiştir. Hadise dair eserlerinde tasavvufî şahsiyetinin etkileri görülmektedir. Arapça bilen, medrese tahsili almış olan, hadis ve hadis usulü alanlarında da yetkin bilgiye sahip olan Kotku, eserlerinde hadis kullanımı yönünden geleneksel tasavvufî yaklaşımlara bağlı kalmamıştır. *Râmuz*'dan derlediği *Hadislerle Nasihatler* adlı eserindeki rivayetleri tekrar bir süzgeçten geçirip kitabına almıştır.

Kitabına aldığı hadislerin tasnifini arap alfabesindeki harf sırasına göre yapmıştır. Hadis metninin başladığı ilk harfi dikkate almış, metnin bitiminden sonra hadisin alındığı kaynakların kısaltmalarını yazmıştır. Hadislerin ravilerini bazen belirtmiş, bazen de belirtmemiştir. Eserinde senedi zikretmeksizin doğrudan hadis metinlerini nakletmiştir. Hadisleri naklederken daha çok metinlerine bakmış, hadislerin sahih olup olmadığı noktasında bir rivâyetin Kur'an'a ve sünnete uygunluğu esasını almıştır. Zahiri manaya, şeriate ve akla aykırı bir yorum getirmemiştir. Eserde genellikle *Buhârî*, *Müslim* gibi güvenilir hadîs kitaplarının yanı sıra hadîs külliyyâtının önemli parçaları olan ve *Buhârî*'den de önce tasnif edilmiş olan, kütüb-i sitte kadar tanınmamış, yaygınlık kazanmamış hadis kaynaklarından da yararlanmıştır.

Çalışmada hadislerin sıhhat durumları hadis ilmi kriterleri açısından incelendiğinde, Kotku'nun Hadis Usulü ve ilimlerini bildiği hadisleri bu esaslara göre kullandığı hadislerin büyük çoğunluğunun sahîh olduğu anlaşılmaktadır. Değerlendirilmesi yapılan hadislerin içerisinde “hasen, zayıf, ğarîb, münker ve mevzû” olan rivayetler de bulunmaktadır. Bazen aynı hadis, bir âlime göre sahih olurken, diğer bir âlim tarafından hasen, hatta zayıf olarak kabul edilebilmektedir. Zayıf kabul edilen bir hadis de, diğer bir âlime göre sahih olabilmektedir. Bundan dolayı, hadis hakkında durum ve değerlendirme yapmak bazen zor olabilmektedir.

Eserde bir başka açıdan baktığımızda, onun derleme bir eser olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü eserde hem hadisler hakkında bilgi verilirken hem de rivayetlerin kaynağı aktarılırken Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî'nin (ö.1311/1893) *Râmûzu'l-ehâdis* isimli eserinden faydalanılarak hazırlandığı görülmüştür.

Tetkikine çalıştığımız yüz seksen rivayetten üç hadisin kaynağı tespit edilmemiştir. Bir tane de Hz. İsa'ya ait söz tespit edilmiştir.

Eserdeki hadisler bize manevî değerlerin maddî değerlerden üstün tutulduğunu müellifin hadis rivâyetini değil, hadisle amelî ön plana çıkardığını gösterir. Nebvî buyruğu, aslında bireysel ve toplumsal ahlâkın düzelmesi, helâl-haram çizgisini belirleme, müjdeleme, uyarma, Allah'ın sevgisini ve rızâsını kazanmak için kullandığı görülür. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse, hadise dair eserlerinde bile müellifin tasavvufî şahsiyetinin ön plana çıktığı gözlemlenir.

Mehmet Zahit Kotku'nun hadis ilmindeki yerinin tesbiti için diğer eserleri de yüksek lisans ve doktora öğrencilerine malzeme olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Aclûnî, İsmail b. Muhammed (1162/1652), *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâs amme's-Tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-Nâs*, tlk. Ahmed el-Kallâş, IV. bs. Beyrut 1996, I-I.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (241/855), *el-Müsned*, İstanbul 1981, I-VI.

Ahmed Naim, (1934), *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Ankara 1984, I-XII.

Alâuddîn Ali el-Müttakî, el-Hindî (ö. 975/1567), *Kenzu'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, V. bs. Beyrut 1985.

Albayrak, Sadık, *Osmanlı Uleması*, Medrese Yayınları, İstanbul 1980.

Ateş, Süleyman, *Cüneyd-i Bağdâdî Hayatı Eserleri ve Mektupları*, Yeni Ufuklar Neşriyat, Adana 2000.

Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, Timaş Yayınları, İstanbul 1987.

Azamat, Nihat, *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, İstanbul 1998.

Azîmâbâdî, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsülhak (ö. 1328/1911), *Avnu'l-ma'bûd şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, I-XIV, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, Beyrut, 1415.

Bekkine, Abdülaziz, *Râmûzü'l-ehâdîs Terc.*, İstanbul, 1982.

Binatlı, Yusuf Ziya, "Ömer Ziyaeddin Dagıstanî", *DİA*, İstanbul, 1993.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn b. Ali (ö. 458/1065), *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-X, Mekke, 1414/1994.

-----, *Şuabu'l-îmân*, I-VII, thk. Muhammed Besyûnî Zağlûl, Beyrut, 1410.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (ö. 256/869), *Sahîhu'l-Buhârî*, I-VIII, İstanbul, 1992.

-----, *Kitâbu't-Târîhi'l-kebîr*, I-XIII, thk. Seyyid Hâşim en-Nedvî, ts.

Coşan, Esad, "Kotku Mehmet Zahit " *DİA*, İstanbul, 1993.

Çakan, Lütfî, *Hadîs Edebiyatı*, II. bs. İstanbul 1996.

Çataklı, Osman, *Hacı Hasib Efendi ve Hacı Aziz Efendi*, İstanbul, 2000.

Dârakutnî, Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer (385/995), *es-Sünen*, thk. Seyyid Abdullah Hâşim Yemânî, Beyrut 1966, I-IV.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman (255/868), *es-Sünen*, Fevvâz Ahmed Zümerli-Hâlidü's-Seb' el-Alemî, I. bs. Beyrut 1987, I-II.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî (275/888), *es-Sünen*, İstanbul 1981, I-V.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (430/1038), *Hilyetü'l-Evliya ve Tabakâtü'l-Esfiya*, Beyrut 1405, I-X.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali et-Temîmî el-Mevsîlî (307/919), *Müsned*, thk. Hüseyin Selim Esed, I. bs. Dimeşk 1984, I-XIV

Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, (1999), *el-Câmiu's-sağîr ve ziyâdetuh*, b.y., ts. *Daifu't-Terğîb ve't-terhîb*, I-II, Riyad, ts.

-----, *Sahîhu't-Terğîb ve't-terhîb*, I-III, Riyad, ts.

-----, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'ife ve'l-Mevdû'a veEseruhâ's-Seyyi' fi'l-Umme*, Riyad 1992, I-IV.

-----, *Silsiletü's-Sahîha*, I-VII, Riyad, ts.

Erkaya, Metin, *Hatıralarla M. Zahid Kotku*, Seha Neş. İst., 1996.

Ğazzâlî, Muhammed b. Muhammed, *İhyâu 'Ulûmi'd- Dîn*, I- IV, Beyrut Trz.

Gündüz, İrfan, “Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî'nin Hayatı, Eserleri ve Tesirleri”, Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî Sempozyum Bildirileri, Seha Yay. İstanbul, 1992.

Gürdoğan, Ersin Nazif, *Görünmeyen Üniversite*, İz Yay., İst. 1994.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbûrî (ö. 405/1014), *Müstedrek ale's-Sahîhayn* (Zehebî'nin et-Telhîs'i ile birlikte), I-IV, thk. , Mustafa Abdulkâdir Atâ, Beyrut, 1411/1990.

Harâitî, Ebû Bekir Muhammed b. Câ'fer, *Müntekâ min Mekârimi'l- Ahlâk*, Beyrut 1986.

Hatiboğlu, İbrahim “Râmûzü'l-Ehâdîs” *DİA*, İstanbul, 2007.

Heysemî, Nûruddîn Ali b. Ebî Bekir (807/1404), *Mecmau'z-Zevâid ve Menba'u'l-Fevâid*, Beyrut 1407, Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, I-X.

Işın, Ekrem “Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî ”, *DİA*, İstanbul, 1993,

İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed Abdurrahman İbn Ebî Hâtîm Muhammed b. İdris er-Râzî (327/938), *Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl*, I-IX, Beyrut, 1371/1952.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullâh el-Kûfî (235/849), *el-Musannef fi'l-Ehâdîs ve'l-Âsâr*, thk: Kemal Yusuf el-Hût, I. bs. Riyad 1409, I-VII. 1409/1989.

İbn Ebî'd-Dünyâ, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî'd-Dünyâ el-Bağdâdî (281/893), *Kitâbu Zemmi'd-Dünyâ*, thk. Abdulkadîr Ahmed Atâ, Beyrut, 1993.

İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali b. Muhammed (852/1448), *Şerhu'n-Nuhbe Nuzhetu'n-Nazar fî Tavdîhi Nuhbetu'l-Fiker fî Mustalahı Ehli'l-Eser*, thk. Nûreddîn Itr, I. bs. Dimeşk 1992.

----- *Hedyü's-Sârî Mukaddimetü Fethi'l-Bârî*, haz. Muhammed Fuâd Abdalbâkî-Muhıbbüddîn el-Hatîb, I. bs. Kahire 1986, I-XII.

----- *Fethu'l-Bârî*, thk. tlk. Abdulkadir Şeybe el-Hamd, I. bs. Riyad 2001, I+I-XIII.

----- Lisânü'l-Mîzân, ofset II. bs. Beyrut 1971, I-VII.

-----, *Tehzibu't-Tehzîb*, I-XIV, Beyrut, 1404/1984.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim el-Büstî (354/965), *Sahîhu İbn Hibbân bi Tertîbi İbn Belebân*, thk. Şuyab el-Arnaût, II. bs. Beyrut 1993, I-XVIII.

----- *el-Mecrûhîn*, thk. Mahmud İbrahim Zâyid, Haleb ts. I-III.

-----, *Kitâbu's-Sikât*, I-X, Haydarâbâd, 1402/1982.

İbn Kesîr, İmâduddîn Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer (774/1372), *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*, IIV, Beyrut, 1404.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (275/888), *es-Sünen*, İstanbul 1981, I-II.

Kandemir, Yaşar, *Mevzû Hadisler*, Ankara 1975.

Kara, Mustafa, *Ahmed Ziyâüddin-i Gümüşhânevi'nin Halifeleri, Gümüşhânevi Sempozyum Bildirileri*, Seha Yayınları, İstanbul, 1992.

Karapınar, Fikret, *Muhaddis Sufilerin Hadis Usulü Ve Hadisleri Anlama Yöntemleri*, Konya 2009.

Kırbaçoğlu, M. Hayri, *Alternatif Hadis Metodolojisi*, Ankara, 2004.

Koçkuzu, Ali Osman, *Hadis Arastırma Teknikleri*, (yayınlanmamış çalışma)

Koçyiğit, Talat, *Hadis Terimleri Sözlüğü*, I. bs. Ankara 1992.

Kotku, M. Zahit, *Cennet Yolları*, Seha Neşriyat, İstanbul 1985.

Kotku, M. Zahit, *Özel Sohbetler*, Vefa Yay. İstanbul 1991.

Mâlik, b. Enes Ebû Abdillâh el-Medenî (ö. 179 / 795), *Muvatta'*, thk: Muhammed Fuad Abdalbâkî, İstanbul 1981, I-II.

Mardin, Şerif, *Türkiye'de Din ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Mübârekpûrî, Ebû Alî Muhammed Abdurrahman (ö. 1353/1935), *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmii't-Tirmizî*, thk. Abdurrahman, Muhammed Osman, II. bs. Kahire 1963, I-III.

Münâvî, Muhammed Abdurraûf (ö. 1031/1622), *Feyzü'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi'i's-Sağîr*, Beyrut ts. I-VI.

Münzirî, Zekiyyuddîn Abdülazîm, (ö. 656/1258), *et-Terğîb ve't- Terhîb*, thk: İbrahim Şemsüddîn, Beyrut 1996, I- IV.

Müslim, Ebû'l-Huseyn b. el-Haccâc (ö. 261/874), *es-Sahîh*, I-III, İstanbul, 1992.

Nesâî, Ebû Abdîrrahmân b. Şuayb b.Ali (ö. 303/915), *Kitâbu'd-Duafâ ve'l-metrûkîn*, thk., Nûrân ed-Danâvî, Kemal Yûsuf el-Hut,Beyrut,1407/1987.

-----, *es- Sünenü*, thk: Abdülfettah Ebû Ğudde, IV. bs. Beyrut 1994, I-IX.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahya b. Şeref (ö. 676/1277), *Minhâc şerhu Sahîhi Müslim b. el-Haccâc*, I-XVII, Beyrut, 1392.

Özdamar, Mustafa, *Şeyh Kotku Bursalı Mehmed Efendi, Kırk Kandil Yayınları*,İstanbul1996.

Schimmel, Annemarie, İslâmın Mistik Boyutları, (Çev.:Ergun Kocabıyık), Kabalcı Yayınları,İstanbul 2001.

Suyûtî, Celâlüddîn b. Ebî Bekr (ö. 911/1505), *Câmiu's-Sağîr fî Ehâdîsi'l-Beşîri'n-Nezîr*, Beyrut 1428/2006.

-----, *el-Leâliü'l-Masnûa fî'l-Ehâdîsi'l-mevdûa*, II. bs. Beyrut, ts., I-II.

-----, *et- Tedrîbu'r-Râvî*, Nev. Abdulvehhab Abdullatif, Medine, 1972.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (ö. 1250/1834), *el- Fevâidü'l-Mecmûa fî'l-Ehâdîsi'l- Mevdûa*, thk: Abdurrahman Yahya el-Muallimî, II. bs. Beyrut, 1407/1987.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (ö. 360/970), *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk: Hamdi Abdulmecîd es-Silefî, Bağdat 1397, I-XXV,

-----, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, thk: Muhammed et-Tahhân, Riyad-1985, I. bs. I-XI,

-----, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, , thk: Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâce, I. bs. Beyrut, 1985. I-II.

Tirmizî, Muhammed b. İsbâ b. Sevra (ö. 279/892), *es-Sünen*, İstanbul, 1981, I-V.

Topbaş, Osman Nuri, İmandan İhsana Tasavvuf, Erkam Yayınları, İstanbul 2002.

Ukaylî, Ebû Cafer (ö.322/934),*ed-Duafâu'l-kebîr*, thk: Abdulmu'tî Emîn, Kal'acî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I. bs. Beyrut 1984, I-IV.

Uludağ, Süleyman *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Ma'rifet yay. İstanbul 1999.

Uludağ, Süleyman, *Kuşeyrî, Risâlesi*, İstanbul 1978.

Öcal, Mustafa, *İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları*, İstanbul 1994.

Vakkasoğlu, Vehbi, *İz Bırakanlar*, Cihan Yayınları, İstanbul 1982.

Wensick, A.J.-Mensing, J.P. , *Concordance*, I-VI, Leiden, 1967.

Yahyâ b. Maîn, Ebû Zekeriyâ (ö. 233/847), *Târîhu İbn Maîn*, I-IV, thk: Ahmed Muhammed Nûr Seyf, I. bs. Mekke, 1979. I- IV.

Yakar, Serdar, *Gönül Dostu Zahit Kotku ve Bağlanma*, Ukde Yay. K. Maraş,1995.

Yardım, Ali, *Hadîs* I- II, İzmir 1984.

Yılmaz, Coşkun, *Gönüller Sultanı M. Zahid Kotku*, İstanbul 1994.

Yılmaz, Hasan Kamil, *Altın Silsile*, Erkam Yayınları, İstanbul 1994.

----- *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Yayınları, İstanbul, 1994.

Yılmaz, Hülya, *Dünden Bugüne Gümüşhânevî Mektebi*, İstanbul 1997.

Zehebî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman (ö. 748 / 1347), *Mîzânu'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl*, thk: Ali Muhammed el-Bicâvî, Beyrut, ts. I-VI.

EKLER

Fabrika temel atma töreni.

Mehmet Zahit Kotku'nun Süleymaniye Camii ablusundaki kabristanı.

Resimler Mahmut Esat Coşan araştırma merkezinden alınmıştır.

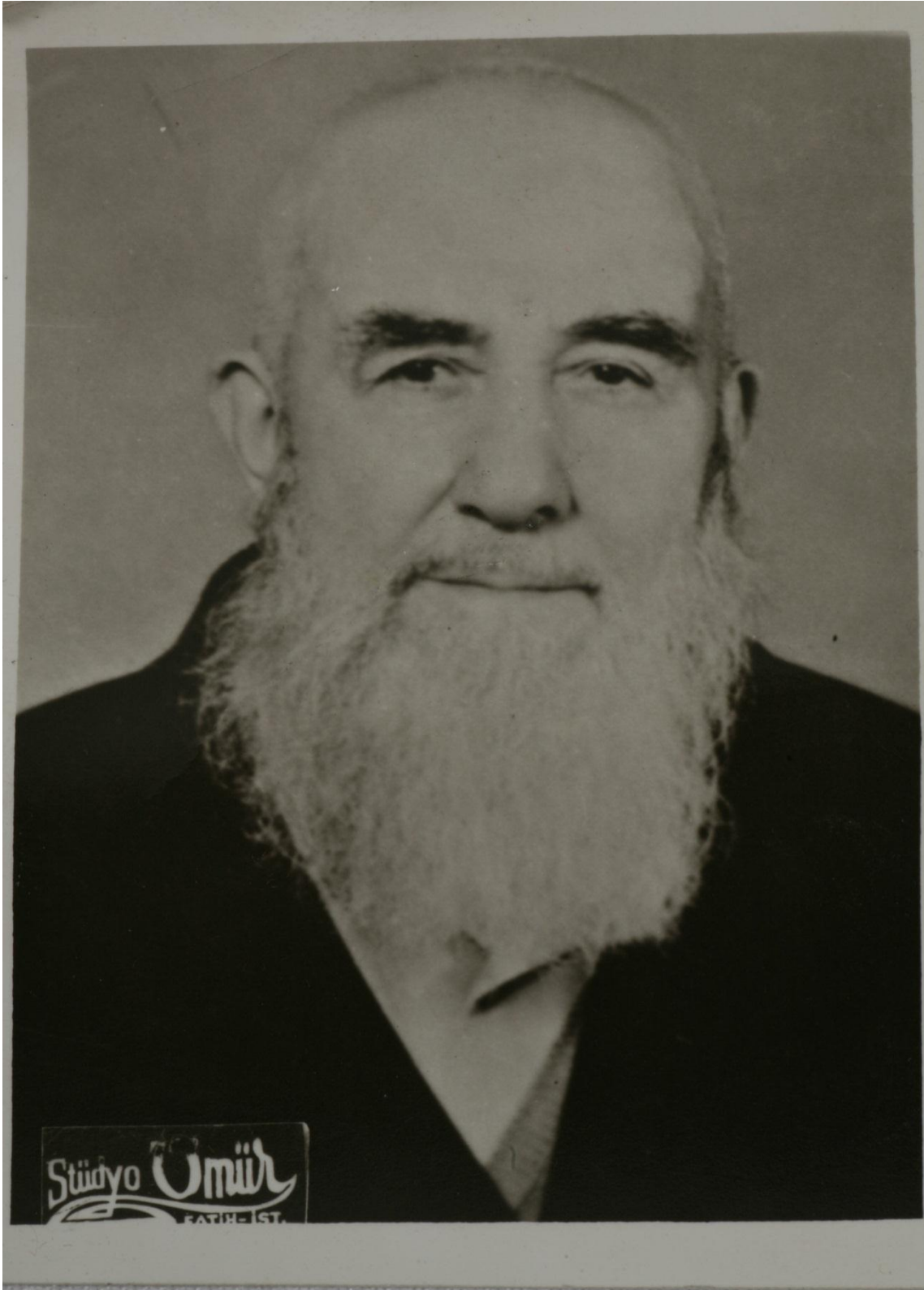

Mehmet Zahit Kotku'nun Cübbesi.

Mehmet Zahit Kotku'nun el yazısı.

Resimler Mahmut Esat Coşan araştırma merkezinden alınmıştır.

Mehmet Zahit Kotku'nun vesikalik resmi.

Resimler Mahmut Esat Coşan araştırma merkezinden alınmıştır.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Gülten YILMAZ
Doğum Yeri:	Çüngüş
Doğum Tarihi:	16.08.1968
Medeni Durumu:	Evli
Öğrenim Durumu	
Derece	Okulun Adı
İlköğretim	Gündoğdu İlkokulu
Ortaöğretim	Zeytinburnu İmam Hatip Lisesi
Lise	İzmit İmam Hatip Lisesi
Lisans	Marmara İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans	Selçuk İlahiyat Fakültesi
Becerileri:	Hafız
İlgi Alanları:	
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	Diyanet Persoleneli (15 Yıl) Dernek Kurucu/Başkanlığı (Güngören Kur'an Kursları Derneği)
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	İstanbul Valiliği İstanbul Müftülüğü (Taktirname) Güngören Müftülüğü (Taktirname)
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	İstanbul Müftülüğü Güngören Müftülüğü
Tel:	0 212 642 90 11
Adres	Maraşal Çakmak Mah. Civanmert Sok.No:8/1 D:6 Güngören /İstanbul